

Józsefvárosi Esélyegyenlőségi

Program

2023-2028

Budapest Főváros **VIII.** kerület Józsefvárosi Önkormányzat



2023. március

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Jogsabályi háttér	7
A Stratégiai környezet bemutatása	7
Elvek, célmeghatározás	9
A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program (JEP) célja	10
A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program helyzetelemzésének (JEP HE) célja	10
A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Tervének (JEP IT) célja	11
Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Helyzetelemzése (JEP HE)	12
1. Józsefváros általános társadalmi helyzetképe	12
2. A fogyatékossgal élők, valamint a pszichiátriai és szenvedélybetegek esélyegyenlősége	14
Helyzetkép, problémák	15
Hozzáférés a szolgáltatásokhoz, információkhoz	17
Akadálymentesség	18
Halmozott hátrányok	19
A kerületben jelenleg elérhető, esélyegyenlőséget támogató, segítő szolgáltatások	21
Célok, következtetések	27
3. A mélyszegénységben élők esélyegyenlősége	28
Önkormányzati pénzbeli és természetbeni támogatások	29
Szociális szolgáltatások	31
Hozzáférés a közszolgáltatásokhoz	36
Lakhatási szegénységben élők esélyegyenlősége	37
Energiaszegénység	41
Hajléktalan emberek esélyegyenlősége	43
Egészségügyi ellátás	47
4. A roma közösség helyzete	53
Szociális helyzet	53
Szegregációs helyzetek és veszélyek, fellépés ezek ellen	54
A diszkriminációval szembeni fellépés	55
Kulturális autonómia, intézmények	56
Célok	56

5. Idősek esélyegyenlősége	59
Idősek intézményrendszere Józsefvárosban	59
Intézkedések	61
6. A gyermekek esélyegyenlősége	63
Szolgáltatások és ellátások	67
Józsefvárosi óvodafejlesztés	72
Iskolai előmenetel, lemorzsolódás	72
Segítő szolgáltatások	73
Célok	74
7. A nők esélyegyenlősége	77
Jogi környezet	78
A nők gazdasági és munkaerő-piaci esélyegyenlősége	79
A munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatások	80
Intézményi környezet	80
A nők szerepe a helyi közéletben	81
A nők elleni erőszak, családon belüli és partnerkapcsolati erőszak	81
Helyzetelemzés a kerületre vonatkozóan	82
Célok	83
Intézkedések	84
8. A szexuális és nemi kisebbségek esélyegyenlősége	86
Jelenlegi gyakorlatok	88
Célok	88
Intézkedések	89
9. Nemzetiségek	90
Intézkedések	92
10. Bevándorlók és menekültek esélyegyenlősége	92
Problémák	93
Hozzáférés a szolgáltatásokhoz	94
Az oktatás/nevelés területe	95
Célok	96
Intézkedések	96

11. Helyi szervezetek és közösségek bevonása	98
Egyházak	98
Általános helyzetkép	98
Egyházi szociális ellátás a Józsefvárosban	100
Célok	102
Intézkedések	102
Civilek	103
Helyzetkép	103
Önkormányzat és civil szervezetek együttműködése	105
Kommunikáció	107
Közösségi Részvételi Iroda	107
Célkitűzés	108
Intézkedések	109
A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Terve (JEP IT)	110
A JEP Intézkedési Terv részletei	110
A beavatkozások megvalósítói	110
Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programért Felelős Fórum (JEP Fórum)	110
A JEP megvalósítása - kötelezettségek és felelősség	111
A Józsefvárosi esélyegyenlőségi program nyilvánossága	113
Elfogadás módja és dátuma	114

Bevezetés

Józsefváros legutóbb 2018-ban fogadott el Helyi Esélyegyenlőségi Programot (HEP) a 2019-2023 közötti időszakra vonatkozóan. A jogszabályi előírásoknak megfelelően a 2023 és 2028 közötti időszakra elkészült az új HEP is. Ez a dokumentum, vagyis a **Józsefvárosi** Esélyegyenlőségi Program nem a HEP, hanem tartalmában annál bővebb és sok vonatkozásban összetettebb.

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi 125. törvény rendelkezik a Helyi Esélyegyenlőségi Programok elkészítésének kötelezettségéről és annak módjáról, aminek részleteit további kormányrendeletek és belügyminisztériumi előírások szabályozzák. A HEP szabályai a legutóbbi években egyre korlátozóbbá váltak, előre megadott sablont kell kitölteni, aminek keretében kizárólag 5 társadalmi csoport esélyegyenlősége tárgyalható: a mélyszegénységben élők, köztük a romák, a gyermekek, a nők, az idősek és a fogyatékosokkal élők. Nem teszi lehetővé, vagy csak nagyon erőltetett és oda nem illő módon, hogy foglalkozzunk olyan fontos csoportok esélyegyenlőségével, mint a menekültek és bevándorlók, a szexuális és nemi kisebbségek, és a roma közösség helyzete is kizárólag a mélyszegénység alfejezeteként tárgyalható, így olyan fontos kérdések, mint a roma reprezentáció és a pozitívan megélhető identitás teljességgel hiányoznak.

Ezért a Józsefvárosi Önkormányzat úgy döntött, hogy készít a HEP-hez képest bővebb és komplexebb esélyegyenlőségi programot, amelynek megkülönböztetésként a Józsefvárosi nevet adtuk. Szándékaink szerint a JEP egyszerre tesz láthatóvá esélyegyenlőségi szempontból kiemelten sérülékeny csoportokat, és teremt összefüggéseket egyes, az esélyegyenlőséggel is összefüggésben álló kérdésekkel és stratégiákkal. A HEP fontos, rövid távon megvalósítható intézkedéseket tartalmaz, de a JEP intézkedési terve ennél sokkal bővebb és átfogóbb jellegű.

A JEP tervezetét társadalmi vitára bocsátottuk és több fórumot is tartottunk róla. A beérkezett írásbeli és szóbeli javaslatok jelentős részét beépítettük ebbe a végleges változatba, az intézkedési terv is számos új elemmel bővült.

Józsefváros viszonylag kis kiterjedésű, sűrűn lakott, ugyanakkor szélsőségesen eltérő adottságokkal rendelkező kerület. Látványosak az egyes negyedei közötti infrastrukturális és szociális különbségek. A körúton belül fekvő Palotanegyed a város egyik kiemelt presztízsű környékének számít, több országos jelentőségű kulturális, oktatási és egyházi intézménnyel, a kerület középső része viszont a város szegény övezetei közé tartozik, elhanyagolt épületekkel és többnyire szegény lakossággal. Az elmúlt évtizedben az önkormányzat által szanált területeken óriási lakásépítési hullám indult el a fiatal tehetséges vásárlóréteget célozva meg leginkább, ami a korábban ott élő szegényebb lakók egy részének elköltözésével járt együtt. Ugyanakkor ez a folyamat egyes időszakokban lehetőséget nyújtott több száz, rossz körülmények között élő család jobb és nagyobb lakásba költözésére. A jelenlegi önkormányzat, bár fontosnak tartja, hogy a magas jövedelmű lakosok számára is vonzó legyen a kerület, mégis elsősorban abban hisz, hogy a szolidaritás és a kerület fejlesztése összeegyeztethető célok, és megteremthető egy olyan élhető környezet, melyben a különféle státuszú emberek egyaránt

otthon érzik magukat, és amelyben a hátrányos helyzetű rétegek problémáira nem a tőlük való megszabadulás jelenti a megoldást, hanem a lehetőség megteremtése a méltóságteljes életre.

Az Önkormányzat által vallott esélyegyenlőségi politika alapelve, hogy a szegénység, azaz embertársaink alapvető létszükségleteinek hiánya nem elsősorban a „szegények problémája”, hanem egy olyan változatos gyökerekre és okokra visszavezethető társadalmi kihívás, amelynek megoldása az egész társadalom érdeke és feladata. Ezzel összhangban a mélyszegénység felszámolására, az alapvető nélkülözést eredményező élethelyzetek megszüntetésére nem „szociális érzékenységgént”, hanem alapvető, sürgős kötelességgént kell tekinteni. A speciális élethelyzetekből (pl. betegségek, fogyatékoság) adódó szükségletek biztosítása, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés garantálása, a védett csoportok számára a diszkriminációmentes eljárások, vagy éppen a kisebbségi közösségek megfelelő reprezentációjának biztosítása mindannyiunk érdeke. A társadalmi integráció az egész közösséget érinti, és közügy.

Az esélyegyenlőség számtalan aspektusa érinti súlyosan Józsefvárost. A fővárosban itt a legalacsonyabbak a nyugdíjak, itt a legkevesebb a jövedelem, itt a legrosszabb az emberek egészségi állapota és arányosan itt a legtöbb a komfort nélküli lakás. Kevés a zöldterület és a meglévők is felújításra szorulnak. Józsefvárosban alig több mint harmadannyi park és közkert jut egy lakosra, mint a budapesti átlag. A kerület az egyik legsűrűbben lakott része a fővárosnak. Az elmúlt időszak alatt történt ingatlanberuházások során főleg kislakásokkal teli hatalmas lakótömbök és nagyméretű irodakomplexumok épültek sűrűn egymás mellé, ezzel növelve tovább a gépjárműforgalmat – ami annak ellenére is jelentős, hogy kiváló a kerület tömegközlekedési ellátottsága. A beruházások annak ellenére is fokozták a hősziget-jelenséget, hogy a kerület azon kevés kerületek közé tartozik, ahol 2014 és 2019 között némileg (7,5%-kal) nőtt a zöldterület.

A gépjárműforgalomnak és a kevés zöldfelületnek köszönhetően nagy a levegő- és zajszennyezés. Ezért is tűnik előre mutatónak az a fővárosi törekvés, amely az autóforgalom csökkentésére irányul és a különböző tömegközlekedési, valamint alternatív (bicikli, roller stb.) közlekedési módok használatára ösztönzi a lakosságot pl. új sétáló-, illetve csökkentett forgalmú utcák létrehozásával. Ezzel vannak összhangban a kerület közterületfejlesztési programjai is.

Egy átlagos józsefvárosi férfi születéskor várható élettartama 9 évvel marad el egy II. kerületi lakos várható élettartamától, ami már önmagában is szembeötlő hátrányt jelent. Ebben számos tényező (például a lakásállomány állapota, a légszennyezés) mellett a magyar egészségügyi ellátórendszer általánosan kritikus állapota játszik központi szerepet. Bár rengeteg egészségügyi intézmény működik a kerületben, a szűrővizsgálati rendszer és általában a lakosság egészségügyi ellátottsága nem kielégítő, ezeknek a fejlesztése tehát elkerülhetetlen. Ezzel párhuzamosan komoly erőfeszítéseket szükséges tenni az egészséges életmód népszerűsítésére is, a dohányzás, alkoholfogyasztás visszafogására, a helyes táplálkozás, rendszeres mozgás népszerűsítésére és a védőoltások beadatásának elfogadtatására. Bővíteni és anyagilag elérhetővé kell tenni a sportolási lehetőségeket a lakosság számára.

A helyi lakók életkörülményeinek kérdéshez szorosan hozzátartozik, hogy mennyire érezhetik magukat biztonságban a Józsefvárosban. Az elmúlt két évtizedben folyamatosan javult a közbiztonság helyzete a kerületben, de sajnos továbbra is számos olyan problémával kell szembenéznünk, melyek megoldásához a szociális, egészségügyi, önkormányzati és rendészeti területnek szorosan együtt kell működnie. Az önkormányzat célja, hogy preventív eszközökkel csökkenteni tudja a közösséget romboló megnyilvánulásokat, és a bűnelkövetést. Ennek érdekében civil szervezetekkel szorosan együttműködve olyan komplex programokat indít, melyek a különböző addikciókat, köztük a drogfogyasztás mértékét csökkentik, a családon belüli, nők, gyermekek és más sérülékeny csoportok elleni erőszak áldozatainak nyújtanak segítséget, illetve az iskolai-bullyinggal szemben lépnek fel. De a bűnmegelőzéshez tartoznak urbanisztikai eszközök is, pl. a közvilágítás fejlesztése.

Mindezzel együtt a legsúlyosabb probléma a lakhatási szegénység. Miközben az önkormányzat tisztában van azzal, hogy a társadalmi szolidaritás kulcseleme és minden szociális intézkedés alapja a méltó lakhatás biztosítása lenne a rászoruló kerületi lakosok számára, ennek megoldására nincsenek megfelelő eszközei. A lakosság nagy része él méltatlan lakhatási körülmények között. Az önkormányzati lakások száma ugyan relatíve magas, minőségük viszont többnyire nagyon alacsony, sok lakásban nincs fürdőszoba és korszerű fűtés, ami elfogadhatatlan a 21. században Budapest szívében. Rengeteg a leromlott állagú, rosszul szigetelt lakás, melyek fönntartása aránytalanul költséges. Az önkormányzat a megoldást a minőségi bérlakásállomány növelésében, illetve az épületek energiahatékony felújításában látja, ehhez azonban nem áll elegendő forrás a rendelkezésére. A 2020. januári Klímavédelmi intézkedési terv nyomán a Képviselőtestület által elfogadott, az Energiaklubbal folytatott stratégiai együttműködés keretében megnyílt Józsefvárosban az első kerületi energiahatékonsági tanácsadó iroda, a RenoPont, mely részben általános otthonfelújítási, energiatakarékosági, fűtéskorszerűsítési tanácsokat ad a kerületi lakosoknak, részben egy kifejezetten az energiaszegénység mérséklését célzó programot működtet (ennek neve PowerPoor); célunk, hogy ebben a HEP-ciklusban az energiaszegénységben élő kerületi háztartások többségét elérje e tanácsadási szolgáltatást, melynek része, hogy önrész nélküli energetikai felújítási, költségmentes energiahatékonsági megoldásokat is megismertetnek az iroda munkatársaihoz forduló bérlőkkel, lakókkal. Ennek érdekében az önkormányzat módosítja a települési támogatásokról szóló rendelkezéseit. Ugyanakkor a komoly állami szerepvállalás hiánya és a forráshiány korlátozza az önkormányzati intézkedések hatókörét.

Az esélyegyenlőségi program kiemelt feladatai közé tartozik az iskolai esélyegyenlőség megteremtése, és a józsefvárosi iskolák versenyképességének növelése, annak ellenére, hogy az önkormányzat ma már nem intézményfenntartó. Úgy tűnik, az iskolák államosítása nem hozott pozitív változást. Jelenleg a 8. kerületi iskolás gyerekek tanulnak legnagyobb arányban más kerületek oktatási intézményeiben, miközben több kerületi iskolában is az országos átlagnál alacsonyabbak a diákok kompetenciamérésen mutatott eredményei, és magas a lemorzsolódási arány. Uniós dokumentumok nevesítenek két kerületi általános iskolát is mint amelyekben etnikai alapú szegregáció figyelhető meg. Ezzel a folyamattal szemben az önkormányzatnak alig vannak eszközei, és legfeljebb színvonalas tanodák működtetésével, a korai nevelő intézmények (bölcsőde és óvoda) színvonalának növelésével, és a szakmai

párbeszéd javításával tud a helyzeten valamelyest javítani. Az iskolák államosításának, vagyis, hogy kivonták azokat a helyi közösség irányítása alól, egy másik hátrányos következménye, hogy gyakorlatilag megszűnt annak a lehetősége, hogy bekapcsolódjanak a helyi közösségi és kulturális élet szervezésébe, márpedig az oktatás mellett ez is fontos feladatuk kéne, hogy legyen.

A józsefvárosi önkormányzat hisz abban, hogy a demokratikus társadalom alapja az autonóm közösségek és intézmények hálózata, ezért határozottan erősíteni szeretné a lokális intézmények önállóságát és általában a helyi közösségeket abban, hogy minél több döntés, mely közvetlenül őket érinti, a kezükbe kerüljön. Az önkormányzat egyik fő missziójának tekinti az autonóm közösségek és szervezetek támogatását és megerősítését, ami elsősorban nem is nagy összegű támogatást jelent, hanem annak a lehetőségnek a megteremtését, hogy az alkotó energiák és innovatív ötletek utat találjanak maguknak, de mindenekelőtt ezeknek a kezdeményezéseknek az elismerését és a velük való partneri viszony kialakítását.

E gondolat által vezérelve, egyúttal megoldást keresve arra a jelenségre, hogy rengeteg üres helyiség és terület van a kerületben, az önkormányzat közösségi tereket és támogatást biztosít kulturális kezdeményezések, közösségi programok és a helyi – profi és amatőr – művészek számára abban a reményben, hogy a pezsgő kulturális és közösségi élet az egész környékre pozitív hatással lesz.

Józsefvárosra mindig is a kulturális és etnikai sokszínűség volt jellemző, és ez most sincs másképp. Népeségarányosan itt él a legtöbb roma és a legtöbb bevándorló. A legkülönbözőbb keresztény, zsidó, muszlim és más vallási gyülekezetek mellett jelentős vallási központok találhatóak a kerületben. Józsefváros a budapesti alternatív kultúra bázisa, ugyanakkor országos jelentőségű kulturális és oktatási intézmények is kiemelkedően nagy számban vannak jelen. Egy ilyen közegben, ahol az emberek teljes természetességgel élik meg a kulturális sokszínűséget, ahol a különböző értékrendű és életvitelű emberek napi szinten gyakorolják a békés egymás mellett élés mikéntjét, nem is képviselhet más nézetet az önkormányzat, mint a toleranciát és a kirekesztés minden formájának elutasítását.

Józsefváros önkormányzatának vezetése elkötelezett az esélyegyenlőség teljes körű biztosítása és minden társadalmi csoport, így kiemelten a kulturális, szexuális és nemi kisebbségek tagjainak diszkriminációmentessége mellett. A diszkriminációmentességet, a szegregációmentességet, az egyenlő bánásmódot és az esélyegyenlőséget az élet minden területén érvényesítendő célnak tekinti, különös figyelemmel a foglalkoztatás, a szociális biztonság, az egészségügy, az oktatás, a lakhatás, és a társadalmi érdekérvényesítő képesség területére. A társadalmi kirekesztés és az előítéletek elleni fellépés része, hogy az Önkormányzat aktívan is segíti a kisebbségeket közösségi életük megszervezésében, hogy meg tudjanak jelenni a helyi nyilvánosság fórumain, képviselni tudják magukat a közéletben, döntéshozásban és láthatóak legyenek a közösségi tereken. Különösképpen fontos ez a roma kisebbség esetében, mely számarányához képest még mindig alulreprezentált a közéletben és kevés erőforrással rendelkezik. Bár tagjainak integrációja és esélyegyenlőségük biztosítása hagyományosan kiemelt prioritás a kerület életében, továbbra sem kielégítő a helyzetük, és ennek javítására különös figyelmet kell fordítani.

Az önkormányzat elkötelezett a nők és férfiak munkaerőpiaci egyenlősége mellett, munkáltatóként szigorúan betartja az „egyenlő munkáért egyenlő fizetés” elvét, valamint föllép a családon belüli erőszak ellen. Továbbá kiemelt programjai közé sorolta a mozgáskorlátozottak és más egészségi okból akadályozottak szociális integrációjának növelését, és Józsefváros akadálymentessé tételét.

Végül fontos leszögezni, hogy az esélyegyenlőség alapfeltétele, miszerint az önkormányzat mindenki számára egyenlő/diszkriminációmentes hozzáférést biztosít a szolgáltatásokhoz, csakis egy átlátható és számon kérhető módon működő önkormányzat révén valósulhat meg. A támogatási rendszerek kialakítását alapos társadalmi egyeztetésnek kell megelőznie. Ennek érdekében az Önkormányzat létrehozta a Közösségi Részvételi Irodát, melynek fő feladata a lakossággal történő hatékony kommunikáció és az érintettek bevonása az önkormányzat döntéseibe, melynek rendszerét folyamatosan fejleszti a lakossági visszajelzéseknek megfelelően.

A jelenlegi önkormányzat számára egy olyan Józsefváros és Magyarország megteremtése a cél, ahol egymás tisztelete, az egymás iránti bizalom, a szolidaritás, a méltányosság, a nyitottság, a fenntarthatóság, az emberi szabadságjogok tisztelete, az igazságosság, az esélyek egyenlősége és a méltóságteljes emberi élethez való jog érvényesül, ahol létezik a demokratikus közmegegyezés, és amelyben a különböző helyzetű emberek együtt tudnak élni — folyamatosan és átlátható módon egyeztetve érdekeiket. A jelenlegi politika célja tehát, hogy visszaadja az önkormányzás szó valódi értelmét: részvételt, beleszólást és hatalmat a józsefvárosiaknak.

Jogszabályi háttér

Magyarország Alaptörvénye XV. cikk (2) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.

Az esélyegyenlőségi célcsoportokat érintő helyi szabályozás rövid bemutatása:

- Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Képviselő-testületének az önkormányzati tulajdonú ingatlanokon a súlyosan mozgáskorlátozottak személygépkocsija parkolási célú bérleti díjának elengedéséről szóló 60/2011. (XI.04.) számú önkormányzati rendelete.
- Budapest Józsefvárosi Önkormányzat Képviselő-testületének az intézményi gyermekétkeztetés térítési díjairól szóló 13/2022. (III. 28.) önkormányzati rendelete
- Budapest Józsefvárosi Önkormányzat Képviselő-testületének az önkormányzat tulajdonában álló lakások bérbeadásáról szóló 31/2022. (X. 20.) önkormányzati rendelete
- Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Képviselő-testületének a testnevelés és sport feladatairól, a helyi testnevelés és sporttevékenység támogatásáról szóló 20/2002. (V.24.) számú önkormányzati rendelete.
- Budapest Józsefváros Önkormányzat Képviselő-testületének a pénzügyi és természetbeni, valamint a személyes gondoskodást nyújtó szociális és gyermekjóléti ellátások helyi szabályozásáról szóló 10/2015. (III.01.) számú önkormányzati rendelete.
- Szénmonoxid érzékelő berendezés igénylésére vonatkozó feltételekről szóló 32/2019. (VIII. 22.) számú önkormányzati rendelet
- Az egészségügyi alapellátási körzetekről szóló 42/2018. (XII.21.) számú önkormányzati rendelet
- A személyes gondoskodást nyújtó ellátások térítési díjairól szóló 56/2017. (XII. 20.) számú önkormányzati rendelet
- Józsefvárosban működő önszerveződő közösségek, továbbá művészek és sportolók pályázati támogatásáról szóló 7/2016. (III. 03.) számú önkormányzati rendelet
- A Szociálpolitikai Kerekasztal létrehozásáról és működési rendjéről szóló 20/2021. (VI. 30.) számú önkormányzati rendelet

A Stratégiai környezet bemutatása

Ahogy a Helyi Esélyegyenlőségi Program úgy a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program is szervesen kapcsolódik az önkormányzat számára kötelező, illetve önként vállalt tervezési folyamatokhoz, koncepciókhoz és stratégiákhoz. Ezek a dokumentumok a következők:

- *Józsefváros Integrált Településfejlesztési Stratégia* - a középtávra szóló fejlesztési program a kerület környezeti, társadalmi és gazdasági céljainak megvalósítását szolgálja, valamint meghatározza a hosszú távú fejlesztési elképzelések eléréséhez szükséges beavatkozásokat, programokat. A 2015-ben készült stratégia felülvizsgálata 2020-ban történt meg.

- *Józsefváros közép- és hosszú távú vagyongazdálkodási terve 2022-2029* - a terv központi eleme a bérház- és bérlakásfejlesztési program. A terv egyebek mellett tartalmazza az önkormányzati bérházak és önkormányzati tulajdonú üres telkekkel kapcsolatos elképzeléseket, valamint kijelöli a bontandó, felújítandó vagy funkcióváltásra javasolt bérházak körét.
- *Lakásgazdálkodási terv* - a terv kiindulópontját a vagyongazdálkodási terv jelenti. A lakásgazdálkodási terv kimutatást tartalmaz az előző évi lakásgazdálkodásról és a tárgyévre hasznosításra bevont tervezett lakásokról, a Lakásrendeletben meghatározott szempontok szerint.
- *Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Antikorrupciós stratégiája 2020-2024* - az önkormányzat általános célként határozta meg a közpénzekkel való gazdálkodás átláthatóbbá tételét, a közigazgatás és az üzleti élet tisztaságának elősegítését, az ezekkel kapcsolatos oktatás és képzés kiterjesztését. A társadalmi igazság ideájára alapozva arra törekszik az Önkormányzat, hogy a korrupció nyilvánvaló méltánytalansága helyett az esélyegyenlőség és a szolidaritás igazsága legyen a működés mozgatórugója.
- *Józsefvárosi Civil stratégia* - a stratégia alapvető célja, hogy lehetővé tegye a civil szervezetek és közösségek és az önkormányzat átlátható és nyitott együttműködését, amelyben az önkormányzat a civil szervezeteket és közösségeket partnernek tekinti az önkormányzás eredeti jelentésének megvalósításában, vagyis abban, hogy az állampolgárok közösen és önrendelkező módon alakíthassák környezetüket és jövőjüket, és bele tudnak szólni az őket érintő döntésekbe. A stratégia elfogadására 2020 decemberében került sor.
- *Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat 2019-2024 évekre szóló Gazdasági programja* - stratégiai alapidokumentum, amely meghatározza az önkormányzati gazdálkodás, a működés és a fejlesztések hosszú távú célkitűzéseit.
- *Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Szociális Szolgáltatástervezési Koncepció* - rögzíti azokat az irányokat, elveket és intézkedéseket, amelyek biztosítják a helyi szociális ellátórendszer fenntarthatóságát és kiszámíthatóságát. A koncepció két évente szükséges felülvizsgálata 2023-ban válik esedékessé.
- *Józsefváros Klímastratégiája* - 2020 júliusában készült el a kerület klíma szempontú értékelése. A stratégia a kerület klímavédelemmel kapcsolatos jövőképét, célrendszerét és a részletesen kidolgozott intézkedéseket mutatja be.

Ahogy a Helyi Esélyegyenlőségi Program úgy a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program is kapcsolódik továbbá az alábbi dokumentumokhoz: a készülő Közművelődési koncepció/stratégia melyet 5 évente vizsgál felül az önkormányzat, valamint a Sport koncepció. Fentiekén túl, jelenleg is készül Józsefváros Egészségterve (mely az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. tv. 152/B. §-a szerint kötelező), továbbá indokolt a kerület ifjúsági és idősügyi koncepcióját is megalkotni.

A kerületben jelenleg futó projektek:

- **Magdolna-Orczy Negyed Program (VEKOP-6.2.1-15).** Józsefváros 2017-ben 2 milliárd forintot nyert el a Magdolna és az Orczy negyed szociális városrehabilitációs programjára. A program fő célja Józsefváros leghátrányosabb helyzetű, komplex beavatkozásokkal mindeddig nem érintett területének felzárkóztatása, továbbá a Magdolna Negyed Program (MNP) eddigi három üteme során megvalósult lakóbevonásos szociális városrehabilitáció modelljének a szomszédos negyedre történő átültetése. A fő cél egy olyan fizikai és szociális környezet megteremtése, ahol a rendezett közterületek és közösségi terek, a minőségi lakásállomány, valamint a komplex, különböző célcsoportok igényeit szolgáló programok lehetővé teszik a helyi lakosság integrációját és életminőségének javulását. A projekt lakhatási (LP), foglalkoztatási/gazdasági (FP) és közterületi (KP) alprogramból áll.
- **Befogadó óvodák a roma gyerekek minőségi oktatásáért (REC-AG-2020 / REC-RDIS-DISC-AG-2020) (továbbiakban: Befogadó Óvodák Projekt) pályázat** címmel 2020-tól két éves óvodafejlesztési program indult Józsefvárosban. Ennek keretében egy olyan átfogó intézményfejlesztés zajlik, amely támogatja az összes gyermek fejlődését és kompenzálja a társadalmi hátrányokat. A Befogadó Óvodák Projektet az Európai Unió közel 100 millió forinttal támogatta – a program részben további szolgáltatások elérhetővé tételét, az intézményi programok megújítását, és összességében egy inkluzívabb óvodai szolgáltatás kialakítását teszi lehetővé. A program részletesebb szakmai ismertetését ld. a gyermekek esélyegyenlőségéről szóló fejezetben.
- **Egészséges Budapest Program (EBP)**
- **EBPI.** Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az Egészséges Budapest Program keretében a 1286/2018 (VI.25.) Korm. határozat alapján, 2018. december 20. napján Támogatási Szerződést (továbbiakban: Szerződés) kötött a Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzattal. A támogatott tevékenység teljesítését az Önkormányzat a Szerződés 5.3 pontjában foglalt 2019. április 30-ai teljesítési határidővel, valamint 2019. május 31-ei felhasználási határidővel vállalta. A támogatási szerződés első ízben a 23532-5/2019/EGST ügyiratszámú Támogatói nyilatkozat 50967-1/2018/EGST iktatószámú támogatási szerződés I. sz. módosításáról szóló dokumentumban, második alkalommal a IV/2369-1/2020/EKF ügyiratszámú Támogatói nyilatkozat 50967-1/2018/EGST iktatószámú támogatási szerződés II. sz. módosításáról szóló dokumentumban módosításra került, oly módon, hogy a II. sz. módosítás eredményeképpen a támogatott tevékenység időtartamának utolsó napja: 2020. december 31.; a felhasználási határidő 2020. december 30.; a támogatás felhasználásáról készített szakmai beszámoló és pénzügyi elszámolás benyújtásának napja 2021. február 28.
- **EBPII.** Az Emberi Erőforrások Minisztériuma az Egészséges Budapest Program keretében az 1041/2020. (II.17.) Korm. határozat alapján, 2018. december 20. napján Támogatói Okiratot (továbbiakban: Okirat) bocsátott ki a Budapest Főváros VIII.

kerület Józsefvárosi Önkormányzat (továbbiakban: Önkormányzat) részére. A támogatott tevékenység teljesítését az Okirat az 5.3. pontjában 2021. június 30.-i teljesítési határidővel, valamint 2021. június 30.-i felhasználási határidővel írta elő.

Az Okiratban meghatározott szakmai feladat teljesítése érdekében 6 db, több részből álló közbeszerzési eljárás indult, emellett közbeszerzési értékhatárt el nem érő beszerzésekre is sor került, melyek eredményeként a szerződéskötések/megrendelések megtörténtek, a készülékek leszállítására és beüzemeltetésére sor került 2022. június 30. napjáig.

- **EBPIII.** Az Egészséges Budapest Program keretében 2021. november 23. napján kibocsátott és 2022. december 22. napján módosított IV/9452-2021/EBPFO iktatószámú Támogatói Okirat (továbbiakban: Támogatói Okirat) alapján a Budapest Főváros VIII. Kerület Józsefvárosi Önkormányzat, mint kedvezményezett részére 50.000.000 Ft összegű támogatás került megítélésre a Józsefvárosi Szent Kozma Egészségügyi Központ új épületszárny (továbbiakban: új épületszárny) tervezésére és a kapcsolódó előkészítő munkák elvégzésére (szakmai feladat).

Az Egészséges Budapest Program keretében kerületünk összesen 696 602 920 Ft támogatásban részesült, amelyből az Önkormányzat fenntartásában működő Józsefvárosi Szent Kozma Egészségügyi Központ, mint a kerületi járóbeteg szakellátó eszközparkjának és infrastruktúrájának fejlesztése valósult meg Józsefváros lakosságának egészségmegőrzése és a színvonalasabb egészségügyi szakellátásának biztosítása érdekében.

- **TÉRKÖZ 2018 „Csarnok negyed főutcája - DériM Projekt”.** A városrehabilitációs program keretében egy funkciójában is megújuló köztér kerül kialakításra a Déri Miksa utcában. A mintegy 600 millió forint költségvetésű projekt kiadásaiból 270 millió forintot pályázati forrásból, az ezen felüli összeget pedig saját forrásaiból biztosítja az önkormányzat.
- **Corvin-sétány Projekt - Práter utca és Tömő utca felújítása.** A felújítás célja, hogy olyan utcák jöjjenek létre, ami az ott élők, dolgozók és közlekedők számára emberközpontúbb és rendezettebb környezetet kínálnak. Az önkormányzat 2022-ben 992.233.000 Ft saját forrást biztosított a beruházás megvalósítására.
- **Káptalanfüredi gyermek- és utánpótlás tábor fejlesztése.** Az önkormányzat tulajdonában lévő tábor komplex felújítására és fejlesztésére Józsefváros 2021-ben 2,1 milliárd forint állami támogatást kapott.
- **Európai Bizottság által kiírt “Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek” című programjának CERV 2022-CHILD című pályázata.** A projekt tervezett összköltségvetése 98 millió forint (240 000 euró), a támogatás az összköltségvetés 90%-át, 88,5 millió forintot (216 000 euró) tesz ki. A projektben részt vevő tagok a Józsefvárosi Önkormányzat mellett a Wesley János Lelkészképző Főiskola, a Eurochild Association, a Család, Gyermek, Ifjúság Közhasznú Egyesület, a Partners For Democratic Change Hungary, Partners Hungary Alapítvány, külső támogatója az Országos Gyermekvédelmi Szakszolgálat Fővárosi Gyermekvédelmi Központ és

Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat. A Józsefvárosi Önkormányzat határozott célkitűzése, hogy gyerekbarát önkormányzattá váljon, amihez elengedhetetlen a kerületi gyerekek, fiatalok bevonása az önkormányzat és a kerület életébe. A pályázat célja a gyerekek közéleti részvételének elősegítése és támogatása helyi szinteken, amely lehetővé teszi a gyerekek számára, hogy aktív és felelősségteljes állampolgárokká váljanak. A pályázattal az Önkormányzat célja, hogy hatékony és innovatív gyermekrészvételi gyakorlatot alakítson ki a VIII. kerületben, amely fenntartható és valós lehetőséget nyújt a gyermekek számára, hogy elmondják véleményüket minden, az őket érintő kérdésben és ők is aktív részesei legyenek a demokratikus folyamatoknak. A gyerekek részvételét igyekszik minél alacsonyabb életkortól erősíteni, így az óvodás és iskolás korosztály van a fókuszban. A projekt nagyon erősen törekszik különböző hátrányos helyzetű és/vagy roma gyerekek aktív bevonására. A pályázat várható eredményei között szerepel többek között egy működő gyerekbarát kerekasztal és egy kerületi gyerek- és diáktanács megvalósítása; a kerületi költségvetés gyermekrészvételi mechanizmusának kidolgozása; online és offline gyermekkonzultációs eszközök; kortárs mentorálási program; újság mentorálási program; szakemberek képzése; gyermekek és fiatalok készségfejlesztése; pénzügyi tudatosságra nevelés; táborok és módszertani fejlesztések. A megvalósítás 2023 tavaszán indulhat el és 2 évig tart majd.

- **"EUCF - European City Facility - Városokkal a városokért – helyi fenntartható energetikai beruházások támogatása" című pályázata.** A pályázat 60 ezer eurós (körülbelül 24 millió forint) támogatást jelent fenntartható energiaprojektek beruházási koncepciójának kidolgozására, melyet főleg az önkormányzati épületállomány felmérésére tervezünk fordítani. A pályázat megvalósítása 2023-ban kezdődik. A pályázat alapvető célja a kerületi ingatlanállomány tekintetében megvalósítható energetikai beruházások előkészítése, különös tekintettel két negyed - a Magdolna és az Orczy negyed - ingatlanállományára. A negyedek kiválasztását indokolja, hogy ezekben található a 100%-ban önkormányzati tulajdonú lakóépületek többsége. A két negyedben sok az alacsony jövedelmű háztartás, amelyeket súlyosan érint az energiaszegénység. A 8. kerületi lakásállomány további sajátossága a kislakások magas aránya, további jellegzetes problémája a vizesedés. A két negyedben a nem bontandó épületek körülbelül 40%-a épületszerkezeti felújítást is igényel. A projekt lehetőséget ad olyan potenciális beavatkozások kidolgozására, melyek ezeket a jellegzetességeket is figyelembe veszik. A két negyedben az önkormányzati tulajdonú lakásállomány kisebb része, 679 lakás társasházban található, így az Önkormányzat 171 társasházban van jelen tulajdonosként. A projekt célja a társasházi lakóközösségekkel és közös képviselőkkel való együttműködés erősítése; az önkormányzat aktívabb szerepvállalása a magántulajdonú ingatlanállomány energetikai megújulásának elősegítésében, elsősorban tudásmegosztáson keresztül. A két negyedben ezen túl 14 olyan önkormányzati telek is található, amely jelenleg nincs céges vagy intézményi használatban. Az olyan sűrű beépítésű belvárosi területeken, mint Józsefváros, ezek a telkek lehetőséget nyújtanak további zöldterületek kialakítására. A pályázat keretében azt fogjuk vizsgálni, hogy ezek a telkek hogyan tudnának hozzájárulni a kibocsátások csökkentéséhez, illetve a klímaváltozás okozta időjárás változások könnyebb elviselhetőségéhez.

Elvek, célmeghatározás

A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program gyakorlati megvalósulása részben a Szociális Szolgáltatástervezési Konceptió (Konceptió), amely alapján a kerület szociális szolgáltatásainak fejlesztésekor a következő elvek jelennek meg hangsúlyosan:

- Az **Önkormányzat felel** a jogszabályokban előírt **szolgáltatások és ellátások** biztosításáért. E kötelezettségének, valamint általános alapelvként a befogadó társadalom eszméjének érvényesítésére akkor képes, ha az emberek közreműködése, **önsegítő aktivitása** és egymásra figyelő **tenni akarásának mozgósítása ebben hatékonyan megvalósul.**
- Ahhoz, hogy **Józsefváros társadalma** fejlődhessen, az össztársadalmi út a befogadó, társadalmi kirekesztéstől mentes értékrend közmegegyezésen alapuló elterjedése. Ennek megvalósulása az itt élők életkörülményei javulásának alapfeltétele, így valamennyiük **közös érdeke.**
- **A társadalmi kohézió** megerősítése a fejlődés fontos alappillére, a gazdaság fejlődésének, az épített környezet megújításának, valamint a koncentráló társadalmi problémák megoldásának sarokköve.

Józsefváros az esélyegyenlőségi programjában rögzíti, hogy befogadó alapszemléletű helyi társadalom kialakításán dolgozik, amely biztosítja az itt élő emberek, családok számára azt a jogot és lehetőséget, hogy anyagi, egészségügyi-, szociális- és személyi biztonságban éljenek és ahol

- semmiféle hátrány vagy megkülönböztetés nem éri őket,
- elérhetőek a lehető legmagasabb színvonalú szolgáltatások, és
- az emberek személyközi kapcsolatai kölcsönös megbecsülésen, valamint a nehezebb sorsú polgárok és társadalmi csoportok iránti felelősség és aktív kölcsönös gondviselés elvrendszerén alapulnak,
- támaszkodva a családok megtartó erejére és a működő kisközösségekre, valamint
- a fejlődés és a szolidaritás környezeti és társadalmi fenntarthatóságára.

A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program (JEP) célja

A JEP célja, hogy az élet valamennyi területén szolgálja:

- a hátrányos megkülönböztetés megelőzését, ezáltal elősegítse az egyes társadalmi csoportok tagjainak esélyegyenlőségét, melynek megteremtése az állam, az önkormányzat és intézményei, a civil szervezetek és a magánszemélyek feladata,
- a lakóhelyi szegregáció, a vallási, etnikai, kulturális, világnézeti, szexuális és egyéb kisebbségben élő társadalmi csoportok marginalizációjának és negatív megkülönböztetésének felszámolását
- a lakhatási szegénység felszámolását, ezen keresztül is biztosítva a kerület minden polgárának a tisztességes, emberhez méltó megélhetés ezen alapfeltételét.

- a hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piaci integrációját, hátrányainak felszámolását, foglalkoztatási és tisztességes megélhetési esélyeik javítását, méltóságteljes életkörülményeik biztosítását;

Budapest Főváros VIII. kerület Józsefváros Önkormányzata az Esélyegyenlőségi Program elfogadásával érvényesíteni kívánja:

- az egyenlő bánásmód és az esélyegyenlőség biztosításának követelményét,
- a befogadó társadalom szemléletének általánossá válását, a kölcsönös segítség és szolidaritás kultúrájának helyi társadalmi értékévé fejlődését, a diszkrimináció- és szegregációmentességet,
- a foglalkoztatás, a szociális biztonság, az egészségügy, az oktatás és a lakhatás területén a helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket,
- a befogadó társadalom szemléletének érvényesülését a közszolgáltatások területén, vagyis az azokhoz történő egyenlő hozzáférés elvének alapszabályként történő alkalmazását.

A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program helyzetelemzésének (JEP HE) célja

Jelen helyzetelemzés célja bemutatni a nevesített célcsoportokba tartozók számát és arányát, valamint feltárni helyzetüket a kerületben. Emellett célunk az adott célcsoportokba tartozókra vonatkozóan áttekinteni a szolgáltatásokhoz történő hozzáférésük alakulását, feltárni az ezeken a területeken jelentkező problémákat, valamint meghatározni az e csoportok esélyegyenlőségét elősegítő feladatokat és azokat a területeket, amelyek fejlesztésre szorulnak az esélyegyenlőség megteremtése érdekében.

A célok megvalósításának lépéseit, azok forrásigényét és végrehajtásuk tervezett ütemezését a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Terve (JEP IT) tartalmazza.

A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Tervének (JEP IT) célja

Célunk a helyzetelemzésre építve olyan beavatkozások részletes tervezése, amelyek konkrét elmozdulásokat eredményeznek az esélyegyenlőségi célcsoportokhoz tartozók helyzetének javítása szempontjából. További célunk meghatározni a beavatkozásokhoz kapcsolódó társadalmi kommunikációt. Szintén célként határozzuk meg annak az együttműködési rendszernek a felépítését, amely a programalkotás és végrehajtás során biztosítja majd a megvalósítás, nyomon követés, ellenőrzés-értékelés és kiigazítás strukturális rendszerét, vagyis a HEP Fórumot és a hozzá kapcsolódó tematikus munkacsoportokat.

Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Helyzetelemzése (JEP HE)

1. Józsefváros általános társadalmi helyzetképe

Józsefváros Budapest egyik legnépesebb, legsűrűbben lakott belső kerülete, lakosság száma 2020-ban 76.653 fő volt. A belső pesti kerületek (V., VI., VII., IX.) közül Józsefvárosban volt 1990 óta a legkisebb népességcsökkenés, lakosságának számában 2014 és 2019 között

minimális, 1400 fős növekedés következett be. A kerületben volt 2018-ban a második legnagyobb (a IX. kerület után) a beköltözők és (a VII. kerület után) a kiköltözők lakónépességhez viszonyított aránya is (mindkét érték majdnem 6 százalék). A többi kerülethez képest viszonylag magas a vidékről beköltözők aránya.

A Józsefvárosban élők átlagos iskolai végzettsége, foglalkoztatottsága jelentősen elmarad a fővárosi átlagtól, a többi kerülethez viszonyítva magas a hátrányos helyzetűek és a mélyszegénységben élők aránya.

Józsefváros társadalmilag meglehetősen heterogén, a kerületet jelentős térbeli és társadalmi tagoltság jellemzi. A kerület három jól körülhatárolható területi egysége – a Belső-, Középső- és Külső-Józsefváros – 11 negyedre osztható¹. A *Palotanegyed* a kerület egyik legkedvezőbb helyzetű területe. Budapest városközponti részéhez tartozik, számos országos intézmény található a területén, lakossága a többi kerületrészhez képest magasabb társadalmi státuszú. A *Népszínház negyed* sűrűn beépített, lakásállománya és népességi mutatószámai közel állnak a kerület átlagához. A *Csarnok negyed* átmenet a nagykörúti nagyvárosias, és a külső részek alacsonyabb intenzitású beépítése között, népessége – szemben a csökkenő kerülettel – stagnál. A *Magdolna negyed* a kerület legkedvezőtlenebb helyzetű része, szociális helyzete rossz, lakásai jórészt elavultak. 2005 óta komplex szociális városrehabilitáció színhelye, szegregációs mutatója azonban továbbra is rendkívül magas. A *Corvin negyed* a kerület egyik legjelentősebb fejlesztésének színhelye, nagy hányadán léptékváltást jelentő beépítés zajlik, lakásszáma az ingatlanfejlesztésekkel folyamatosan nő. A *Losonci negyedben* fekszik a józsefvárosi lakótelep, ennek megfelelően itt a legmagasabb az összkomfortos lakások aránya, társadalmi mutatói közel állnak a kerületi átlaghoz. Az *Orczy negyed* a kerület kedvezőtlen helyzetű negyedei közé tartozik, társadalmi mutatói az új beépítések dacára is rosszak. *Kerepesdűlő* kevés lakásnak ad otthont, elsősorban az intézményi beépítés dominál. Területén számos átalakuló vagy átalakulás előtt álló ipari terület, valamint a Fiumei úti Nemzeti Sírkert foglal helyet. A *Százados negyed* lakosságát, főként a jelentős új beépítések révén, a kerületi átlaghoz képest kedvezőbb gazdasági, szociális mutatók jellemzik. A negyedben található a Százados úti művésztelep. A *Ganz negyed* a MÁVAG-kolóniából, a volt Ganz-MÁVAG gyártelepből és a volt Józsefvárosi pályaudvar területéből áll. Alacsony népességét rossz szociális mutatók jellemzik, a kolónia lakásai rendkívül korszerűtlenek, mégsem számít szegregációval veszélyeztetett területnek. A *Tisztviselőtelep* kertvárosias negyede élesen elválk Józsefváros más részeitől, lakosságára előnyösebb jövedelmi helyzet és magasabb iskolai végzettség jellemző a kerület külső részeihez és a lakótelepen élőkhez képest.

A 2000-es évek elejétől elindult városrehabilitációs projekteknek, de elsősorban a Corvin-negyed fejlesztésnek köszönhetően, a kerületben jelentős dzsentrifikációs folyamat indult el, a korábban leromlott állagú, felújított városrészek egy részébe magasabb státuszú rétegek költöztek az ott lakók helyére, miközben a lebontott házakban élők a kerületben kaptak a korábbinál jobb minőségű lakást.

¹ Józsefváros Integrált Településfejlesztési Stratégiája alapján

A kerületben több **szegregált és szegregációval veszélyeztetett** terület található. A 2011-es népszámlálás adatai alapján lehatárolt szegregátumok az Orczy, a Csarnok, valamint a Csarnok és a Magdolna negyed határán terülnek el. Szegregációval veszélyeztetett területek a Corvin negyedben is vannak, azonban az ott lehatárolt területek időközben jelentős ingatlanfejlesztések helyszínei lettek, így nyilvántartásuk okafogyottá vált. A legjelentősebb szegregált és veszélyeztetett tömbök a Magdolna utca és a Kőrös utca mentén találhatóak. A kerület általános iskolái közül szinte mindegyik mutat szegregációs tendenciákat. Különösen magas a halmozottan hátrányos helyzetű és speciális nevelési igényű gyerekek aránya a Németh László Általános Iskolában. Általános iskolai végzettségű családok arányát tekintve elmondható, hogy a kerület belső részein, főleg a Magdolna, Losonci és Orczy negyedekben magasabb az alacsony végzettséggel rendelkező családok aránya, mint a kerület többi részén.

Józsefváros viszonylag kis kiterjedésű, népsűrűsége azonban a harmadik legmagasabb a fővárosban (10.475 fő/km², 2019), annak ellenére, hogy a kerületben a sűrűn beépített lakóövezetek mellett kiterjedt ipari és zöldterületek is találhatóak. A II. világháború során a kerületben a lakóépületek többsége megsérült, a háborút követő évtizedekben új házak alig épültek, az időközben államosított bérházak állapota pedig jelentősen leromlott. Ebben az időszakban a kerület lakosságának összetétele is jelentősen megváltozott, a magasabb státuszú népesség elköltözésével párhuzamosan az alacsony státuszúak beköltözése vált jellemzővé. A 2000-es évek elejétől, főként a városrész rehabilitációs programok hatására megélénkült lakásépítések miatt, a lakosság szám csökkenése lelassult, majd lassú emelkedésnek indult.

Év	1980	1990	2001	2011	2020
Lakónépesség	110.532 fő	92.386 fő	81.787 fő	76.250 fő	76.653 fő

Forrás: KSH, Budapesti Statisztikai Évkönyvek

A kerületben a halálozások száma továbbra is rendre meghaladja az élveszületések számát, de a népességszám tényleges fogyását némileg fékezi a vándorlás pozitív egyenlege – a kerület irányába történő vándorlás meghaladja az onnan történő elvándorlás mértékét. A népesség enyhén öregedő tendenciát mutat, a legfiatalabb korosztályok létszáma alacsony, azonban a 20 és 30 éves korosztályok kimagasló létszáma a következő években várhatóan népesség növekedést eredményezhet. Az ezer lakosra jutó nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban, járadékban részesülők száma 2018-ban a 6. kerület után a legalacsonyabb érték, a budapesti átlag 75 százaléka volt. Életkor szerint nézve a Józsefvárosban a legalacsonyabb a 65 éven felüliek aránya. Ugyanakkor itt a legalacsonyabbak a nyugdíjak. A havi ellátás átlagos összege (kerekítve) 135 ezer Ft, ez a legalacsonyabb érték Budapesten, az átlag 88 százaléka. Hasonló volt a helyzet 2007-ben és 2014-ben is. A 65 éven felüli korcsoporton belül kiemelt célcsoportot jelentenek az egyedül élő idősök, akiknek sajátos szükségleteit a szolgáltatások során figyelembe kell venni.

A 2011-es népszámlálás adatai alapján, a kerületben élő családok száma 18.092 volt. A kerületi háztartások száma 38.073 volt, ennek közel felét tették ki az egyszemélyes háztartások, ami

kiugróan magas arány. A gyermeket nevelő családok száma 10.725, melyből 5.265 olyan család volt, ahol egy szülő nevel gyermeket. Az egyszülős családokban élő szülők és gyermekek általános helyzete anyagi, szociális és pszichikai tekintetben általában nehezebb, mint a több keresőt magukban foglaló családban élőké.

Józsefvárosban a munkanélküliek száma, az országos tendenciához hasonlóan, az elmúlt években folyamatosan csökkent. A kerület foglalkoztatottsági szintje azonban még ma is alacsonyabb, munkanélküliségi rátája pedig magasabb, mint a fővárosi átlag. A közfoglalkoztatottak száma a kerületben évről évre csökken, jelenleg az önkormányzatnak senkit sincs lehetősége foglalkoztatni ebben a formában. 2019 decemberében Józsefvárosban összesen 690 álláskereső szerepelt a nyilvántartásban, ami a budapesti középátlagnak tekinthető.

Elmondható, hogy Józsefváros sok szempontból a főváros egyik leghátrányosabb helyzetű kerülete. Az elmúlt évtizedekben ugyan több gazdasági és szociális mutató javult, a legmélyebb társadalmi problémák azonban továbbra is fennállnak. Ezek közül a legfontosabb a lakhatási szegénység: itt a legmagasabb az egyszobás és a mellékhelyiség nélküli lakások aránya Budapesten. Részben ezzel összefüggésben, a kerületi lakosok – különösen a férfiak – korai halálzásának esélye sokkal nagyobb, mint más kerületekben. Józsefváros halandósági hányadosa jelentősen meghaladja a budapesti átlagot, a VIII. kerületi emberek a fővárosi átlagnál közel 8 évvel korábban halnak meg.

Fontos ugyanakkor, hogy más önkormányzatokhoz képest, Józsefvárosban magas számban működnek potenciális erőforrást jelentő egyéb intézmények: fővárosi beiskolázású középiskolák, egyházi intézmények, egyetemek és kulturális intézmények. Ezekon felül fontos erőforrást jelentenek a kerületben aktív civil szervezetek, amelyekre az esélyegyenlőségi munka is támaszkodni tud.

2. A fogyatékossgal élők, valamint a pszichiátriai és szenvedélybetegek esélyegyenlősége

Ez a fejezet a fogyatékossgal élő, illetve a pszichiátriai- és szenvedélybeteg személyekkel kapcsolatos esélyegyenlőségi problémákat és fejlesztési célkitűzéseket, lehetőségeket tekinti át. Az érintett személyek csoportja rendkívül heterogén, hiszen számtalan különböző féle fogyatékossgág létezik, ráadásul a pszichiátriai és a szenvedélybetegek élethelyzete és problémái, valamint azok az okok, amelyek miatt ilyen helyzetbe kerültek, sokszor teljesen eltérnek attól, ami a fogyatékossgal élöket jellemzi. Ugyanakkor esélyegyenlőségi szempontból annyiban mégiscsak hasonlít a helyzetük, hogy e heterogén csoport tagjai valamilyen egészségi probléma miatt mindennapi életvitelükben, valamint a szolgáltatásokhoz való hozzáférésükben egyaránt korlátozottak. A KSH 2016-os mikrocenzusának módszertani anyaga is ebbe a tágabb kategóriába foglalja a három különböző csoportot, illetve a pszichiátriai betegeket már a mentálisan (pszichésen) sérült, mint fogyatékossgágtípus fogalma

alá sorolja. A szenvedélybetegek addiktológiai kezelése pedig a pszichiátriai ellátás egyik szakágaként jelenik meg az egészségügyben és az orvosképzésben.²

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény értelmezése szerint a fogyatékos emberek a társadalom egyenlő méltóságú, egyenrangú tagjai, akik a mindenkit megillető jogokkal és lehetőségekkel csak jelentős nehézségek árán vagy egyáltalán nem képesek élni. A fogyatékos emberek hátrányainak enyhítése, esélyegyenlőségük megalapozása így alkotmányos kötelessége minden állami és önkormányzati szervezetnek, közhivatalnak.

A fogyatékossgal, illetve pszichiátriai és szenvedélybetegséggel élő személyek tehát különösen kitettek a legkülönbébb – a mindennapi életvitelben, a közlekedésben, a tanulásban, a munkavállalásban, minőségi szolgáltatások igénybevételében, stb. jelentkező – társadalmi hátrányoknak. Éppen ezért integrációjukra, esélyegyenlőségük megteremtésére a szociális ellátórendszer intézményeinek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk.³

Helyzetkép, problémák

A KSH 2016-os adatai szerint 408.021 fogyatékossgal élő személyt tartanak nyilván Magyarországon, vagyis a teljes népesség mintegy 4 százaléka érintett. A fogyatékossgal élők száma országosan az utóbbi évtizedekben folyamatosan a lakosságszám-csökkenés mértékénél nagyobb mértékben csökken. A csökkenés valószínűleg részben azzal függ össze, hogy az egészségi állapothoz kapcsolódó szociális ellátások rendszere a vizsgált időszakban jelentős mértékben átalakult, például megszűnt a rokkantsági nyugdíj. Ezzel együtt a különböző fogyatékossgai formákból eredő problémák, nehézségek az azokkal élő személyeket és családtagjaikat is beleszámítva majdnem 1 millió embert érintenek ma Magyarországon.

A leggyakoribb fogyatékossgatípus a mozgáskorlátozottaké, az ő arányuk az összes fogyatékossgal élők közt 48 %. A további gyakori típusok: látássérült, hallássérült, értelmi fogyatékossgal élő, súlyos belszervi fogyatékossgal élő, mentálisan sérült.

A 2011-es népszámlálás eredményei szerint a fővárosi népesség 4,2 %-a, 73.079 fő él valamilyen fogyatékossgal. Számuk az országos adatokhoz hasonlóan csökken, és a fogyatékossgatípusok szerinti eloszlás nagyjából megegyezik az országos adatokkal. Kifejezetten a Józsefvárosban fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos adatok közül csak a központi szociális ellátásban részesülők számára vonatkozó adatok állnak rendelkezésre.

² https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_8.pdf ³ A jelen fejezet nem tér ki a szenvedélybetegségek megelőzésének komplex problémájára, hanem a már beteg személyek esélyegyenlőségi helyzetére koncentrálna. A megelőzés egyik legfontosabb része egy átfogó drogstratégia, amellyel kapcsolatos önkormányzati kezdeményezéseket lásd a stratégiai környezet bemutatásánál.

1. táblázat - Megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülők száma a Józsefvárosban nemenként

Év	Megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülők száma - Férfiak (TS 061)	Megváltozott munkaképességű személyek ellátásaiban részesülők száma - Nők (TS 062)	Összesen
2015	931	1145	2076
2016	868	1090	1958
2017	818	1041	1859
2018	748	976	1724
2019	668	934	1602
2020	n.a.	n.a.	-

2. táblázat - Nappali ellátásban részesülő fogyatékossggal élők száma a Józsefvárosban

Év	Nappali ellátásban részesülő fogyatékossggal élők száma (TS 128)
2015	45
2016	44
2017	45
2018	46
2019	40

2020	n.a.
------	------

Ahogy az a táblázatok adataiból látszik, Józsefvárosban az országos trendnek megfelelően – legalábbis az ellátásokat igénybevevők körében – a 2015-2019-es időszakban a fogyatékossgal élő személyek száma csökkent.

A Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum szerint³ Magyarországon a lakosság 25%-a érintett valamilyen szintű pszichés problémában, ezen belül az öngyilkosság és az alkoholizmus terén világviszonylatban is igen rosszul állunk. A mértékadó adatok szerint hozzávetőlegesen 700.000 pszichiátriai beteget tartanak nyilván az országban részben ideértve az addiktológiai eseteket is. Az egészségügyi intézményrendszer látókörébe azonban a betegeknek csak egy töredéke kerül, a WHO becslését alapul véve jóval nagyobb a látencia aránya hazánkban, mint az EU-ban. Legszenvedőbb ez természetesen az alkoholbetegek esetében, itt a KSH becsült adatai szerint csak minden 25-30. érintett kerül gondozásba. Például 2017-ben a mintegy 380.000 becsült alkoholproblémákkal küzdő személy közül csak alig több mint 15 ezer fordult szakszerű segítségért valamilyen intézményhez. A becslések alapján egyébként az alkoholbetegek száma és aránya az utóbbi évtizedekben trendszerűen csökken Magyarországon. Hasonlóan nehéz pontosan megbecsülni a depresszióval küzdők létszámát, mindenesetre a legtöbb forrás többszázezerre becsüli ezt a számot is. A harmadik legtöbb embert érintő probléma az Alzheimer-kór és más faktorok által okozott demencia, amely szintén többszázezer embert érint Magyarországon, és az életkor kitolódásával egyre inkább népbetegséggé válik, hiszen a 80 év feletti korosztály jelentős része, egyes becslések szerint akár a fele érintett lehet. A pszichiátriai gondozók nyilvántartásai alapján⁴ a további legjelentősebb kórformák a neurotikus és szomatiform rendellenességek (a kezelték 22%-a) és a skizofrénia (20%). A függőségekkel – elsősorban az alkoholfüggőséggel – küzdők háromnegyede férfi, míg a többi pszichiátriai kórképtől inkább a nők szenvednek.

Összességében a mindennapi tevékenységek elvégzésében valamilyen egészségi probléma miatt magukat korlátozottnak érzők száma közel 1,5 millió. Így az együttélő családtagokat is beszámítva több millió embert érint ma Magyarországon a valamilyen fogyatékossgból vagy pszichiátriai betegségből és addikcióból származó mindennapos egészségi akadályoztatottság.

Hozzáférés a szolgáltatásokhoz, információkhoz

A fogyatékossggal vagy pszichiátriai betegségekkel élő és akadályozott emberek számára az egyik legfőbb esélyegyenlőségi problémát az jelenti, hogy a segítő szolgáltatások Magyarországon csak szűk körben érhetők el, egyrészt az igénybevételükhöz szükséges jó minőségű információk hiánya, másrészt azok rendszertelen működése miatt. Általános tapasztalat, hogy a fogyatékos emberek és családtagjaik számára az első nehézséget a célzott, egyénre szabott információkhoz való hozzáférés, a lehetőségek ismerete, az azokban való

³ <https://www.pef.hu/static/?path=bemutatkozas>

⁴ 2008-as adatok, lásd: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel310082.pdf>

eligazodás, az élethelyzetnek megfelelő megoldások megtalálása jelenti. A fogyatékos emberek és családjaik számára jelenleg rengeteg információ áll rendelkezésre, azonban ezek eltérő helyen találhatóak, nehezen elérhetőek, gyakran hiányosak, minőségükben igen eltérőek. A rendelkezésre álló információk töredezettek, a szolgáltatásokhoz vezető út nem világos, gyakran hiányos és folyamatosan változó.⁵

Budapesten a fogyatékkal élő és pszichiátriai beteg emberek számára rendelkezésre álló nappali ellátások kapacitása, a non-profit szektor jelentős szerepvállalása ellenére továbbra is szűkös. Így a bentlakásos intézményi ellátás aránya továbbra is túlzottan magas, amiből számos probléma eredeztethető, mint például a túlzásfoltosság, a családdal, barátokkal való kapcsolattartás nehézségei stb. A 2016-os mikrocenzus adatai szerint Budapesten az egészségi okból akadályozottaknak csak 13 %-a vesz igénybe valamilyen nappali szociális ellátástípust, miközben országosan a korlátozott népesség 95,5%-a magánháztartásban él, és csak a 4,5%-a intézeti háztartásban. A leggyakrabban igénybe vett támogatási formák az étkeztetés (főleg gyerekeknél) és a házi segítségnyújtás.

A fogyatékosokkal élő társadalmi integrációjának további akadályozó tényezője, hogy a befogadó környezetnek gyakran nincs elég ismerete róluk, mindennapos nehézségeikről, szükségleteikről. Hiányzik egy összefogó, az elszórtan található információkat integráló és folyamatosan nyomon követő rendszer (központi és területi egységgel), amely egy egyablakos ügyintézési formában biztosítaná az érintettek számára az információs és tanácsadási hozzáférést.

Akadálymentesség

A fogyatékosokkal élő személyek esélyegyenlőségének egyik legfontosabb fokmérője az akadálymentesség mértéke, amelynek fogalma az utóbbi években jelentősen átalakult, új tartalmat nyert: ma már valamennyi fogyatékosági csoporthoz tartozó ember – azaz nemcsak a mozgássérültek – speciális szükségleteinek figyelembevételét szokás a komplex akadálymentesítés, azaz az egyenlő esélyű hozzáférés megteremtésén érteni. Ez olyan eszközök és megoldások alkalmazását jelenti, amelyek lehetővé teszik, hogy egy-egy szolgáltatást a legkülönbözőbb fogyatékosági típusú emberek is igénybe vehessenek. (Hangos térkép, indukciós hurok, könnyen érthető tájékoztató füzetek, stb.) A kulcs az, hogy ma már nem pusztán épületek akadálymentességéről beszélünk, hanem arról, hogy a fogyatékosokkal élő emberek számára a közszolgáltatásokhoz, kulturális- és sportprogramokhoz való hozzáférés lehetősége fizikai, információs és kommunikációs szempontból az ép társaikkal közel azonos legyen.⁷

⁵ E megállapítások az FSZK Nonprofit Kft. által készített Montázs Projekt – A Fogyatékos Személyek Számára Nyújtott Szakmai És Közszolgáltatások Hozzáférhetőségének Kialakítása, Fejlesztése pályázati anyag Megvalósíthatósági Tanulmányából származnak. Lásd: https://fszk.hu/wp-content/uploads/2018/03/FSZK_EFOP_192_MT_1sz_modositas_180314.pdf

Sajnos a legtöbb fővárosi és kerületi közszolgáltató intézmény nem rendelkezik elég forrással ahhoz, hogy ne csak az intézmény belső terét, hanem annak közvetlen külső környezetét is akadálymentessé tegye, így jelenleg jelentős mértékben sérülhet a fogyatékossgal élő emberek esélyegyenlősége a szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén is. Az autizmussal élő embereket még további hátrány is érheti, az ellátórendszer ugyanis általában nincs felkészülve az autizmussal élő személyek speciális szükségleteire.

Ma már kötelezően, jogszabályban előírt követelmény a munkahelyek akadálymentesítése, amelynek betartatása az építésügyi hatóság feladata. Alapelv, hogy a településfejlesztési tervekben és más településfejlesztési dokumentációkban általános elvárásként jelenik meg az egyenlő esélyű hozzáférés szempontrendszere.

A városi közlekedés akadálymentessége az egyik legfontosabb esélyegyenlőségi kérdés a fogyatékkal élő személyek számára. A leggyakoribb akadályt a gyalogos átkelőhelyen és a

⁷A fentiek alapján az akadálymentesség különböző szintjeit különíthetjük el egy adott épületre vagy szolgáltatásra vonatkozóan:

- a) Komplexen akadálymentes egy épületben nyújtott szolgáltatás akkor, ha a fizikai és az infokommunikációs akadálymentesítés az egész épületre kiterjedően megoldott. A fogyatékossgal élők bármelyike egyenlő eséllyel és ugyanolyan minőségben fér hozzá minden olyan szolgáltatáshoz, amelyet az intézmény nyújt, és amelyet a többség használhat.
- b) Részben akadálymentes megjelölés akkor alkalmazható, ha az épület nem komplexen akadálymentes, azonban vannak akadálymentes részelemei.
- c) Egyáltalán nem akadálymentesített.

tömegközlekedés megállóhely szigetein a kiemelt szegélyek okozzák. Az érintett személyek útvonalain, a gyalogos átkelőhelyeken a szegély lesüllyesztése, a biztonságos átkelés elősegítésére pedig a középső gyalogos védősziget nyújt megfelelő megoldást.

Halmazott hátrányok

A fogyatékossgal, a pszichiátriai és szenvedélybetegség nemcsak az ezekből fakadó akadályozottság miatt vet föl közvetlenül esélyegyenlőségi problémákat, hanem ezek mindegyike jellemzően együtt jár a hátrányos helyzetet fokozó problémák széles körével, melyet érdemes figyelembe venni esélyegyenlőségi programoknál. A fent már hivatkozott budapesti adatok közt találhatóunk olyanokat, amelyek már jelzik a fogyatékossgal élők betegségükön túli, járulékos esélyegyenlőségi problémáit. Mindenekelőtt, közöttük minden felmérés szerint több az amúgy is esélyegyenlőségi hátrányban lévő nő (54%). További problémákat jelez az az adat, amely szerint a fogyatékossgal élő személyek korstruktúrája jellemzően eltér a teljes lakosságétól. A fogyatékossgal élők között kisebb (4,7%) a gyermekek, és jóval nagyobb (56,2%) a 60 évnél idősebbek aránya. (A nem fogyatékossgal élő emberek esetében ezek az arányok rendre 12 és 24 %). A budapesti fogyatékkal élő

személyek átlagéletkora ennek megfelelően igen magas, 59,2 év, így a fogyatékossgal élő személyek és az időskorúak esélyegyenlőségi problémái részben átfedik egymást.

Szintén komoly esélyegyenlőségi problémákat vet föl, és jelez egyben az az adat, amely szerint a fővárosban fogyatékossgal élők 29–29 %-ának az általános iskola 8. évfolyama, illetve az érettségi volt a legmagasabb befejezett iskolai végzettsége. (Ez az arány a nem fogyatékossgal élő budapesti lakosok körében rendre 15, illetve 33 %.) Egyetemi, főiskolai végzettséget 19%-uk szerzett, szemben a nem fogyatékossgal élők 27 %-ával. Mindez fölveti a fogyatékkal élő gyermekek, fiatalok megfelelő oktatáshoz való hozzájutásának a problémáját, így szoros összefüggést mutat a gyermekek, fiatalok esélyegyenlőségével kapcsolatos kérdésekkel. Számos fogyatékossgal élő gyermek további speciális oktatást-nevelést igényel. Ők a látás- vagy hallássérült gyermekek, de ide tartoznak az értelmi fogyatékossgal, vagy különböző tartós mentális problémával – például autizmus spektrumzavarral vagy ADHD diagnózissal (hiperaktivitás és figyelemzavar) – élő tanulók is, akiknek az esetében sajátos nevelési igényről beszélünk. A közoktatásban sokszor nem fogadják az ilyen gyermekeket, vagy nem tudnak számukra megfelelő fejlesztőpedagógiai szolgáltatást nyújtani. Ilyenkor a szülők kénytelenek saját zsebből kifizetni a megfelelő fejlesztést, amennyiben képesek erre anyagilag, vagy a lakóhelyüktől távoli intézménybe járatni gyermeküket. Végül az érintett gyermekek közül sokan magántanulói státuszba kerülnek, ami azonban azzal járhat, hogy a szülő végső soron akár a munkáját is fel kell adja, hiszen otthon kell maradnia a gyermekkel. Magyarországon a szülők fogyatékossgal élő gyermeküket jellemzően még felnőtt korukban is saját otthonukban gondozzák.

Súlyos esélyegyenlőségi problémákat jelez a fogyatékossgal élők foglalkoztatási, munkaerőpiaci helyzete. A fogyatékossgal élő vagy más egészségi okból korlátozott népességben országosan fele annyian dolgoznak, mint a teljes népességben. Döntő többségük (78,5 %) gazdaságilag tartósan inaktív, és a felmérés időpontjában (2011) Budapesten mindössze 17,5 %-uk volt foglalkoztatott. A megváltozott munkaképességűek esélye az integrált foglalkoztatási lehetőségek tekintetében kedvezőtlen, azaz a fogyatékossgal, tartós pszichiátriai vagy szenvedélybetegséggel élő munkavállalók foglalkoztatását a piaci szféra csak igen korlátozott mértékben vállalja föl. A munkahelyek jelentős része fizikai szempontból és problémaérzékenysége alapján is alkalmatlan fogyatékossgal élő munkavállalók fogadására, így azok foglalkoztatási esélyegyenlősége sérül. Ráadásul még az aktív fogyatékossgal élő dolgozók döntő többsége sem piaci feltételek és bérek mellett foglalkoztatott, jellemzően olyan, alacsonyabb társadalmi és anyagi megbecsültségű ágazatokban, mint a feldolgozóipar vagy az egészségügyi és szociális ellátás – e két szféra a 2011-es adatok szerint az összes fogyatékossgal élő foglalkoztatott több mint 1/3-át teszi ki. A tartósan egészségkárosodottak és a fogyatékossgal élők elsődleges jövedelmi forrása az adatfelvétel időpontjában a rokkantsági nyugdíj (68%) vagy a rokkantsági járadék (14%) volt. Mivel a fogyatékossgal élő inaktív embereknek egy jelentős része folyamatosan ápolásra, gondozásra szorul. a családjukkal élők esetében ez további családtagok elhelyezkedését/keresővé válását akadályozhatja.

A munkaerőpiacon történő megfelelő elhelyezkedést a közlekedési eszközök korlátozottabb igénybevételi lehetősége is nehezíti. A munkába járó fogyatékossgal élő és nem

fogyatékosággal élő emberek között főleg abban van eltérés, hogy igénybe vesznek-e közlekedési eszközt vagy sem. A fővárosban élő aktív fogyatékosággal élő emberek inkább otthon dolgoznak és igyekeznek olyan munkahelyet választani, amelyet gyalog is megközelíthetnek, mivel a munkahelyek elérése a közutak és a tömegközlekedés akadálymentességi hiányosságai miatt sokszor megoldhatatlan feladat a számukra.

A fogyatékosággal élő személyek átlagosan nagyobb arányban vannak jelen a mélyszegénységben élők közt, mint a lakosság egészében, ami természetesen szorosan összefügg az oktatási, munkaerőpiaci, közlekedési esélyegyenlőségi hátrányokkal is. Egy 2014-es kutatás⁶ adatai szerint a mélyszegénységben élő családok 13,6 %-ában volt fogyatékosággal élő családtag, míg a 2011-es népszámlálás adatai szerint a teljes lakosságban ez az arány 10 % alatt van (9,9 %). A 2016-os mikrocenzus adataiból pedig az látszik, hogy a felmérésben részt vett háztartások legmagasabb jövedelmű ötödében az egészségi korlátozottság összesített előfordulása mintegy 13, a legalsó kvintilisben élőknél már 50% felett van. Ezen túlmenően, a 2011-es népszámlálási adatokból egyértelműen látszik, hogy egy adott térség gazdasági fejlettsége, jóléti mutatói korrelálnak a fogyatékosággal élők számával. Az egészségi problémákból ugyanakkor többletköltségek is származnak. Az egészségi okból akadályozott személyeknek átlagosan 15-20 ezer forint havi többletkiadással kell számolniuk, továbbá a 2016-os felmérés adatai szerint nagyjából minden második akadályozott személy vásárolt egy vagy több magasabb értékű eszközt, segédeszközt vagy valamilyen szolgáltatást az adatfelvételt megelőző 12 hónap során, amire átlagosan 84 ezer forintot fordítottak. A többletköltségek mérséklésére az egészségkárosodottaknak csak közel 30 %-a kap valamilyen pénzbeli vagy természetbeni juttatást, a legtöbben rokkantsági ellátást és közgyógyellátási igazolványt.

A fogyatékosággal élő személyek számára különös gondot okoz a megfelelő lakhatás biztosítása. Az ENSZ 2007-ben ratifikált Fogyatékosügyi Egyezményének megfelelően az állami szervek kötelesek lennének megfelelő támogatott lakhatást biztosítani, ahol a felnőtt fogyatékos emberek az önálló életükhöz kapnak segítséget, ám ennek az állami szervek a fővárosban és agglomerációjában nem tesznek eleget.⁷ Mint már fent volt róla szó, a gondozást igénylő fogyatékkal élő emberek jelentős része felnőtt korában is szülei otthonában él és gondoskodásukra szorul. A fogyatékosággal élő személyek lakáskörülményei – részben az iménti tény miatt – érezhetően rosszabbak az átlagosnál. Az összkomfortos lakásban élők aránya köztük a 2011-es országos adatok szerint 53,8 %, míg a teljes lakásállományban ez az arány ugyanekkor 61,4 % volt. A fogyatékosággal élők által lakott lakások némileg kevesebb, átlagosan 2,65 szobával rendelkeznek, és sűrűbben, átlagosan 2,6 fő/lakás mértékben lakottak, mint a teljes lakásállomány, ahol ugyanezek az adatok rendre: 2,71 és 2,49.

⁶ http://autonomia.hu/wp-content/uploads/2014/04/TAMOP-513-kutatas_1kor_Zarotanutlmany.pdf

⁷ Ezt a Fővárosi Törvényszék is megállapította egy nemrégiben hozott ítéletében, lásd: <https://tasz.hu/cikkek/megnyertuk-az-otthongonozo-anyak-es-gyermekeik-peret-az-allam-ellen>

A fogyatékossgal, pszichiátriai betegséggel élő vagy más egészségi okból akadályozottak jelentős része tapasztalt már az élet különböző területein hátrányos megkülönböztetést. A 2016-os mikrocenzus adatai alapján a fővárosban élő érintett személyeknek mintegy negyede találkozott már a hátrányos megkülönböztetés legkülönbözőbb fajtáival. Legtöbben a közlekedés (9,8 %), a foglalkoztatottság (8,4 %) és az egészségügyi ellátás (8,6 %) során (természetesen egy személy több területen is tapasztalhat hátrányos megkülönböztetést). A fogyatékossgal élők esetében ez az arány országosan 30%, és ezen belül különösen magas az az autisták (50 %) körében.

A kerületben jelenleg elérhető, esélyegyenlőséget támogató, segítő szolgáltatások

A kerület közvetlenül intézményei révén, és közvetetten, szerződött partnerszervezetei révén részt vesz a fogyatékossgal illetve pszichiátriai és szenvedélybetegséggel élő személyek ellátásában, rehabilitációjában, segítésében.

Szociális támogatások

Az Önkormányzat pénzbeli és természetbeni, valamint a személyes gondoskodást nyújtó szociális és gyermekjóléti ellátások helyi szabályairól szóló 10/2015. (III.01.) önkormányzati rendeletében több ponton is külön nevesíti, és kedvezőbb szabályokat fogalmaz meg a fogyatékossgal élő személyek, vagy családjuk, háztartásuk számára. A legfontosabb ezek közül, hogy a jogosultságot megalapozó jövedelmi határok kiszámításánál a Rendelet fogyasztási egységeket határoz meg, amelyeknél a fogyatékossgal élő személyek, gyermekek nagyobb szorzóval kerülnek beszámításra. Hasonló a helyzet a szociális lakbérre való jogosultság esetén is (lakások bérbeadásáról szóló 25/2021. (VII. 22.) önkormányzati rendelet). További plusz segítséget jelenthet, hogy a rendszeres gyermekvédelmi támogatás esetében a fogyatékossgal élő vagy tartósan beteg gyermeket nevelő családoknál az egy fogyasztási egységre számított jogosultsági jövedelemhatár magasabb.

Addiktológia

A Józsefvárosi Egészségügyi Központ keretében önálló addiktológiai osztály működik. Ennek Alapfeladata a kémiai szerhasználatból (alkohol, illegális kábítószer, gyógyszer) származó függőséggel küzdő betegek és családtagjaik ellátása, de emellett pszichiátriai betegeket (döntően szorongásos és depresszív kórképekben szenvedők, társfüggők és evészavaros betegek) is ellátnak az osztályon. Az orvosok munkáját alkalmanként szociálpedagógus-gondozónő munkatárs is segíti, aki szociális ügyekben és másfajta segítő-támogató lehetőségekről ad felvilágosítást. A betegvezetésben addiktológiai konzultáns is szerepet kap, aki nem csak a pszichoaktív anyag nélküli életforma kialakításában, hanem a különféle természetes élettevékenységek megélésének, családi konfliktusok rendezésének elősegítésében és a visszaesések megelőzésében is közreműködik. Az orvos pszichiaterek mellett pszichológusok is végeznek az osztályon pszichodiagnosztikai és pszichoterápiás munkát, illetve pszichoterápiásan orientált betegvezetést. A pszichoterápiás munkán belül pár- és egyéni terápiára egyaránt van lehetőség. A csoportterápia lehetősége pszichoszomatikus tünetektől szenvedő illetve alkoholproblémás betegek számára elérhető.

Segítő szolgáltatások

Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermejkölési Központ (JSZSZGYK) Értelmi Fogyatékosok Napközi Otthona (ÉNO)

A napközi otthon a kerületben élő, 16 év feletti értelmileg, illetve halmozottan (mozgásukban, hallásukban, látásukban) sérült személyek, valamint külön megállapodás alapján a II. kerület és a IX. kerület közigazgatási területén élő fogyatékos személy nappali ellátását biztosítja. A megkötött szerződések szerint a II. kerület 1 férőhelyre a IX. kerület 4 férőhelyre delegálhat ellátottat. Szolgáltatások: szabadidős programok szervezése, tanácsadás, készségfejlesztés, háztartási vagy háztartáspótló segítségnyújtás, esetkezelés, felügyelet, gondozás, közösségi fejlesztés, mentálhigiénés tanácsadás, pedagógiai segítségnyújtás; gyógytorna, gyögymasszázs; sószoba.

A gondozottak többsége középsúlyosan fogyatékos, de van köztük Wilson-szindrómás, Down-kóros, epilepsziás, skizofrén, mozgáskorlátozott, hallássérült, látássérült és autisztikus személyiség is. Az itt ellátható személyek száma 20 fő. A 2020-as évet 14 fős létszámmal kezdték és 13 fővel zárták.

A helyiség jelenleg nem akadálymentes, és szűkös területen működik. Nincs kertkapcsolata, így a levegőn tartózkodás nehezen oldható meg.

3. táblázat – Az ÉNO látogatási napok havi megoszlása 2021-ben

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Össz.
212	188	164	116	200	282	282	238	243	269	232	213	2639

Forrás: JSzSzGyK

Mátyás Klub

A JSzSzGyK keretein belül működő Mátyás Klub az önkormányzat szenvedélybetegek nappali ellátását biztosító intézménye. Az intézmény krízishelyzetbe került és/vagy abból kilábaló szenvedélybetegek nappali ellátását biztosítja, emellett speciális segítőprogramokat, szociális és lelki segítséget, kulturális és szabadidős programokat, illetve igény esetén kedvezményes étkeztetést nyújt az igénybevevőknek.

Az ellátás célja elősegíteni a szermentesség, majd a függőség nélküli életvitel elérését és megtartását, valamint a társadalomba és a szűkebb környezetbe való visszailleszkedést, a munkavállalást, és az életminőség megtartását és/vagy lehetőség szerint javítását az igénybevevők körében. Az ellátás önkéntességre építve biztosítja a szakmai segítő, felvilágosító, tanácsadó, tájékoztató, önségítő, kulturális, szabadidős szolgáltatásokat, programokat.

Az ellátás célcsoportja a személyes krízishelyzetbe került, az addikciótól szabadulni, és abból felépülni kívánó 16 év feletti, fekvőbeteg-gyógyintézeti kezelést nem igénylő szenvedélybetegek, akik úgy érzik, gondjuk van az alkohol, a drogok, a gyógyszerek, a szerencsejáték, a nikotin, a társas kapcsolatok terén. Az ellátottak többsége alkoholproblémákkal, illetve játékfüggőséggel küzd.

Szolgáltatások: szabadidős programok szervezése, tanácsadás, készségfejlesztés, háztartási vagy háztartáspótló segítségnyújtás, esetkezelés, felügyelet, gondozás, közösségi fejlesztés, mentálhigiénés tanácsadás, gyógytorna, gyógymasszázs, pedikűr, fodrász, sószoba, torna sarok, relax sarok, Bioptron MedAll készülék.

A klub kicsi alapterületen működik, a szakmai munka így nehezen valósítható meg.

4. táblázat - Látogatási és étkezési létszám változás a 2021-es év folyamán:

Mátyás Klub	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	össz.
ellátottak száma	48	49	49	49	49	49	49	47	47	47	49	50	581
ebből étkezik	6	6	6	6	6	7	7	7	7	8	8	8	82
új felvétel	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	4
<i>megszűnt hónap folyamán</i>	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
létszám hónap végén	48	49	49	49	49	49	47	47	47	49	50	50	583
Látogatási napok száma	959	974	1078	980	980	1076	1052	987	1034	1013	988	1150	12271
Étkezési napok száma	112	112	123	113	110	134	142	126	138	149	134	158	1551

A klub kihasználtsága átlagosan 97 % volt. Az étkezési napok száma továbbra is csökkenést mutat.

Józsefvárosi Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (JKEF)

A 2012-ben megalakult Józsefvárosi Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (továbbiakban: JKEF) a 420/2013. (XI.20.) Önkormányzati határozatnak megfelelően 2014. január 22-én újjáalakult és jelenlegi formájában a *Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013-2020. Tiszta tudat, józanság, küzdelem a kábítószer-bűnözés ellen* című 80/2013. (X.16.) OGY határozat felhatalmazása alapján működik.

A Józsefvárosi KEF az Önkormányzat mellett működő, jogi személyiséggel nem rendelkező, tanácsadó és egyeztető jellegű fórum, amely bejegyzett székhellyel nem rendelkezik. Koordináló tevékenységével összhangot teremt a drogprobléma visszaszorításában alapvető fontosságú négy fő szakterület (a Nemzeti Drogellenes Stratégia által meghatározott keresletcsökkentési eljárások, azaz a közösségi együttműködés, megelőzés, kezelés és ellátás), valamint a kínálatcsökkentés (azaz a kábítószerterjesztés elleni fellépés) helyi szervezeteinek és intézményeinek munkája között, annak érdekében, hogy a Józsefvárosban lakók tiszta, rendezett és biztonságos környezetben, egészséges, drogmentes és tevékeny életet élhessenek. Sajnos a JKEF működése az utóbbi időben hézagossá vált, így az önkormányzat célkitűzése, hogy a működés újra intenzívebbé váljon, ami egyfajta újrakonceptcionálással is várhatóan együtt jár majd.

A JKEF stratégiai céljai és szakmai feladatai:

A kábítószer probléma megelőzése és ártalmainak csökkentése

- a) A józsefvárosi gyermekek és fiatalok korrekt felvilágosítása az oktatási intézményekben és a helyi közösségben a kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott használatának veszélyeiről, valamint drogmentes, egészséges, sportos és tevékeny életmódra való nevelésük;
- b) A kábítószerfüggők drogmentességet célzó kezelésének, valamint az injekciós kábítószerfogyasztók rendszeres HIV/AIDS, hepatitis B és C, valamint TBC fertőzésre történő szűrésének koordinálása. A drogfüggők és a fertőzött kábítószerfogyasztók mielőbbi diagnosztizálása és kezelésbe vételének elősegítése. Ennek megvalósításához – a JEK Addiktológiai Rendelése mellett – szükséges lesz a környező kerületek kábítószer fogyasztókat, HIV és hepatitis fertőzött pácienseket gondozó, kezelő és rehabilitáló egészségügyi intézményeivel, (nevezetesen a Bp. VII. ker. Péterfy Sándor utcai Kórház Alsó Erdősori Részlegének Klinikai Toxikológiai Osztálya, a Bp. IX. ker. Egyesített Szent István-Szent László Kórház Molekuláris Biológiai Laboratóriuma és Hepatológiai és AIDS Ambulanciája és Merényi Kórház Addiktológiai Osztálya), és akkreditált drogrehabilitációs civil szervezetével való együttműködés.
- c) Az injekciós droghasználók által a helyi közösségben terjesztett vírusherzések monitorozása és a kerületi lakosság, különösen a gyermekek egészségének védelmében a közterületeken – parkokban, játszótereken vagy óvodák udvarán – szétdobált, vérrel terjedő vírusokkal szennyezett, használt injekciós tűk miatti, nyíltzsíni fertőzésveszély megszüntetése. Elengedhetetlen a kerületben zajló illegális kábítószer-kereskedelem felszámolása, a drogszemét összegyűjtése és az injekciós drogfogyasztók mielőbbi kezelésbevétele.
- d) A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények számának jelentős csökkentése.
- e) A helyi vonatkozó hiteles, megbízható statisztikai, epidemiológiai és kriminológiai kábítószerproblémára adatok feltárása és helyzetértékelés.
- f) A kerület kábítószerproblémájának megoldásában résztvevő szakmai intézmények és civil szervezetek működésének felmérése (személyzet képzettsége, tényleges szakmai tevékenység, hiteles adatok a munka eredményességéről).
- g) A kerület általános és középiskoláiban (5-10. évfolyamok) a drogmegelőzés helyzetének felmérése és értékelése, majd hatékony, korábban már jól bevált és tudományosan is értékelt iskolai drogmegelőzési programok bevezetése, valamint a JKEF szakértőinek iskolai egészségnapokon történő aktív részvétele;
- h) Felvilágosító programok szervezése szülők és nagyszülők részére;
- i) Javaslatok megfogalmazása az önkormányzat, a kábítószerügyben felelős intézmények és a nemzeti drogkoordináció számára; döntéshozók számára anyagok összeállítása, véleményezése,
- j) Helyi erőforrások mozgósítása, a fővárosi, országos, EU-s és más nemzetközi kábítószer-ellenes pályázatokon való józsefvárosi részvétel koordinálása, véleményezése és elősegítése, a drogmegelőzési célú józsefvárosi pályázatok kiírásának szakmai előkészítése;

- k) Részvétel nemzetközi együttműködésekben, például az Európai Városok a Kábítószer Ellen (European Cities Against Drugs) kooperációban.
- l) Szakmai továbbképzéseken való részvétel, illetve kerületi pedagógusok és szakemberek számára képzések szervezése, ehhez szükséges források pályázati úton vagy saját erőforrásból történő biztosítása;
- m) Kerületi drogellenes rendezvények szervezése és aktív részvétel ezeken;
- n) Kapcsolattartás és kölcsönös tájékoztatás a nemzeti drogkoordinátor hivatalával, a vonatkozó szabályozásnak megfelelően.

Szigony Útitárs és Moravcsik Alapítvány

A Szigony Útitárs a Komplex Pszichoszociális Rehabilitációért Közhasznú Nonprofit Kft 2001.10.15. napjától, a Moravcsik Alapítvány 2012.01.01. napjától biztosítja a pszichiátriai betegek nappali ellátását a kerületben.

A fenti két szervezet a Szt.65/F.§ (1) bekezdés b) pontjában és a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 74-80 §-ban és a 83. §-ban foglalt követelményeknek megfelelő szociális alapszolgáltatásként a pszichiátriai betegek nappali ellátását biztosítja, melynek keretében 50 fő Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat közigazgatási területén lakó- vagy tartózkodási hellyel rendelkező tizennyolcadik életévüket betöltött, fekvőbeteg-gyógyintézeti kezelést nem igénylő pszichiátriai beteg részére biztosít lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatok kialakítására, valamint az alapvető higiéniai szükségletek kielégítésére. A szolgáltatást a Moravcsik Alapítvány a fenntartásában működő Felépülés Központ és Alkotóház a pszichoszociális rehabilitációért elnevezésű intézményben nyújtja. Férőhelyszám: 58 fő, a szociális intézmény szolgáltatásai az igénybevevő személyek részére térítésmentesek.

Félúton Alapítvány

A Félúton Alapítvány a kerületben a Szt. 65/A. § (1)-(3) bekezdéseiben foglalt, valamint az 1/2000. (I.7.) SzCsM rendelet 39/J. és 39/L. §-aiban foglalt követelményeknek megfelelően kötelező önkormányzati feladatellátás keretében szenvedélybetegek közösségi ellátását végzi, illetve szenvedélybetegek részére alacsonyküszöbű ellátást nyújt szerződéses jogviszony alapján.

Az alapítvány egyik kerületi intézménye az Orczy Szendélybetegek Nappali Klubja, ahol nappali, alacsonyküszöbű ellátás és elterelés szolgáltatásokat vehetnek igénybe az Alapítványhoz fordulók. A Klub 2009-ben kezdte meg működését a VIII. kerületben, és a 16 év feletti, Budapest közigazgatási területén élő/tartózkodó szenvedélybetegeket és hozzátartozóikat fogadja. Az ellátás térítésmentesen, önkéntes alapon vehető igénybe.

Az alacsonyküszöbű szolgáltatással a cél minél több kliens elérése a különböző megkereső programokon, az utcai jelenléten, online megjelenésen keresztül. Az alacsonyküszöbű ellátás (mely anonim, térítésmentes, önkéntes) két területen biztosított: egyrészt a Klub „Drop In” szolgáltatása révén, mely egyfajta közösségi térként funkcionál, valamint az utcai megkereső munka által.

Az elterelés egy kezelési forma, amelynek intézményrendszere lehetővé teszi, hogy a kliens – csekély mennyiségű kábítószer használat esetén – a büntetés alternatívájaként „megelőző-felvilágosító” foglalkozáson (csoportos foglalkozás 2 hetente) vegyen részt.

A szenvedélybetegek közösségi ellátását 2006 óta a Félút Centrum – Szendélybetegek Integrált Intézménye biztosítja. A szolgáltatás célcsoportja a 18. életévet betöltött, életvitelszerűen a VIII. kerületben élő szenvedélybetegek (elsősorban alkohol-, kábítószer és gyógyszerfüggő személyek), akik mentális és szociális helyzetük javítása érdekében lakókörnyezetükben igényelnek segítséget. Az ellátás célja a függőség felismerése és elfogadása, az egészségügyi és szociális helyzet romlásának megállapítása, a felépülés és a társadalmi reintegráció elősegítése. A közösségi szenvedélybeteg-ellátás igénybevétele önkéntes és térítésmentes.

Nem Adom Fel Kávézó

2016 januárjában megnyitott a fogyatékossgal élők által működtetett Nem Adom Fel Cafe&Bar a Magdolna utcában. A Nem Adom Fel Alapítvány által működtetett Nem Adom Fel Kávézó és Étterem Budapest első fogyatékossgal élők emberek által alapított kávézója, ahol maguk a fogyatékossgal élők és megváltozott munkaképességű emberek készítik és szolgálják fel az ételeket és az italokat, illetve közreműködnek a programok szervezésében és lebonyolításában.

A kávézó két szervezet közös együttműködésével jött létre. Az egyik, a Nem Adjuk Fel Szociális Szövetkezet, amely a vendéglátó tevékenységet biztosítja, a másik pedig a Nem

Adom Fel Alapítvány, amely a tulajdonában lévő ingatlannal a közösségi tér, a közösségi programok szervezésével, illetve a fogyatékossgal élők emberek foglalkoztatásával kapcsolatos szakmai háttérrel vesz részt a megvalósításban.

További szakmai kapcsolatok kialakítása

A jövőben az Önkormányzat szeretné elmélyíteni a fogyatékossgal élők, illetve pszichiátriai- és szenvedélybetegek kezelésével, rehabilitációjával foglalkozó civil és egyházi szervezetekkel eddig is fennálló kapcsolatát. Gondolunk itt elsősorban az Ébredések Alapítvány, a Megálló csoport illetve a Baptista Szeretetszolgálat szakmai csoportjaira, de természetesen más együttműködések elől sem zárkozunk el.

Célok, következtetések

A Józsefvárosban élő pszichiátriai és szenvedélybetegek vonatkozásában fontos cél, hogy minél több ellátásra szoruló személyt sikerüljön integrálni az önkormányzat vagy szerződött partnerei által a szociális ellátórendszer keretein belül működtetett intézményekbe, elősegítve ezzel gyógyulásukat és rehabilitációjukat. Ehhez első lépésként szükség volna az érintettek - demográfiai, egészségügyi, stb. - adatainak és igényeinek felmérésére, ugyanis ezek egyelőre nem állnak kerületi szinten rendelkezésre. További fontos cél, hogy az Önkormányzat szabályozási hatásköreinek gyakorlásával lehetőségeihez mérten elősegítse az egészségi okból akadályozott személyeket másodlagos esélyegyenlőségi - így munkaerőpiaci, lakhatási, közlekedési - nehézségeik megoldásában.

3. A mélyszegénységben élők esélyegyenlősége

Az Európai Unió tagállamaiban a szegénység egyik fő mutatójaként egységesen a *szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség* arányát tekintik. A mutató együttesen vizsgálja a jövedelmet, az anyagi nélkülözést és a munkaerőpiaci kirekesztődést. A szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek azok tekinthetők, akik a három dimenzió közül legalább egyben érintettek. 2020-ban Magyarországon a teljes lakosság 18,2 %-át tette ki az érintettek aránya.⁸ A szegénység leginkább a munkaerőpiacon legrosszabb helyzetű társadalmi csoportokat veszélyezteti, a munkanélküliek körében a szegénység vagy kirekesztődés kockázata meghaladja a 60%-ot. A másik meghatározó tényező az alacsony iskolai végzettség, az alapfokú végzettségűek körében jóval átlag feletti a szegények aránya, a 2020-as adatok szerint közel 40%. A roma népesség kétharmadát érinti a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázata.

Józsefváros Integrált Településfejlesztési Stratégiája megállapítja: a kerület népességének átlagos iskolai végzettsége, valamint foglalkoztatottsága elmarad a fővárosi átlagtól. Budapest kerületei közül Józsefvárosban a legalacsonyabb az egy főre eső átlagos nettó belföldi jövedelem, valamint a születéskor várható élettartam, és bár csökkent, viszonylag magas a munkanélküliek aránya. A VIII.. kerületben 1000 főre 2018-ban 459, 2019 decemberében 446 adózó jutott, ami a 7. legalacsonyabb érték a kerületek között. A személyi jövedelemadó alapot képező, egy adózóra jutó éves jövedelem 2018-ban 3 millió Ft, 2019 végén 3,273 millió Ft volt, ami a legalacsonyabb érték Budapesten, a budapesti átlag durván 90 százaléka. Az egy adózóra jutó családi adókedvezmény is itt a legalacsonyabb – sok a gyermektelen adózó, a gyerekesek között pedig sok a szegény, akik nem tudják érvényesíteni az adókedvezmény teljes összegét.

Hasonlóan kedvezőtlen helyzetet mutat Józsefváros lakásállománya is: az átlagos lakásméret alacsony, az egyszobás, illetve az alacsony komfortfokozatú lakások aránya magas.

Józsefvárosi sajátosság az önkormányzati tulajdonú lakások magas aránya, azonban ezek jelentős hányada üres, állaga miatt hasznosítása nem lehetséges. Fontos kiemelni, hogy mind ezek a társadalmi és infrastrukturális sajátosságok a kerületben egyáltalán nem egyenletesen oszlanak el: Józsefváros 11 negyede alkalmanként kifejezetten szélsőséges különbségeket mutat úgy az ott lakók társadalmi helyzete, mint a lakásállomány jellegzetességei tekintetében. A legkedvezőtlenebb helyzetben a Magdolna és az Orczy negyed, illetve az egyetlen lakótömbbel rendelkező Ganz negyed van, míg a kerület legjobb helyzetű negyedeinek a kertvárosias Tisztviselőtelep és Százados negyed, illetve – kisebb mértékben – a belvároshoz legélénkebben kapcsolódó Palotanegyed számítanak.⁹

8

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/2020/index.html#tovbbiadatokinformcik>

⁹ Budapest VIII. kerület Józsefváros Integrált Településfejlesztési Stratégia 16

Önkormányzati pénzbeli és természetbeni támogatások

A települési önkormányzatok, mint jogszabály -alkotó, - alkalmazó és intézményfenntartó szervek kiemelkedő szerepet töltenek be a helyi szociális ellátórendszerben. Az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (Szt.) és az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról (Gyvt.) hatályos rendelkezései alapján az állam által biztosított támogatási formákon túl a szociális támogatási rendszer kidolgozása az önkormányzat feladata. A józsefvárosi önkormányzat célzott támogatásokkal biztosítja a kerületi lakosság szociális biztonságát, emellett a fenntartásában működő intézmények, valamint megállapodások útján biztosítja az ágazati törvények által előírt kötelező feladatokat.

A Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Polgármesteri Hivatal szociális szolgáltatásokkal kapcsolatos feladatait a Humánügyi Igazgatási Osztály szervezeti egységén keresztül látja el. A Családtámogatási Iroda (1082 Budapest, Baross u. 66-68.) kezeli a rászorultak számára nyújtott támogatásokat. A Humánkapcsolati Iroda (1082 Budapest, Baross u. 63-67.) koordinálja a kapcsolatot az Önkormányzat által fenntartott intézményekkel, civil szervezetekkel, egyházakkal és egyéb partnerekkel.

A szociális ellátások terén 2015. évben jelentős változások történtek. Az Országgyűlés elfogadta a Magyarország 2015. évi központi költségvetésének megalapozásáról szóló 2014. évi XCIX. törvényt. Ez a törvény tartalmazta többek között az Szt. módosítását, melynek értelmében 2015. március 1. napjától lépett életbe a szociális támogatások új rendszere.

A törvény élesen elválasztotta az állam és az önkormányzat támogatásokkal kapcsolatos feladatait. A helyi önkormányzatok felelőssége növekedett a helyi közösség szociális biztonságának erősítésében, a szociális támogatások biztosításában. Az Szt. csak az állam által - a járási intézményrendszer útján – kötelezően nyújtott ellátásokra vonatkozó szabályokat tartalmazza, továbbá lehetőséget ad az Önkormányzatoknak, hogy helyi rendeletben szabályozzák az elérhető támogatások formáit. A jogszabály változtatás alapján a kötelező ellátások körén kívül további ellátások nyújtásáról az önkormányzatok dönthetnek, az önkormányzatok által nyújtandó támogatás neve egységesen települési támogatás lett.

A megváltozott struktúrában Budapest Főváros Kormányhivatalának VIII. Kerületi Hivatala jár el az alábbi, a Szt. által meghatározott, állam által kötelezően nyújtott támogatások tekintetében:

- időskorúak járadéka
- aktív korúak ellátása (foglalkoztatást helyettesítő támogatás, egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás)
- alanyi jogú ápolási díj és a fokozott ápolási szükségletekre tekintettel megállapított ápolási díj
- alanyi és normatív közgyógyellátás
- egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság

A rendszeres szociális segély, mint ellátási forma megszűnt, a módosításokat megelőzően nyújtott szociális támogatások köréből kikerült a méltányos közgyógyellátás, a

lakásfenntartási támogatás és az adósságkezelési szolgáltatás, az óvodáztatási támogatás a kötelező óvodáztatás bevezetését követően szűnt meg. A támogatás egyes típusait és jogosultsági feltételeit az önkormányzatoknak 2015. február 28. napjáig rendeletben kellett meghatározni.

Fentiek alapján Józsefváros képviselő-testülete megalkotta a pénzbeli és természetbeni, valamint a személyes gondoskodást nyújtó szociális és gyermekjóléti ellátások helyi szabályairól szóló 10/2015.(III.01.) (továbbiakban: ÖR.) önkormányzati rendeletét. 2020 júliusában a helyi rendelet nagymértékű átalakításon esett át. Az önkormányzat a helyi viszonyokat jól ismerő szakemberek és szakértők bevonásával felülvizsgálta a rendeletet és a rászorultságot alapul vevő, kevésbé korlátozó szabályozást vezetett be, illetve új segély és támogatási formákkal bővítette a segítségnyújtás formáit.

Az új támogatási rendszer kialakítását követően a rászorulókat továbbra is számíthatnak az önkormányzati gondoskodásra. Az alapvető cél az volt, hogy a célzott támogatások mellett a támogatási rendszer ténylegesen a szociálisan rászorultak részére biztosítson megfelelő ellátást.

A jelenleg elérhető pénzbeli és természetbeni ellátási formák a következők:

Települési támogatások	<ul style="list-style-type: none"> - gyógyszerkiadás viseléséhez - gázszolgáltatásból való kizárás időtartamára történő fűtési díj kompenzációra - táboroztatás támogatására - első osztályosok támogatására - születés támogatására - hátralék kezeléséhez és kiegyenlítéséhez támogatás - gyermekétkeztetési támogatásra - oltási támogatásra - ápolási támogatásra
Rendkívüli települési támogatások	<ul style="list-style-type: none"> - létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzet támogatására (temetési költségek támogatására, bűncselekmény, vagy elemi kár esetén) - időszakosan vagy tartósan létfenntartási gonddal küzdő személyek támogatására (vásárlási utalvány, készpénz, vagy lakhatási kiadások csökkentésére) - fűtési költség viseléséhez - méltányosságból egyéb célok támogatására

Mindezeken felül, a szénmonoxid érzékelő berendezés igénylésére vonatkozó feltételekről szóló 32/2019. (VIII.22.) számú önkormányzati rendelet lehetővé tette a kerületben élő szociálisan rászoruló emberek szénmonoxid érzékelő berendezés igénylését, mely természetbeni támogatási forma.

Az Önkormányzat évek óta csatlakozik a Bursa Hungarica Felsőoktatási Ösztöndíjpályázathoz és saját forrásaiból kiegészíti az állami támogatást, mely nagy segítséget jelent a szociálisan rászoruló diákoknak a felsőfokú tanulmányi éveik alatt.

2016. évtől új feladatként jelent meg a szünidei gyermekétkeztetés, melynek keretében a települési önkormányzat a szülő vagy törvényes képviselő kérelmére a déli meleg főétkezést a hátrányos helyzetű gyermekek részére biztosítja, kötelező feladatként.

A 2020. év során fellépő koronavírus-járvány kezelése új kihívást jelentett a szociális támogatások terén is tekintettel a hirtelen megemelkedő munkanélküliségre, a korlátozásokra és a távoktatásra. Az Önkormányzatnak olyan válsághelyzettel kellett szembenéznie, amire még nem volt példa. Tekintettel arra, hogy a járvány okozta krízis és korlátozások a kerület lakosságának nagy részét érintették, az önkormányzat pénzügyi támogatási formaként új, célzott támogatást vezetett be a koronavírus járványban érintettek számára.

Szociális szolgáltatások

Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ

Józsefvárosban 1990 óta létezik intézményesített családsegítés, ekkor jött létre a Józsefvárosi Családsegítő Központ, mely később – ellátásai bővülése után - a Józsefvárosi Családsegítő Szolgálat nevet viselte. 1998-tól létrejött a gyermekjóléti szolgáltatás. 2016-ban jelentős törvényi változások következtek be a szociális ellátás és a gyermekvédelmi ellátás területén, melyek érintették a családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás integrálását, és a családi- és gyermekjóléti szolgálatok, valamint családi és gyermekjóléti központok kialakítását.¹⁰ A Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ (JSZSZGYK) a személyes gondoskodást nyújtó ellátásokat integrált formában biztosítja, fenntartva a – részben önálló – szervezeti egységek együttműködését és feladatmegosztását, a szolgáltatások egymásra épülését.

¹⁰ Az egyes szociális és gyermekvédelmi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi CXXXIII. törvény 2016. január 1-i hatállyal jelentős – a családsegítés és a gyermekjóléti szolgáltatás integrálását, a család- és gyermekjóléti szolgálatok, valamint család és gyermekjóléti központok kialakítását célzó – változtatást vezetett be a szociális ellátás és a gyermekvédelmi ellátás területein a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szt. és a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) módosításával.

<p>Kötelezően ellátandó feladatok keretében nyújtott szolgáltatások</p>	<ul style="list-style-type: none"> - speciális szolgáltatások (Gyvt. 40/A § szerint) - utcai (lakótelepi) szociális munka - kapcsolattartási ügyelet, ennek keretében közvetítői eljárás - kórházi szociális munka biztosítása - gyermekvédelmi jelzőrendszeri készenléti szolgálat - jogi tájékoztatásnyújtás és pszichológiai tanácsadás - családkonzultáció, családterápia, családi döntéshozó konferencia - mentálhigiénés szolgáltatások (Gyvt. 40/A §, Szt. 64. § c), d)) - óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység - mediáció (Szt. 64. § (4) c) - családban jelentkező konfliktusok megoldásának segítése - népkonyha (az Szt. 62. § (1) bekezdése alapján)
<p>Önként vállalt feladatok keretében nyújtott szolgáltatások</p>	<ul style="list-style-type: none"> - hátralékkezelési szolgáltatás - intenzív családmegtartó szolgáltatás - adományközvetítő szolgáltatás - Köz(össégi)hely és Mosoda - FiDo Ifjúsági Központ - drogprevenációs tevékenység - egyéb szolgáltatások: gyógytornász, gyógymasször, fodrász, személyszállítás

Család és Gyermekjóléti Szolgáltatás

Az Szt. 64.§ (6) bekezdése értelmében 2016. január 1. napjától a családsegítés csak gyermekjóléti szolgáltatással integráltan egy szolgáltató – család és gyermekjóléti szolgálat – keretében működtethető. A Család- és Gyermekjóléti Szolgálat ellátja az Szt. 64. § (4) bekezdése szerinti (családsegítő szolgáltatás), valamint a Gyvt. 39. §-a és 40. §-a szerinti (gyermekjóléti szolgáltatást) alapellátási feladatokat.

A családsegítés célja a szociális és mentálhigiénés problémák és krízishelyzetek megelőzése és kezelése, valamint a stabil családfenntartási képesség megőrzése.

A családsegítés keretében biztosítani kell:

- a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást,
- az anyagi nehézséggel küzdők számára a pénzügyi, természetbeni ellátásokhoz, továbbá a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezését,
- a szociális segítőmunkát, így a családban jelentkező működési zavarok, illetve konfliktusok megoldásának elősegítését
- a közösségfejlesztő programok szervezését, valamint egyéni és csoportos készségfejlesztést,

- a tartós munkanélküliek, a fiatal munkanélküliek, az adósságterhekkel és lakhatási problémákkal küzdők, a fogyatékossgal élők, a krónikus betegek, a szenvedélybetegek, a pszichiátriai betegek, a kábítószer-problémával küzdők, illetve egyéb szociálisan rászorult személyek és családtagjaik részére tanácsadás nyújtását
- a kríziskezelést, valamint a nehéz helyzetben élő családokat segítő szolgáltatásokat.

A gyermekjóléti szolgáltatás olyan egyéni ellátásban végzett szociális munka, melynek feladata a gyermekek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítése, veszélyeztetettségük megelőzése, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése, illetve a családjukból kiemelt gyermekek visszahelyezése.

A Család- és Gyermekjóléti Szolgálat a kerületben élő egyének, családok, fiatalok és gyermekek részére információt szolgáltat, tanácsot ad, segítséget nyújt a szociális helyzetükből adódó hátrányok csökkentéséhez, szabadidős programokat szervez és közvetít, valamint kapcsolatot tart a jelzőrendszer valamennyi tagjával, önkormányzati intézményekkel, más szervekkel, hatóságokkal, valamint civil szervezetekkel. A segítő szolgáltatás az igénybe vevő otthonában, családi környezetében tett látogatásokon keresztül és az intézményben folytatott segítő beszélgetés és segítő tevékenységek révén valósul meg.

Önként vállalt feladatok keretében nyújtott szolgáltatások:

- hátralékkezelési szolgáltatás
- intenzív családmegtartó szolgáltatás

A család- és gyermekjóléti szolgáltatást igénybe vevő személyek és családok száma a 2017-es visszaesés óta folyamatosan növekszik a kerületben. A kliensszám csökkenését akkor a szociális ellátórendszer átszervezése eredményezte, a családsegítő és a gyermekjóléti szolgálat összevonása miatt sok ügyfél vált bizalmatlanná. A központ már hatósági feladatokat is ellát.

Család- és gyermekjóléti Központ

A Család- és gyermekjóléti Központ alapfeladatain túl – melyek megegyeznek a Család- és Gyermekjóléti Szolgálat feladataival – különböző családvédelmi szolgáltatások mellett hatósági feladatokat is ellát (vagy felelős hatóságként lép fel) védelembe vétel, ideiglenes hatályú elhelyezés, nevelésbe vétel, családba fogadás, és utógondozás ügyekben.

A Család- és Gyermekjóléti Központ a hatósági intézkedésekhez kapcsolódó tevékenységek ellátása keretében esetmenedzselést végez, melynek során az esetmenedzser az igénybe vevő és az esetkezelésbe bevont szakemberek, szolgálatok és ellátást nyújtók tevékenységét végig kíséri, együttműködésüket koordinálja. A Család- és Gyermekjóléti Központ a jelzőrendszer járási szintű koordinálása érdekében jelzőrendszeri tanácsadót, a kapcsolattartási ügyelet, valamint készenléti szolgálat koordinálására felelőst jelöl ki.

Jelenleg az esetmenedzseri feladatok a Kőrös utca 35. szám alatti telephelyen, míg a Mentálhigiénés Csoport a Kőrös u. 35. szám alatt, az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység a Kőrös u. 35. szám alatt működik. A gyermekjóléti szolgáltatások hatékonysága és szakmaisága a teammunkában rejlik, mely akkor tud megfelelő módon megvalósulni, ha az adott szakmai feladatokat ellátó szakemberek egy telephelyen végzik munkájukat lehetőleg

adva ezáltal a folyamatos személyes megbeszéléseknek. A központ Kőrös utcai telephelye jelenleg nem teszi lehetővé, hogy a felsorolt feladatokat ellátó kollégák egy helyen dolgozzanak.

A Család- és Gyermekjóléti Központ a gyermek családban nevelkedésének elősegítése és veszélyeztetettségének megelőzése érdekében egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, nyújt.

Az önként vállalt feladatok közül fontos kiemelni a *hátralékkezelési szolgáltatást*. A 2002 óta működő hátralékkezelés a családsegítő szolgálat 2016-os átszervezéséig, és a szolgáltatást szabályozó helyi rendelet módosításáig, többezres ügyfélkörrel, nagyon hatékonyan működött. A támogatást féléves szünetekkel, egymás után többször is igénybe lehetett venni, így sok családnak nagyon hatékony segítséget lehetett nyújtani. Az ügyfélkörben jelentős visszaesést az a rendeletmódosítás eredményezett, mely szerint az ügyfelek egy program lezárását követően hat hónap helyett már csak két év múlva adhattak be újabb kérelmet. Az ügyfelek száma ezt követően minden évben csökkent, újabb (drasztikus) változást a 2016-os év hozott, innentől a korábbi töredékére csökkent az esetszám. A szolgáltatás jelenleg is elérhető, az adósságkezelésbe bevonható tartozások minimum időszaka jelenleg két hónap, így a kistartozások gyorsan felszámolhatók és jó eséllyel megállítható egy-egy ügyfél adósságcsapdába kerülése.

A szociálisan rászoruló fővárosi közüzemi díjfizetők támogatását végző Hálózat Alapítvány juttatásai szervesen beépültek a kerület adósságkezelési szolgáltatásába, az általuk nyújtott pénzbeli támogatás mértéke és számossága is jelentősnek mondható. Az adósságkezelési szolgáltatásban a maximális támogatás jelenleg 550 ezer forint, amiből maximum 300 ezer forint lehet a Hálózat Alapítvány támogatása, és 250 ezer a kerületé. Fontos még, hogy a Hálózat rugalmasan működik, megfelelő indoklással olyan, egyébként rászoruló ügyfeleket is támogat, akik valamelyik kritériumnak éppen nem felelnek meg.

A helyi rendeletben szerepel jelenleg egy olyan kitétel, hogy amennyiben valaki védett fogyasztóként kér adósságkezelési támogatást, akkor második alkalommal ezt már csak úgy teheti meg, ha minden közüzemi szolgáltatást kártyás mérőórával vesz igénybe. Ez több családnak is problémát okoz – pl. aki árammal fűt, annak nem jó megoldás a kártyás mérőóra.

Átmeneti gondozás

2018. január 01-jétől megkezdte működését a JSzSzGyK-n belül a Családok Átmeneti Otthona, melyhez a Gyermek Átmeneti Otthonából áthelyezésre került a négy, addig krízislakásként működő telephely, illetve a Készenléti Szolgálat működtetése. Ennek eredményeképp az intézmény struktúrája is megváltozott; megalakult az Átmeneti gondozás - ÁG szakmai egység.

A Gyermek Átmeneti Otthona jelenleg egy telephelyen, 12 fő ellátását tudja biztosítani. A Családok Átmeneti Otthona két telephelyén 40 (34+6), külső helyszíneken pedig további 20 férőhellyel rendelkezik.

A kerületi átmeneti gondozás célja, hogy szervesen illeszkedve a kerület szociális és gyermekvédelmi rendszerébe segítséget nyújtson, és fogadja az életvezetési problémák vagy más szociális és családi krízis miatt átmenetileg otthontalanná vált hátrányos helyzetű

józsefvárosi családokat és gyermekeiket, továbbá befogadja a védelmet kereső egyedülálló szülőket, várandós és bántalmazott anyákat és gyermekeiket, illetve a szülészetről kikerülő anyákat gyermekükkel együtt, valamint a várandós anyákat élettársukkal vagy férjükkel együtt, ha ezt igénylik.

A szakmai egység feladata a gyermekek átmeneti gondozása a VIII. kerület egész területére kiterjedően Gyermek Átmeneti Otthonában és Családok Átmeneti Otthonában (ellátási szerződés alapján, a II., V., VI. kerületek számára egy-egy férőhely biztosítása).

A feladatok integrált, többcélú intézményben történő ellátása a hatékonyabb működést, az erőforrások célszerűbb kihasználását, a gyorsabb információcserét szolgálja.

Az átmeneti gondozás formái – a Gyermek Átmeneti Otthona és a Családok Átmeneti Otthona – között közvetlen információcsere valósul meg, ami lehetővé teszi a gyermek és a családok számára leginkább megfelelő ellátási forma kiválasztását.

Prevenációs programok szervezése, klubtevékenységek, szabadidős programok lebonyolítása mind a Gyermek Átmeneti Otthona, mind a Családok Átmeneti Otthona profiljának megfelelően történik. Az egységek munkatársai gyakran az együttes megvalósításban, közösen szervezett programokkal segítik egymás munkáját.

A helyzetelemzés során feltárt problémák, nehézségek:

- A megfelelő humán kapacitás hiánya a JSZSZGYK több egységét is érinti. A magas fluktuációból adódóan a családsegítők, esetmenedzserek, esetgazdák személye nagyon gyakran változik az egyes ügyekben. A központ munkatársainak, de főként az ügyfeleknek gyakran nehézséget okoz a kapcsolattartás, mert egy új segítő új ügyfelfogadási időt, új elérhetőséget jelent, és a bizalmi kapcsolat felépítése is újra kezdődik. Van olyan kliens, aki azért veszti hitét a rendszerben, mert nem talál egy állandó kapcsolódási pontot, unja, hogy a történetét újra elmesélje. Az újonnan érkező szakembernek be kell tanulnia, hogy rutinosan tudjon tovább irányítani, és tájékoztatást adni a helyi viszonyokról. Egy-egy konkrét ügyben, esetkonferencián, esetmegbeszélőn nehézség, ha nincs olyan ember jelen, aki folyamatában végig tudta volna követni az esetet, és teljesebb körű rálátással, több tapasztalattal rendelkezne arról.
- A Családok Átmeneti Otthona a lakhatási krízisbe került családok számára nyújt gyors segítséget, azonban jelenleg az átmeneti otthonok a kerületben és országsszerte telítettek, hosszú várólistákkal működnek, így ezen családok elhelyezése sok esetben szinte lehetetlen.
- A Család- és Gyermekjóléti Szolgálat ügyfélkörében egyre többen vannak, akik nem beszélnek magyarul, így a szakemberek és közöttük lévő kommunikáció nagyon nehézkes és korlátozott.
- 2022-ig bezárólag a Gyermek Átmeneti Otthonának új, jogszabályi háttérnek és szakmai szempontoknak megfelelő telephelyre költöztetése. Az egység jelenleg a Szentkirályi utca 15. szám alatt, egy a Palotanegyedben lévő régi építésű, körfolyosós társasház első emeletén működik, ami könnyen megközelíthető, azonban az alapvető funkciók ellátására nem megfelelő.

Hozzáférés a közszolgáltatásokhoz

A Községi Részvételi Iroda feladata a helyi lakosság aktivizálása, a szolidaritás erősítése, valamint a civil szervezetek, informális közösségek, önkormányzati intézmények és a helyi lakosság közötti együttműködés erősítése, a kölcsönös tanulás és információcsere támogatása, valamint a széleskörű közérdekű és közérthető tájékoztatás (ez utóbbi a Polgármesteri Kabinet kommunikációs stábjával együttműködésben).

A szociális ellátórendszerrel szorosan együttműködik a Községi Részvételi Iroda által működtetett józsefvárosi zöld szám, amely ingyenes csatornát biztosít minden kerületi lakos számára, akinek segítségre vagy tájékoztatásra van szüksége. A Községi Részvételi Iroda által szervezett helyi önkéntesek szintén rendszeresen együttműködnek a szociális ellátórendszer intézményeivel, különösen a pandémiás vagy egyéb krízishelyzetekben. Szintén a Részvételi Iroda és a Polgármesteri Kabinet kommunikációs stábjának koordinációjával valósulnak meg az önkormányzat adománygyűjtő kampányai, amelynek során pénzbeli és természetbeni adományokat gyűjtünk a helyi rászorulókat támogatására.

A Községi Részvételi Iroda kiemelt feladata a Polgármesteri Kabinet kommunikációs stábjával együttműködésben a közérthető tájékoztatási formák megteremtése és az önkormányzat szolgáltatásairól szóló információk eljuttatása a lakosság széles köréhez. Ennek érdekében számos online és offline felületet működtet, amelyeken kiemelt figyelmet kapnak a sérülékeny csoportok számára fontos információk. Kiemelt célcsoportként kezeljük az önkormányzati lakásban élő bérlőket és az ő jogtudatosságuk és tájékozottságuk növelését.

A helyi lakosok közszolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása érdekében 2023 májusától a Polgármesteri Hivatal külön ügyfélszolgálatot nyit, hogy segítse a hatékony és ügyfélbarát eligazodást és azok is hozzá tudjanak jutni az elektronikus ügyintézéshez, akiknek nincs megfelelő technikai felszerelésük vagy jártasságuk az online ügyintézéshez.

Lakhatási szegénységben élők esélyegyenlősége

Az önkormányzat Gazdasági Programjának megfogalmazása szerint Józsefváros egyik legnagyobb problémája a lakhatási szegénység, ami jellemzően más szociális hátrányokkal együtt és egymással összefüggésben jelentkezik. A lakhatási szegénység kapcsán nem csak rossz minőségű lakásokról beszélhetünk, hanem sok más társadalmi problémáról is: szegregátumok kialakulásáról, rossz egészségügyi helyzetről, valamint olyan óvodák és iskolák létrejöttéről, ahonnan a magasabb társadalmi státuszú szülők másik kerületbe viszik gyermekeiket. Az önkormányzat alapvető törekvése a társadalmi sokszínűség fenntartása és az egyes kerületek közötti szakadék csökkentése: ne legyenek olyan lakóterületek, ahol csak szegények, de olyanok se, ahol kizárólag jómódúak élnek. A kerület fejlesztését nem a szegények kiszorításával, hanem élethelyzetük javításával kell elérni. A lakáspolitikát az egyik legfontosabb eszköz ennek a törekvésnek a megvalósításában.

Mindezt szem előtt tartva, Józsefváros Önkormányzata 2022 májusában elfogadta a kerület **közép- és hosszútávú vagyongazdálkodási tervét**, melynek központi eleme a bérház- és bérlakásfejlesztési program. A terv egyéb mellett tartalmazza az önkormányzati bérházak

és önkormányzati tulajdonú üres telkekkel kapcsolatos elképzeléseket, valamint kijelöli a bontandó, felújítandó vagy funkcióváltásra javasolt bérházak körét. A vagyongazdálkodási terv jelenti a kiindulópontját, az önkormányzat által 2022. júniusban elfogadott éves **lakásgazdálkodási tervnek**. A lakásgazdálkodási terv kimutatást tartalmaz az előző évi lakásgazdálkodásról és a tárgyévre hasznosításra bevonni tervezett lakásokról, a Lakásrendeletben meghatározott szempontok szerint.

Az elmúlt években jelentősen változtak a lakásviszonyok a kerületben, csakúgy, mint a főváros egészében. Annak ellenére, hogy a lakosság szám stagnált, Budapesten 2001 és 2020 között 11 százalékkal nőtt a lakásállomány. Ugyanebben az időszakban a VIII. kerületben 6 százalékkal csökkenő népesség mellett, hasonló mértékű, 12 százalékos növekedés következett be. A legutóbb elérhető, 2020. január 1-jére vonatkozó statisztikák szerint a kerületben 46.242 lakás volt, ami a teljes Budapesti állomány 5 százalékát teszi ki. Ez alapján egy józsefvárosi lakásra nem egészen 1,7 lakos jut, ami a legalacsonyabb értékek közé tartozik a fővárosban. A tényleges érték ennél valamivel kedvezőtlenebb, mert azt a nem lakott (üresen álló vagy más célra hasznosított) lakások némileg torzítják. A 2011-es népszámláláskor a kerületi lakások 15 százaléka nem volt lakott, és ez az arány a főváros egészére jellemző növekvő trendet mutatott. Józsefvárosban az önkormányzati lakások a teljes lakásállomány közel tíz százalékát teszik ki, ami a legmagasabb kerületi érték, a budapesti átlag több mint kétszerese.

A kerületi lakásviszonyok egyik szembeötlő jegye a lakások alacsony alapterülete. Rendkívül magas az egyszobás lakások aránya, több mint 36 százalék, ami a budapesti átlag kétszerese. Ezzel összefüggésben kirívóan magas az alacsony létszámú, illetve egy főből álló háztartások száma a kerületben. A zömmel kisméretű lakásokból álló kínálat a kerületbe költözőket is szelektálja háztartásméret szerint. A lakásállomány minősége érdemben elmarad a budapesti átlagtól. 2011-ben a józsefvárosi lakott lakások közel 9 százaléka volt alacsony komfortfokozatú (félkomfortos vagy annál rosszabb), míg a főváros egészében ez csupán alig 3 százalék. A gyenge minőségű lakások száma ugyanakkor a 2001-ben megfigyelt állapotokhoz képest megfelelődként. A helyzet azóta is minden bizonnyal tovább javult az új lakások építésének és a folyamatosan zajló lakásfelújításoknak köszönhetően.

Józsefváros kedvező fekvése és közlekedési hálózattal való kiemelkedő ellátottsága révén jelentős ingatlanpiaci célterületté vált, amiben nagy szerepet játszott a 2003-ban induló Corvin-sétány program és a 4-es metró megépítése. 2001 óta a kerületben majdnem 7000 lakás (6949) épült és 1390 lakás szűnt meg. A lakásállományhoz viszonyítva a 9. és a 13. kerület után itt épült a legtöbb új lakás, ugyanakkor itt volt a legmagasabb a lakásmegszűnés mértéke is. Méret szempontjából kedvezőtlen az új építésű lakások összetétele, mivel nagyon magas az egyszobás lakások aránya, és a legalacsonyabb az újonnan épített lakások alapterülete. Hosszútávon aggasztó, hogy az amúgy is kevés zöld területtel rendelkező, erősen beépített, nagyon forgalmas, rossz levegőjű kerület élhetősége csökken az újonnan épített, hatalmas lakótömbök miatt. A 2013. évi mélypont óta folyamatosan emelkedik a budapesti, és ezen belül a józsefvárosi lakások négyzetméterenkénti ára, de ha a 8. kerületi lakásárakat a velük összehasonlítható három kerület – a 6., 7. és 9. kerület – átlagához viszonyítjuk, akkor 2013 és 2017 között stagnálást, utána enyhe növekedés tapasztalhatunk.

Városrész rehabilitáció

A lakások esetében is megfigyelhető Józsefváros egyes részeinek különbözősége. A kerület legjobb helyzetű negyedei a kertvárosias Tisztviselőtelep és Százados negyed, illetve a Palotanegyed, míg legrosszabb helyzetű negyedei a Magdolna és az Orczy negyed.

A legrosszabb helyzetű kerületszomszágok fejlesztését szolgálta a 2005 – 2008. között lezajlott Magdolna Negyed Operatív Program (MNOP), amelyik az első integrált szociális városfejlesztési program volt Budapesten. 2008 és 2015 között megvalósult az MNOP második és harmadik üteme is. A 15 évre tervezett program első felében elért eredmények közül a legfontosabbak között említhető, hogy létrejött a negyed közösségi központja, a Kesztyűgyár; a Mátyás térből kiindulva jelentősen javult a közterületek minősége, kedvezően átalakult a közterület-használat módja; megújult 16 db önkormányzati tulajdonban lévő bérház, 450 lakás vonatkozásában jelentősen emelkedett a lakhatás minősége (pl.: a nem komfortos vagy összkomfortos lakások aránya 56%-ról 12%-ra csökkent), részleges felújításon esett át 7 db vegyes tulajdonban lévő társasház; kialakulóban van a városrészhez kötődő, önálló civil „mozgalom”, helyi érdekvédelem; csökkent az elköltözési hajlandóság; a lakosság helyben tartása mellett nőtt a városnegyed vonzereje.

A kerületszomszágok közötti különbség csökkentését nem szolgálta, hogy a 2010-ben induló Európa Belvárosa Program keretében nagyobb józsefvárosi önkormányzati forrásokat fordítottak a Palotanegyed, mint a legrosszabb helyzetben lévő kerületszomszágok fejlesztésére.

A Magdolna-Orczy negyed fejlesztésére az önkormányzat támogatást nyert a VEKOP 6.2.I-15. kódszámú "Leromlott településrészekben élő alacsony státuszú lakosság életkörülményeinek javítása, társadalmi és fizikai rehabilitációja Budapesten" című európai uniós pályázaton¹¹. A 2019 és 2022 között megvalósuló városrehabilitációs program a társadalmi, a foglalkoztatási és a bűnmegelőzési, valamint a lakhatási problémák megoldására fordít kiemelt figyelmet. A program keretében egyebek mellett megvalósult két 100%-ban önkormányzati tulajdonú lakóingatlan teljes felújítása, 180 önkormányzati lakás homlokzati nyílászárójának cseréje, két önkormányzati ingatlan homlokzati hőszigetelése, valamint 8 lakóház elhanyagolt udvarának „zöld” elveknek megfelelő átépítése. A foglalkoztatási alprogram részeként megkezdte működését a képzéseknek és közösségi programoknak helyet adó Foglalkoztatási és Közösségi Iroda (FOKI), egy megváltozott munkaképességűeket foglalkoztató védett munkahely és Fejlesztő-Oktató Központ. Az önkormányzat a közbiztonsági alprogram részeként hazánkban kuriózumnak számító problémaorientált közösségi rendészeti modellt valósított meg a kerületi rendőrkapitánysággal szorosan együttműködve. A program során körzeti rendészek és rendőrök "jó gazdaként" felügyelték a kerület azon részeit (Magdolna és Orczy negyed), melyek közbiztonsági szempontból kiemelten veszélyeztetettnek minősülnek. Annak érdekében, hogy az érintett negyedek biztonságosabbak, rendezettebbek legyenek, a rendőr-közterületfelügyelő párosok rendszeresen járőröztek párban, és különböző olyan eseményeket (police cafék, fórumok, bűnmegelőzési programok) szerveztek, melyek során

¹¹ <http://rev8.hu/Portfoli%C3%B3/morczy/>

közvetlen kapcsolatba tudtak kerülni a helyben lakókkal, és közösen tudtak megoldásokat keresni a számukra veszélyt jelentő problémákra. Emellett elindult a szomszédsági házfelügyelő program, melynek keretén belül rendészeti és házfelügyelői feladatokat láttak el a programban részt vevő szakemberek olyan házakban, melyekben komolyabb együttélési problémák alakultak ki a lakók között, vagy a városrehabilitációs folyamat során nagyobb mértékben megváltozott a lakók összetétele.

Önkormányzati bérlakások

Józsefváros lakásszektorának további fontos jellegzetessége és egyúttal az önkormányzati gazdálkodás szempontjából komoly kihívás az önkormányzati bérlakások magas száma, amely egyúttal hatalmas lehetőség is. A 2022-23. évi lakásgazdálkodási terv adatai szerint az önkormányzat tulajdonában 4.104 lakás van. A lakások kétharmada egy lakóhelyiséggel rendelkezik, 22 százaléka komfort nélküli vagy szükséglakás. Általában elmondható, hogy az önkormányzati lakások rossz műszaki állapotban vannak, amivel szorosan összefügg, hogy a lakások 20 százaléka jelenleg üres. A lakott bérlakások közel 40 százaléka alacsony komfortfokozatú.

Az önkormányzati lakások kétharmada önkormányzati bérházban, a többi társasházban található. Ugyanakkor az üres lakások 74 százaléka van az önkormányzati házakban. Az üres lakásállományból 2021 elején 102 db van bontandó épületben. A 2019. évi önkormányzati vezetésváltáskor megörökölt üres lakások közül 213 van műszakilag nagyon rossz és további 522 lakás rossz állapotban. Az üres önkormányzati bérlakások közel fele nem komfortos.

	Társasház		Önkormányzati épület		Összesen
	Üres	Nem üres	Üres	Nem üres	
összkomfortos	17	159	26	257	459
komfortos	111	697	300	1049	2157
félkomfortos	34	120	45	114	313
komfort nélküli	71	306	250	612	1239
szükséglakás	3	15	27	17	62
nem besorolható	0	3	4	1	8
Összesen:	236	1300	652	2050	4238
	1536		2702		

Forrás: Józsefvárosi Gazdálkodási Központ nyilvántartása

A lakott önkormányzati lakások állapota és komfortfokozat szerinti összetétele is nagyon kedvezőtlen, különösen az önkormányzati házakban, ahol a nem komfortos lakott lakások aránya 36%.

Az önkormányzati lakásállományt hatalmas hátralék terheli, 2019 végén 2660 jelenlegi vagy volt bérlőnek volt összesen 1,3 milliárd forintnyi tartozása. Ezeknek a tartozásoknak közel 60 százaléka 2012 előtt halmozódott fel és minden bizonnyal javarészt behajthatatlan, a tartozók egy része már nem is él az adott lakásban. Ezt figyelembe véve a hátralékrendezés megterhelő és kevés eredménnyel járó munka. A tartós hátralék nagy pénzügyi terhet jelent az önkormányzatnak, ugyanakkor rendkívüli mértékben rontja a tartozó családok életminőségét is. 2019 végén 56 család esetében volt jogerős kilakoltatási végzés kizárólag lakbérhátralék miatt, és közel 300 végrehajtási eljárás volt folyamatban, mintegy 300 millió Ft összértékben. A fenyegető kilakoltatás réme folyamatos stresszt és ebből következő egészségromlást eredményez, egyben a fizetési hajlandóságot is nagymértékben rontja.

Lakáspolitikai

A lakhatás tekintetében a legveszélyeztetettebb csoportok az alacsony jövedelmű családok, a gyermeküket egyedül nevelő szülők, a pályakezdők, a nagycsaládosok és a súlyos betegséggel küzdő családok. Bár ezt a helyzetet a korábbi szociális szolgáltatástervezési koncepció is megállapította, a lakáselosztás tényleges rendszere egyáltalán nem a veszélyeztetett csoportok lakhatásának javítását szolgálta. Az üres lakások elosztása alapvetően két csatornán történt: közszerződési dolgozók számára pályázaton kívül, valamint olyan pályázatokon, ahol a nagyobb jövedelműek több pontot kaptak. Ennek a lakáselosztási rendszernek kifejezett célja volt a lakosságcsere.

A Józsefvárosi Önkormányzat a lehetőségek függvényében minél többféle társadalmi csoportnak kíván lakásbérleti lehetőséget nyújtani.

Az anyagi, egészségi vagy életkori okokból lakásfelújításra nem képesek számára teljesen felújított lakásokat hirdet meg, a nagyobb anyagi erővel rendelkezők számára pedig a piacinál alacsonyabb, de a költségelű lakbért jelentősen meghaladó (kvázi-piaci) lakbérért, felújítandó lakásokat. Újjonnan létrehozott közbülső kategóriát jelent az a megoldás, melynek során az önkormányzat rendbe hozza a falon belül lévő szerkezeti elemeket, a befejező munkálatok pedig a bérlőkre hárulnak. Mindkét utóbbi esetben továbbra is fennmarad az eddigi gyakorlat, amely a lakbér egy részének erejéig lehetővé teszi a felújítási kiadások felének a bérleti díjból történő lelakását.

A 2020-ban bevezetett új józsefvárosi lakáspolitikai és lakáselosztási rendszer a lakásínségben szenvedők helyzetének javítását célozza, ami alapvető fordulatot jelent a lakáspolitikában. Az önkormányzat jelenlegi gyakorlatában a lakáskörülmények és a rászorultság mértéke alapján, teljesen átlátható folyamat keretében ítéli oda a pályázati lakásokat. A lakáselosztás új pályázati pontrendszerének bírálati szempontjai a jelenlegi lakásínség mértékén és az együtt költözők szükségletein alapulnak, figyelembe véve azt is, hogy van-e tartósan beteg, gondozásra szoruló a családban, illetve van-e volt állami gondozott. A korábbi nem átlátható gyakorlattal szemben a jobb lakásra irányuló minőségi csere is bekerült a pályázati folyamatba. A 2021-ben elfogadott Lakásrendelet egyszerűsítette és átláthatóbbá tette a lakáspályázatok lebonyolítását. Jelentősen csökkentek a pályázók bürokratikus nehézségei, az eljárás áttekinthetőbbé vált és a pályázók részére kevesebb adminisztratív feladattal jár. Az

önkormányzat 2020-2021-ben 11 lakáspályázatot hirdetett meg, melyeken összesen 74 lakást lehetett megpályázni. A kiírásokra összesen 960 pályázó nyújtott be jelentkezési lapot. A pályázatok többségében a lakások felújítási kötelezettség mellett kerültek meghirdetésre. A szociális bérlakásokra rendkívül nagy az igény a kerületben, ezért az önkormányzat 2023 tavaszáig további lakáspályázatokon összesen mintegy 78 lakást tervez meghirdetni. A tervek szerint a jövőben meghirdetésre kerülnek részlegesen felújított lakások is, ezekben az esetekben a bérlőnek csak bizonyos befejező munkákat kell elvégeznie.

Az önkormányzat a pályázatokon keresztül lebonyolított bérbeadás mellett, az esélyegyenlőség szempontjából fontos, speciális célokra is hasznosít lakásokat. A kerület szempontjából kiemelten fontos feladatot ellátó szervezetek számára bérlőkijelölési jogot illetve közszolgálati lakásokat biztosít. Ennek keretében 2022-ben az önkormányzat pályázat útján civil- és egyházi szervezetek számára biztosított bérlőkijelölési jogot 9 lakásra vonatkozóan. A tervek szerint 2022 őszén egy újabb civil-egyházi pályázat keretében további 10-15 felújítandó lakás lesz elérhető a szervezetek számára. A hajléktalanná válás megelőzésére, illetve a hajléktalanságból való kivezető utak megteremtésére a Családok Átmeneti Otthona, valamint a LÉLEK program számára kiléptető lakásokat biztosít, melyek lehetővé teszik az intézményi ellátásból való továbblépést. Az önkormányzat a jelenlegi állományt bővítve, évente további 2-2 kiléptető lakást tervez biztosítani erre a célra. A következő időszakban megújul az önkormányzat krízislakás állománya, a tervek szerint 2023 végéig 12 lakás kijelölésével és a célra alkalmatlan lakások kivezetésével, egy minőségében és felszereltségében is a feladatnak megfelelő állomány jön létre.

Súlyos problémát jelent a lakásállomány szempontjából a jogcím nélküli lakáshasználók magas száma. A Józsefvárosi Gazdálkodási Központ Zrt. 2022-es adatai szerint 430 lakásban élnek jogcím nélküli lakáshasználók. A jogcím nélküli státusz kialakulhat a lejárt bérleti szerződés meghosszabbítására irányuló kérelem beadásának elmulasztása miatt, vagy a bérleti szerződésben foglalt kötelezettségek megszegése miatti bérbeadói felmondást követően. A jogcím nélküli lakáshasználók közel 60 százalékának vagy egyáltalán nincs, vagy csak kisebb összegű (150 ezer forint alatti) a hátraléka, 35 százalékuk rendelkezik jelentősebb (150 ezer Ft - 2 millió Ft) hátralékkal. A hatékonyabb hátralékkezelés és a hátralékok felhalmozásának megakadályozása érdekében az új Lakásrendelet több új elemet is tartalmaz. A rendelet újraszabályozza a bérbeadó szervezet (JGK Zrt.) és a szociális szolgáltató (JSZSZGYK) szerepét és feladatkörét a hátralékkezelés terén, valamint új mechanizmusokat alakít ki annak érdekében, hogy a hátralékot felhalmozók időben segítséget kapjanak. A rendelet által meghatározott új feladatok ellátása miatt az önkormányzat 2022-ben megnövelte a JGK Zrt. hátralékkezeléssel foglalkozó részlegének létszámát, a JSZSZGYK-n belül pedig létrejött egy önálló lakhatási csoport, melyben hat szociális szakember foglalkozik a bérlakásban élők segítségével, hátralék- és jogcímrendezésével.

A hajléktalanná válás megelőzése érdekében a Józsefvárosi Önkormányzat a fővárosban az elsők között foglalta határozatba a megfelelő elhelyezés nélküli kilakoltatások tilalmát, és a megfelelő elhelyezés kötelezettsége az új Lakásrendeletbe is beépült. A kilakoltatások megelőzésével, és a méltányos megoldások, valamint a megfelelő elhelyezés biztosításának kidolgozásával állandó munkacsoport foglalkozik.

Célok:

- Hosszú távon az önkormányzat nonprofit önkormányzati lakásközvetítő társaságot kíván létrehozni. A társaság által kezelt lakásportfólió önkormányzati üres lakásokból, valamint a magánpiacról bérelt lakásokból áll majd egy online is kereshető adatbázisban. A magánlakások esetében a társaság átvállalja a tulajdonostól a bérbeadás feladatát és kockázatát (állagromlás, felelőtlen bérlői magatartás miatt), ezzel a nemzetközi tapasztalatok alapján a piaci bérleti díj mintegy 80 százalékáért tud majd a társaság lakásokat bérbe adni. A rendszer biztonságos működtetéséhez az önkormányzat garanciaalapot hoz létre. A nonprofit lakástársaság létrehozásában szoros együttműködésre van szükség a Fővárosi Önkormányzattal és lehetőség szerint más kerületi önkormányzatokkal is.
- A speciális igényű csoportok (hajléktalanságban élők, állami gondozásból kikerülők, támogatott lakhatásra szoruló) lakhatásának biztosítása érdekében az önkormányzat további együttműködési megállapodásokat tervez kötni lakhatással foglalkozó civil szervezetekkel.
- Az önkormányzat átfogó intézkedéseket tervez a lakásvesztés megszüntetése érdekében. Ennek része a hátralékkezelés rendszerének korszerűsítése, az adósságrendezésre és lakásfenntartási támogatásra fordított összegek növelése, a szociális lakbérrel kapcsolatos tájékoztatás javítása, valamint a hátralékkezeléssel foglalkozó szociális munkások számának növelése.
- Az önkormányzat megszünteti az elhelyezés nélküli kilakoltatások gyakorlatát, szükség esetén pedig átmeneti elhelyezésre férőhelyet alakít ki, különösen a gyermekes családok részére.

Energiaszegénység

A leggyakrabban használt definíció szerint "egy háztartás akkor tekinthető energiaszegénynek, ha nem képes megfelelő szintre fűteni lakását, illetve a megfelelő fűtés aránytalan terhet jelent számára"¹². Az energiaszegénység legfőbb befolyásoló tényezői a háztartások jövedelme, az energiahordozók ára, valamint a lakások típusa, állapota, felszereltsége és az épületek energiahatékonysági jellemzői.¹³ Ugyan a szegény háztartások és az energiaszegény háztartások között jelentős az átfedés, fontos a kettő között különbséget tenni. Bár a jövedelmi helyzet és a magas energiaárak fontos tényezők az energiaszegénység viszonylatában, ugyanakkor ezek a problémák a nem szegény háztartások között is fellép(het)nek. A valódi differenciáló ok a harmadik tényező, az ingatlan energetikai státusza. Ez annak köszönhető, hogy az energiaszegénységben élők ingatlanai általában rosszabbul hőszigeteltek, rosszabbak a nyílászárók és korszerűtlenebb a fűtési rendszerük is, és nincs megfelelő anyagi hátterük, hogy ezen változtassanak. A jövedelem növelésével a háztartások kikerülhetnek a szegénységből, de – rossz energiahatékonyság mellett – az

¹² <https://energiaklub.hu/temak/energiaszegenyseg>

¹³ <https://habitat.hu/sites/lakhatasi-jelentes-2020/energiaszegenyseg/>

energiaszegénységből viszont nem.¹⁴ **Ezért az energiaszegénységből való kitöréshez külső támogatásra van szükség.**

Ma Magyarországon - definíciótól függően - a háztartások 10-21 százaléka, azaz körülbelül 380-800 ezer háztartás energiaszegény¹⁵. Józsefvárosi adatok sajnos nem állnak rendelkezésre, azonban a kerületi épületállomány közismerten elhanyagolt állapotából valamint a kerületben élő alacsony jövedelmű lakosság nagy részarányából következtetve van okunk feltételezni, hogy a kerületben a budapesti átlag felett van az energiaszegény háztartások aránya. A kerületben nagy számban található régi, és ma már energetikai szempontból elavult lakóépületek, köztük olyanok, ahol a lakások extra nagy belmagassággal rendelkeznek, melyek kifűtése rendkívül költséges.

Az energiaszegénység társadalmi, gazdasági és egészségügyi probléma is egyben. A nem megfelelő hőmérsékletű (nem megfelelően fűtött vagy hűtött) háztartásokban való élet negatívan hat az emberi egészségre és jóllétre. Az energiaszegénység hatásai közt szokás említeni fizikai (főként légzőszervi) és mentális (szorongás, elszigeteltség érzése) megbetegedéseket, az épületek állapotának drasztikus romlását – valamint az ezzel együtt járó fokozódó klímakárosító kibocsátást – és a háztartások megnövekedett adósságát. Ebből kifolyólag azok az egyének, akik nem tudják kielégíteni alapvető energia szükségleteiket, kiszolgáltatottak, nem tudnak részt venni társadalmi ügyeik formálásában, és a közösség, illetve az állam vagy önkormányzat támogatására szorulnak. Az energiaszegénység mindezek mellett környezetvédelmi probléma is. Mivel a takarékosabb és környezetkímélőbb rendszerekre való átállás drága, így éppen a legszegényebb réteg rendelkezik a relatíve nagyobb ökológiai lábnyommal, miközben még sokat is kénytelen fizetni; ami egy ördögi körhöz vezet: gyakran rezszi hátralék halmozódik fel, ami végső esetben akár a lakhatás elvesztéséhez is vezethet. Tehát az energiaszegénységből való kijutáshoz külső (állami és önkormányzati) segítségre van szükség.

Az önkormányzatnak hosszú távú, széleskörű, érdemi programokkal kell segítenie a háztartásokat abban, hogy a lakások fűtése ne jelentsen aránytalanul nagy terhet a józsefvárosi háztartásoknak. Elsősorban a lakásállomány energia hatékonyságának javításában kell segédkezet nyújtania, mivel ez a támogatási forma hosszútávon mind anyagi, mind klímavédelmi szempontból fenntarthatóbb. A lakások energetikai korszerűsítése egyszeri befektetés, amelynek köszönhetően a lakóknak hosszútávon csökkennek az energiafelhasználási költségei. Míg a nagyobb energetikai felújítások kívül esnek az önkormányzat hatáskörén és költségvetési lehetőségein (de remélhető, hogy a következő uniós költségvetési ciklusban, illetve a Helyreállítási Alap forrásaiból lesz ilyen támogatás), a kis költségű energiahatékonysági intézkedések és az energiafelhasználási szokások megváltoztatása prioritást kell, hogy élvezzen, s ebben az önkormányzatnak is lehet szerepe. Az Energiaklub számításai szerint nyílászáró csere és hőszigetelés hatására az előtte

¹⁴ https://energiaklub.hu/files/study/energiaklub_szegenyseg_vagy_energiaszegenyseg.pdf p. 16.

¹⁵ <https://energiaklub.hu/temak/energiaszegenyseg>

energiaszegénynek számító magyar háztartások nagy része ki tudna kerülni az energiaszegénységből.¹⁶

A **Józsefvárosi Klímavédelmi Intézkedési Terv** egyik intézkedéseként az önkormányzat vállalta, hogy előkészíti egy épületenergetikai, otthonfelújítási tanácsadó iroda létrehozását. Egy ilyen iroda **RenoPont** néven 2021 decemberében nyílt meg Józsefvárosban, a **RenoHUB** uniós program támogatásával. Ez energetikai, jogi, pénzügyi, technikai segítséget nyújt a lakosság és a gazdaság szereplői számára. Első körben energetikai szakemberekkel felméri a házak állapotát, meghatározzák a teendőket, majd finanszírozási tervet dolgoznak ki, végül állami és EU-s pályázat forrásokat felhasználva cserélik, javítják a fűtési rendszereket.

A RenoPont irodán belül egy munkatárs a **PowerPoor** projekt keretében kifejezetten energiaszegénységben élő háztartásoknak segít alternatív, önerő nélküli finanszírozási megoldásokat találni pl. energiaközösségek létrehozásával, közösségi finanszírozási formák meghonosításával stb.), amelyekkel javíthatnak az élethelyzetükön. A projekt magában foglalja a kis léptékű energiahatékonyság növelő eszközök és a megújuló energiaforrások használatát. További cél az is, hogy a projekt elemeinek végrehajtása során az elsődleges célcsoport, azaz a lakosság aktív részesévé legyen a folyamatnak.

Célok:

- 100%-os önkormányzati tulajdonban lévő lakóépületek hőszigetelése és nyílászáróinak cseréje
- Civil szervezetekkel való együttműködés keretében mikrohitel folyósítása lakásfelújításra a rászoruló rétegeknek (a törlesztőrészletet a hatékonyabb energiafelhasználás miatt keletkező megtakarítás biztosítja)
- Pilot projekt indítása önkormányzati tulajdonú épületekben annak vizsgálatára és monitorozására, hogy a valóságban mennyi energiaköltséget tudnak megtakarítani a háztartások az épülethéj hatékonyabbá tételével
- lakásfenntartási támogatás
- energiaár támogatások

Hajléktalan emberek esélyegyenlősége

A hajléktalan személyek száma, helyzete és életkörülményei nehezen mérhetőek fel a kerületben. A „Február harmadika” adatfelvétel és a kutatók által a KENYSZI-ből lekért adatok alapján 2016 és 2021 között lassú, de egyértelmű csökkenés látható országosan a hajléktalan emberek számában. 2021 novemberében a Józsefvárosi önkormányzat önkéntesek és szakemberek bevonásával felmérést készített a kerületben utcán élő hajléktalan emberek körében. A számlálást először a szállók nyitása előtt 16 órától 18 óráig, majd az éjjeli órákban a szállások működése idején 22 óra és éjfél között végezték. A felmérés célja annak megállapítása volt, hogy hány ember tölti azt az adott napot és éjszakát Józsefvárosban közterületen. *“A számlálás visszaigazolta az utcai segítők tapasztalatát, hogy a szállások igénybevételéhez hasonlóan jelentősen csökkent a közterületen élő hajléktalan emberek*

¹⁶ https://energiaklub.hu/files/study/energiaklub_szegenyseg_vagy_energiaszegenyseg.pdf p. 2

*száma is. 2021. november 10-én Józsefváros valamennyi közterületét végigjárva délután 52, éjjel 43 közterületen tartózkodó emberrel találkoztak a számlálók. Mivel 12 ember azonos volt mindkét idősávban, ez összesen 83 különböző embert jelent.*¹⁷

Az önkormányzat és a szociális ellátórendszer tagjai különböző ellátásokon keresztül igyekeznek megteremteni a lehetőséget számukra a mindennapi szükségleteik biztosítása és a társadalomba való visszailleszkedésük segítésére.

Az önkormányzat konkrét feladatait a szociális biztonság megteremtésének vonatkozásában a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény írja elő (továbbiakban: Mötv). Az Mötv. a 13. § (1) bekezdése alapján számos egyéb feladat mellett az önkormányzat feladata a területén hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, valamint a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítása. A Szociális Törvény értelmében a főváros területén a hajléktalan-ellátással kapcsolatban a kerületi önkormányzatok alapellátási kötelezettsége az utcai szociális munka ellátásának biztosítása, valamint a hajléktalanná válás megelőzése.

Józsefváros Önkormányzata önként vállalt feladatként a Józsefvárosban hajléktalanná vált személyek komplex rehabilitációját segíti elő a későbbiekben részletesen ismertetésre kerülő LÉLEK Program keretében, a krízisidőszakban pedig 2017 óta működteti az ún. „Életmentő Pontot”, továbbá segíti a kerületben nagy számban található fővárosi hajléktalanellátó intézmények munkáját.

A kerületben az alábbi szolgáltatások érhetők el:

- **éjjeli menedékhelyek** - egy-egy éjszakára nyújtanak szállást, így minden nap nyitás előtt sorba kell állni. Mosási, fürdési lehetőséget biztosítanak, valamint egyszerű vacsorát.
- **átmeneti szállások** - a szállók alacsony térítési díj fejében folyamatos tartózkodást tesznek lehetővé hajléktalan emberek számára. Vannak szállók, amelyek előtakarékoságot is elvárnak. Ezekre a szállókra általában várólista van, vagyis nem lehet azonnal bekerülni.
- **hajléktalanok otthona** - teljes ellátást, orvosi felügyeletet biztosító szálláslehetőség, elsősorban budapesti lakóhellyel rendelkező, 56 évesnél idősebb nyugdíjasok számára. Térítési díj ellenében igénybevehető.
- **nappali melegedő** - ingyenes szolgáltatás, igénybevételéhez 7 hónapnál nem régebbi tüdőszűrő lelet szükséges, a szolgáltatások helyenként eltérőek.
- **népkonyha** - ingyenes szolgáltatás, igénybevételéhez fél évnél nem régebbi tüdőszűrő lelet és néhol saját evőeszköz szükséges.

A hajléktalan emberek számára a kerületben elérhető szolgáltatások részletes adatait a melléklet tartalmazza.

¹⁷ <https://jozsefvaros.hu/hir/77211/felmeres-keszult-jozsefvarosban-az-utcan-elo-hajlektalan-emberek-koreben->

A Menhely Alapítvány Diszpécser Szolgálat minden, a hajléktalan embereket érintő szolgáltatásról tud felvilágosítást adni a nap 24 órájában elérhető telefonszámán, a hét minden napján (pl. étkezés, szálláslehetőségek, mosási lehetőségek, férőhelyek stb.), és utcai gondozó szolgálatot, vagy krízisautót tud a helyszínre küldeni, amennyiben ellátatlan, bajba jutott hajléktalan ember ügyében kér valaki segítséget.

A hajléktalanellátásban dolgozó szakemberek körében elfogadott az az álláspont, hogy az elmúlt évtizedekben jelentősen megváltozott a hajléktalanellátás klienskörének összetétele: a szolgáltatásokat igénybevevők a korábbiakhoz képest idősebbek, betegebbek, kevésbé önellátók, ezért az ellátórendszer a jelenlegi formájában már sokkal kevésbé képes jól ellátni, a szükségleteiknek megfelelő szolgáltatásokat nyújtani a számukra.

Utcai szociális munka a kerületben

A Menhely Alapítvány Józsefvárosi Utcai Gondozó Szolgálat 2000 óta működik. Munkájuk során a hajléktalanság formáinak igen széles skálájával találkozunk: a nem lakás céljára szolgáló helyiségekben, elhagyott gyárépületekben, ipartelepeken lakókkal; a lépcsőházakban, kapualjakban éjszakázókkal; a belvárosi aluljárókban berendezkedő és nehezen motiválható fedél nélkül élő emberekkel. A területre érkező új hajléktalanokkal felveszik a kapcsolatot, a meglévő ügyfeleket folyamatosan látogatják, és igény szerint segítik.

A Józsefvárosi Utcai Gondozó Szolgálat háttérintézménye a Menhely Alapítvány Práter utcai Nappali Melegedője. A munkatársak elsődleges célja, hogy felhívják az utcán éjszakázók figyelmét az intézmények szolgáltatásaira. A Nappali Melegedőben tisztálkodhatnak, étkezhetnek; továbbá információt szerezhetnek a szociális ellátásokról, szálláslehetőségekről, munkalehetőségekről.

Munkájuk mára közismertté vált, a lakosságon kívül a VIII. kerület, illetve a főváros hatóságai – a rendőrség, az önkormányzat, valamint a közterület-fenntartók – is egyre gyakrabban kéri a szociális munkások segítségét a felmerülő problémák kezeléséhez, aluljárók és más területek felderítéséhez.

A Szolgálat az utcai szociális munkát munkanapokon, 6 órában biztosítja.

2020 óta a Józsefvárosi Önkormányzat is hozzájárul a szervezet működéséhez: egyrészt a szervezetet bízta meg az utcai szociális munka alapellátás elvégzésével, másrészt ehhez állami támogatást kiegészítő forrást is biztosított.

Életmentő Pont

A Józsefvárosi Önkormányzat 2017-től működteti saját forrásból az „Életmentő Pontot”. Az „alacsonyküszöbű” bejutást lehetővé tevő 20-25 ágyas krízisférőhelyre az utcai szociális munkások, a közterület felügyelők, és a Krízisautó munkatársai helyezhetnek el a Menhely Alapítvány Diszpécser Szolgálatának koordinálásával közterületen tartózkodó, vagy egyéb okokból a kihűlés kockázatának kitett ügyfeleket abban az esetben, ha intézményi kapacitáshiány, vagy aktuális állapotuk miatt a hajléktalanellátó rendszer nem tudja őket befogadni. Az Életmentő Pont a krízisidőszakban, december és március között működik.

Az így megvalósuló ellátás színvonalasabb és hatékonyabb lett, mint amit korábban a Dankó utcai telken felállított sátor biztosítani tudott, mert az ellátó szervezet nem csak a fűtött épületről, ágyakról, mosdási lehetőségről gondoskodik, hanem a bekerülők egészségügyi ellátásáról és továbbhelyezéséről is. Ez azt is jelenti, hogy az Életmentő Pontra történő elhelyezés nem az adott éjszaka átvészeléséről szól csupán, hanem arról is, hogy aki vállalja az együttműködést a helyzete javítása érdekében, az nem fog visszakerülni az utcára. Az Életmentő Pontra bekerülők közül minden harmadik hajléktalan embert sikerült magasabb szintű ellátásba helyezni (többnyire a BMSZKI szállásnyújtó intézményeiben).

2020 telétől az Életmentő Pont működtetését forrásátadás mellett, szolgáltatási szerződés keretében a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei (BMSZKI) biztosítja. Az intézmény első évben a 1087 Kőbányai út 22., majd a Könyves Kálmán Krt. 84. sz. alatt működött.

Lélek-Program

2011 őszén indult a hajléktalanná vált emberek és a hajléktalanság veszélyének kitett családok rehabilitációját komplex módon kezelő LÉLEK-Program (Lakhatási, Életviteli, Lelki-segítségnyújtási, Egzisztencia-teremtési Közösségi Program). A program alapvető célja a hajléktalanságból kivezető út megteremtése, a lakhatási lehetőségek fokozatos biztosítása, a hajléktalanok munkaerő-piaci integrációja. A programba azok jelentkezhetnek, akiknek a hajléktalanná válását közvetlenül megelőző lakcíme/lakhatása legalább 5 évig Józsefvárosban volt. A részvétel további feltétele a munkaképesség, családok esetében pedig a gyermeknevelésére való alkalmasság. A program működését az Önkormányzat saját költségvetéséből finanszírozza.

A LÉLEK-Program fő helyszínei:

LÉLEK-Pont - A Lélek Program adminisztratív és szolgáltatásszervező központja. Célja a Józsefváros területén hajléktalanná vált emberek elérése, bevonása, és a programmal kapcsolatos információk biztosítása.

LÉLEK-Ház - A lakhatás biztosításának első lépcsője. A Lélek-ház elsődleges feladata a programba kerülők felkészítése az önálló életvitelre. Először itt kapnak szállást a munkával rendelkező jelöltek, ahonnan egy idő után önkormányzati tulajdonú szolgálati lakásba, majd bérlakásba kerülhetnek. Maximális létszám: 14 fő.

Családos Közösségi Szállás - A családi közösségi szálláson lakhatási krízisbe került gyermekes családok elhelyezése történik. Az ingatlan 5, akár többgyermekes család elhelyezését is lehetővé teszi.

Szolgálati lakások - A program a LÉLEK-Házban és a Családos Közösségi Szálláson rehabilitáción résztvevők számára minimum 1 év időtartamra szolgálati bérlakást biztosít. A program 20 szolgálati lakással gazdálkodik, melyből jelenleg mind a 20 lakott.

Önkormányzati bérlakások - Az elhelyezés a szolgálati lakásokból való kiköltözés után önkormányzati bérlakásokba történik. A LÉLEK-Pont 1 évig, a határozott idejű bérleti szerződés lejártáig, utógondozást végez a rehabilitált személlyel, illetve családdal.

A programban 2020-ban összesen 91 fő (ebből 8 család — és összesen 19 kiskorú) vett részt, további bővítését (férőhelyek/lakásállomány bővítése) a kerületben élő kedvezőtlen szociális helyzetű lakosság magas száma indokolja.

Célok:

- Józsefváros Önkormányzata a hajléktalanság radikális csökkentésére törekszik. Támogatni kívánja a hajléktalan emberek lakhatásának megoldását, és a közösségbe történő integrálásukat, növelni igyekszik a hajléktalan emberek lakáshoz jutását biztosító LÉLEK-program támogatását, valamint fenntartja és fejleszti a Családok Átmeneti Otthonát és Gyermekek Átmeneti Otthonát.
- Az önkormányzat a hajléktalanellátó szervezetekkel együttműködve, a hajléktalan emberek lakhatásának biztosítása érdekében megkezdi egy „elsőként lakhatás” jellegű program kidolgozását, a lakás- és szociálpolitikai eszközök megerősítése mentén pedig fontos lépéseket kíván tenni a hajléktalanná válás megelőzése érdekében.
- A hajléktalan ellátásban úgynevezett "fekete lyuk" a pszichiátriai betegséggel is küzdők segítése. Megfelelő intézmények és szolgáltatások hiányában ellátásuk nem megoldott. A probléma országos szintű, de a kerületben tartózkodó hajléktalanok közül is sokakat érint.

Albérletben élők

Magyarországon jelenleg a lakosság körülbelül egytizede lakik albérletben. A Habitat for Humanity összegzése¹⁸ szerint a magyar albérletpiac két legnagyobb problémáját a biztonság és a megfizethetőség hiánya okozza. A jelenlegi intézményi, szabályozási és ellenőrzési feltételek mellett a tulajdonos számára kockázatos kiadni a lakását, a bérlőnek pedig nem nyújt hosszabb távon megfizethető és biztos lakhatást a magánbérleti szektor. A jelenlegi szabályozás nem rendelkezik kellő részletességgel a bérlő és a bérbeadó kötelezettségeiről és jogairól, a vitarendezés drága és lassú bírósági eljárás keretében zajlik. Gyakori a szerződés nélküli lakáskiadás, ami ellenőrizhetetlenné teszi a szektort, a bérlőt pedig még kiszolgáltatottabb helyzetbe hozza. Az elmúlt években a lakbérek emelkedése jelentősen meghaladta a keresetek növekedését, Budapesten közel 130 százalékkal nőttek a lakbérek. Mindezek ellenére a bérleti szektor folyamatosan növekszik, egyre többen, főként a fiatalok közül, laknak albérletben.

Az albérletben élők szempontjából problémát jelenthet, hogy a közszolgáltatások egy része a hivatalos lakóhelyhez kötött, a főbérlők egy része pedig akár évek óta a kerületben élőket sem hajlandó bejelenteni. Különösen a gyermekekre irányuló szolgáltatások fejlesztéséhez, és a rászorulókhöz való eljuttatásához elengedhetetlen a közeljövőben az érintettek számának felmérése, a későbbiekben pedig egy automatizált adatgyűjtés kialakítása.

¹⁸ <https://habitat.hu/sites/feketelakas/>

Egészségügyi ellátás

Országos viszonylatban Budapest egészségi állapota kedvezőnek számít, ugyanakkor az egyes kerületek között jelentős különbségek mutatkoznak. Az utolsó rendelkezésre álló adatok alapján a II., V. és a XII. kerület lakosai remélhetik a legmagasabb, a XXIII., a VIII., a XX. valamint a X. kerületben élők pedig a legalacsonyabb élettartamot születésükkor (2012). A legtöbb idő előtti (65 éves kornál korábbi) halálozást okozó megbetegedés (rosszindulatú daganatos betegség, szív- és érrendszeri megbetegedés, emésztőrendszeri betegségek, légzőrendszeri betegség) tekintetében a 8-ik kerületi népesség általában veszélyeztetettebb, mint a budapesti átlag.

Fentieket támasztják alá egy 2020 májusában végzett kutatás megállapításai is: „Bár Józsefvárosban található a főváros legtöbb egészségügyi intézménye, az itt élő lakosok – különösen a férfiak – korai halálozásának esélye sokkal nagyobb, mint más kerületekben. Józsefváros halandósági hányadosa huszonöt százalékkal haladja meg a budapesti átlagot, a VIII. kerületi emberek a fővárosi átlagnál 7,6 évvel korábban halnak meg. Egy józsefvárosi férfinak átlagosan 9,4 évvel kevesebb adatik meg, mint egy II. kerületben lakónak. Józsefváros társadalmi-gazdasági szempontból leghátrányosabb kerületrészében, a Magdolna negyedben a legnagyobb azoknak az aránya, akik úgy halnak meg, hogy arról a házi orvos nem is értesül.”¹⁹

A mortalitási statisztikák alapján a betegségek többségéért részben olyan krónikus betegségek felelősek, melyek kialakulását sok esetben az egészségtelen táplálkozás, dohányzás, alkoholfogyasztás, mozgásszegény életmód alapozza meg. Az okok között ugyanakkor fontos megjegyezni környezeti hatásokat is. Józsefvárosban az egyik legkisebb arányú a zöldfelület, és a fővárosi átlagot is meghaladja a levegőszennyezettség. A morbiditási és mortalitási mutatók nem egyformán jellemzőek a kerület összes negyedére, illetve az egész lakosságra, szoros összefüggés mutatkozik az iskolázottság és az egészségtudatosság, illetve az iskolázottság és a korai halálozási kockázat között. Több kutatás is rámutat, hogy a legveszélyeztetettebb, legmagasabb korai halálozási kockázatú lakosság mindaddig láthatatlan marad az egészségügyi ellátók számára, amíg valamilyen maradandó vagy akár halált okozó betegség miatt nem kerül vele kapcsolatba. Ebben a stádiumban viszont már az elindult folyamat megállítására is kevés az esély.

A Józsefvárosban praktizáló házi orvosok betegforgalma, a házi- és házi gyermekorvosokra jutó lakosok száma, az egy házi orvosra és házi gyermekorvosra jutó lakosságszám tekintetében nem térnek el lényegesen a fővárosi átlagtól. Jelenleg 45 házi orvos és 8 gyermekorvos körzet van a kerületben. 2019-ben az egy házi orvos által ellátott esetek száma 6779 volt a kerületben (a budapesti átlag 7970). Egy gyerekorvos átlagos évi forgalma Budapesten 5657, a VIII. kerületben az átlagnál magasabb, 5849 eset volt.

¹⁹ Balázs András: Vírusjárvány és városi szegénység. A nagyvárosi szegény csoportok egészséghátrányai a Magdolna negyed példáján. Szociológiai Intézet, 2020. május

https://szociologia.tk.mta.hu/uploads/files/BalazsAndras_Virusjarvany_es_varosi_szegenyseg_F.pdf

Az egészségügyi szakellátási feladatokat a kerületben a Budapest Józsefvárosi Önkormányzat által fenntartott – 2015. évben megújított – Józsefvárosi Szent Kozma Egészségügyi Központ (JEK) látja el.

A Józsefvárosi Szent Kozma Egészségügyi Központ által ellátott feladatokat a következő táblázat összegzi:

Kötelező feladatok	<ul style="list-style-type: none"> - Háziorvosi alapellátás működtetése - Háziorvosi ügyelet működtetése - Járóbeteg gyógyító szakellátás és gondozás működtetése (allergológia, bőrgyógyászat, diabetológia, fül-, orr-, gégeészet, gasztroenterológia, ideggyógyászat, pszichiátria, kardiológia, laboratórium, lézerterápia, nőgyógyászat, ultrahang, urológia, onkológia, ortopédia, reumatológia, röntgen, sebészet, szemészet, támasz-addiktológia, TBC és pulmonológia, tüdőszűrő)
	<ul style="list-style-type: none"> - Ifjúság-egészségügyi gondozás működtetése
Önként vállalt feladatok	<ul style="list-style-type: none"> - Foglalkoztatás egészségügyi alapellátás működtetése – A gyermek és háziorvosi rendelők közmű számláinak rendezése a közműszolgáltatók felé - A felnőtt és gyermek háziorvosok részére, külön szerződés alapján komplex szolgáltatás nyújtása (veszélyes hulladék elszállítása, mosatás, vényrendelés, laboranyagok szállítása, mobil és vezetékes telefonköltségek továbbszámlázása) - JEK közalkalmazott munkavállalóinak béren kívüli juttatása. „Szűrőszombat” szervezése

Fontos kiemelni a rendelőintézet „Ingyenes Szűrőszombat” elnevezésű akcióját, melynek keretében a józsefvárosiak havonta egy szombaton ingyenesen vehetnek részt különböző orvosi vizsgálatokon, szűréseken. Az „Ingyenes Szűrőszombaton” 2018-ban 989-en, 2019-ben 1076-an, 2020-ban pedig 337-en vettek részt.²⁰

A kerületben számos további egészségügyi intézmény működik, köztük a Semmelweis Egyetem több klinikája, a Péterfy Sándor Utcai Kórház-rendelőintézet és Baleseti Központ

²⁰ forrás: Józsefvárosi Szent Kozma Egészségügyi Központ

részeként üzemelő baleseti központ, a Szent Rókus Kórház, valamint a Heim Pál Gyermekkorház.

Az elmúlt időszakban megtörtént a háziorvosi rendelők fejújítása. A 2016-ban bevezetett józsefvárosi egészségügyi életpályamodell keretében a háziorvosok munkakörülményeinek javítása és az infrastruktúra fejlesztése érdekében 2018-ban eszközpályázatot írt ki az önkormányzat.

Az Önkormányzat 184 millió forint támogatást kapott a JEK szakrendelő eszközparkjának fejlesztésére az Egészséges Budapest Program keretében, melyhez maga további 46 millió forintos önrészt biztosított.

Az Egészséges Budapest Program, mely egy átfogó egészségügyi infrastrukturális fejlesztési program, számos kerületben működő intézményt érint: a Szent Rókus Kórházat, a Heim Pál Gyermekkorházat és a Péterfy Sándor utcai Kórház és Baleseti Intézetet. A Képviselő-testület döntése értelmében a Józsefvárosi Önkormányzat együttműködési megállapodást kötött az Állami Egészségügyi Ellátó Központtal: e szerint a két fél közösen, egymással szorosan együttműködve törekszik az Egészséges Budapest Programban megfogalmazott célkitűzések lehető legteljesebb megvalósítására.

A 2022-ben záruló Budapest-Józsefváros, Magdolna-Orczy Negyed Szociális Városrehabilitációs program (a projektről részletesen a lakhatási fejezetben írunk) keretében elkészült "Foglalkoztatás-egészségügyi Stratégiai terv és cselekvési program", amit az önkormányzat képviselőtestülete elfogadott, így megkezdődött annak megvalósítása.

Az egészségügyi ellátások szervezése kapcsán fontos megjegyezni, hogy az életvitelszerűen a kerületben lakók között igen magas a bejelentés nélkül itt élők aránya, az ő ellátásuk pedig jelentős terhet ró az ellátórendszerre. Ezek az emberek betegségük esetén a kerületben keresnek egészségügyi ellátást, a területi ellátási kötelezettségek megállapításakor azonban a közigazgatás számára rejtve maradnak, hiszen semmilyen nyilvántartás szerint nincsenek a kerületben. Egy, a témával foglalkozó kutatás megállapítása szerint: *“Ezeknek az embereknek a megjelenése az alapellátásban esetleges. Ha valakinek kicsi gyermeke van, mindenképpen a védőnőt és gyermek háziorvost igénybe kell vennie, tehát ez a réteg gyorsan megjelenik az ellátásban. A felnőttek inkább akkor jelentkeznek be a háziorvosnál, ha rendszeres gyógyszer ellátásra vagy betegállományra van szükségük. A gyakorlat inkább az, hogy lehetőség szerint csak ambuláns ellátásban keresik meg a kerületi, illetékes háziorvost, nem jelentkeznek át a vidéki orvostól.”*²¹

²¹ Budapest VIII. kerület lakosai egészségi állapotának elemzése - <https://docplayer.hu/10471993-Budapest-viii-kerulet-lakosai-egeszsegi-allapotanak-elemzese.html>

4. A roma közösség helyzete

Az elmúlt években a kutatások szerint a magyarországi roma közösség mutatói többnyire romlottak.²² Ez részben az állami/önkormányzati szolgáltatások színvonalának romlásával függ össze: ilyen például a tanár- és óvodapedagógus-hiány, vagy az egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének romlása. A lakhatási támogatásoknak a középosztály felé való áramoltatása nehezíti a legszegényebbek, köztük a romák helyzetének javulását. A mutatók egyedül a foglalkoztatottság terén javultak, ami leginkább a széleskörű, – az elmúlt években szűkített – közfoglalkoztatási programoknak köszönhető. Egyes intézkedések – így például a tanköteles kor 16 évre való csökkentése – nyíltan a roma integráció ellen hatnak, ahogyan az már az első hatáselemzésekből is látható volt. A roma közösség hátrányai részben a szociális helyzettel, részben a szegregációs dinamikákkal és a diszkriminációs gyakorlatokkal vannak összefüggésben. Tovább mélyíti ezek hatását a roma reprezentáció hiánya a legkülönbözőbb szinteken a döntéshozatal szintjeitől a közalkalmazotti státuszok betöltéséig, de a kulturális intézmények hiánya is hozzájárul ehhez. Ugyanakkor mi sem mutatja jobban a roma közösség sokszínűségét, mint Józsefváros, ahol az egyik legnagyobb számú városi roma közösség él, köztük nagy múltú zenészcsaládok, (akikre a kerületben külön szoborpark emlékeztet), és az egyik legnagyobb számú városi roma közösség, mindennapi megküzdési kihívásokkal.

Szociális helyzet

A magyarországi romák túlnyomó többsége tartós szegénységben él, és ez alól – minden sokszínűsége ellenére – a józsefvárosi cigányság sem kivétel. A kerület roma lakosságának számával, demográfiai és egyéb adataival kapcsolatban megbízható becslések sem állnak rendelkezésre. Ugyanakkor több mértékadó becslés szerint Józsefváros a legnagyobb magyarországi roma közösség otthona. Azt sincs okunk feltételezni, hogy a budapesti átlaghoz képest nagyobb józsefvárosi szegénység ne érintené a helyi roma közösséget is. A súlyos szociális problémákra perspektivikus választ csak a kormányzati intézkedések tudnak adni, ugyanakkor az önkormányzatok a különböző települési szintű rehabilitációs programjaikban és a helyi szociális szolgáltatásokban is érvényesíteni tudják a romák esélyegyenlőségének szempontjait. A különböző szolgáltatások és támogatások leírása a **mélyszegénységgel kapcsolatos intézkedéseknél** olvashatóak.

Az összeadódó hátrányok, kiemelten az alacsony iskolázottság és a diszkrimináció jelensége a különböző szolgáltatásokhoz való hozzáférésben is érvényesül. Ez alatt nem csak a jogtudatosság, vagy a hagyományos információs csatornák (helyi újság, hírlevelek, közösségi média) korlátozottabb fogyasztása értendő, hanem az is hogy a szolgáltatások kevésbé találják meg a marginalizálódott rászorulókat.

A roma fiatalok esetében a halmozódó hátrányokat tovább erősíti, hogy a becslések szerint ma is több tucatnyi fiatal kerül ki az iskolarendszerekből megfelelő, a későbbi foglalkoztatásra esélyt adó végzettség nélkül. Bár több kerületi önkormányzati és civil intézmény, tanoda és

²² ezek összefoglalását ld: Civil Monitoring Reports on Roma Inclusion, a legnagyobb magyarországi civilszervezetek összefoglalói, 2018, 2019, 2020. <https://cps.ceu.edu/roma-civil-monitor-reports>

mentorálás próbálja segíteni a rászoruló fiatalokat, mindez csak csillapítani tudja az iskolai hátrányokat.

Józsefváros a Karácsony Sándor közalapítványon keresztül 2022-ben először hirdeti meg az egykori képviselőjéről elnevezett Balogh Lajos ösztöndíjat. Az ösztöndíj egy évre szól, és a zeneművészet, képzőművészet, irodalom- és előadóművészet területén hirdet meg 30 ösztöndíjat roma fiataloknak. A rendszeres támogatás mellett szakmai mentorok is segítik majd az ösztöndíjasokat.

Szegregációs helyzetek és veszélyek, fellépés ezek ellen

Az általános szociális beavatkozásokon túl a lakhatási és az oktatási szegregáció külön problémát jelent. Bizonyított, hogy a szegregáció általában együtt jár a közszolgáltatások leépülésével. a szegregált iskolákba például sokkal nehezebb pedagógust találni. Józsefváros önkormányzata a legszegregáltabb és legrosszabb mutatókkal rendelkező településrészek (Magdolna és Orczy negyed) fejlesztésére külön programot indított, ezt a lakhatási fejezet tárgyalja. Ugyanakkor ezek jelenleg csak kis részben érintik a kerület leginkább szegregálódott részét, a Diószegi Sámuel utcát és közvetlen környékét.

A Budapest Intézet számításai alapján a jelenlegi VEKOP akcióterület periferiáján (a Kőrös – Diószegi-Korányi – Kálvária utcák) által határolt területen a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre (RGYK) jogosultak száma több helyen 3-4 szerese, van, ahol 9-szerese a kerületi átlagnak.

SZLOK ²³	háztömb	terület	SZLOK-hoz tartozó RGYK
0294	4	Kálvária	2
0296	4	Kálvária/Kőrös	0
0297	9	Diószegi	13
0298	1	Kálvária	2
0299	5	1Diószegi/4Korányi	11
0300	4	Korányi	1
0318	2	Kálvária	4
0319	2	Kálvária/Korányi	4

²³ a KSH 2011-es népszámlálásának számlálókörzetei (SZLOK)

0320	11	Kőrís	11
0324	2	Kőrís	3
0325	2	Diószegi	10
0327	2	Diószegi	6
0330	3	2Diószegi/1Kálvária	22

kerületi átlag RGYK/SZLOK 2,44

Az oktatási rendszer az önkormányzati iskolák állami kézbe vétele után kis mozgásteret biztosít az oktatási szegregáció elleni fellépésre. Gyakorlatilag az iskolai és óvodai körzetek meghatározásával tud valamennyit módosítani a szegregációs trendeken. (Az iskolák esetében a beiskolázási körzetek kapcsán az önkormányzatnak csak javaslattevési joga van). A kerület fenntartóként egyedül az óvodák esetében tud a szegregálódás ellen hatékonyan fellépni, amit a Befogadó óvodák projekt keretében valósít meg (Isd. bővebben Gyermekesek alfejezet).

Ugyanakkor aggodalomra ad okot a szegregálódott iskolák helyzete, és azok eredményei: két szegregált iskola is átlag alatt teljesít, és további kettő a szegregáció veszélyének van kitéve. A legrosszabb eredménnyel a két, a bíróság által is szegregáltak (Belső-Pesti Tankerületi Központ 2019) nyilvánított iskola, a Németh László és a Lakatos Menyhért áll. (A részletes adatokat lásd a gyermekek esélyegyenlősége fejezetben).

A diszkriminációval szembeni fellépés

A roma közösség helyzetét nagymértékben meghatározza a romákat a mindennapi élet különböző szinterein sújtó diszkrimináció az albérletkiadástól a munkahelyi felvételig. Az elmúlt években több forrás összegzésével készült országjelentések külön kiemelik az emberi jogi civil szervezetek tapasztalatait, miszerint az élet minden területén nőtt a romákkal szembeni gazdasági-társadalmi kirekesztés²⁶. Mindez egy fókuszcsoporthoz tartozó kutatás tapasztalatai alapján a

²⁶ Id a Fundamental Rights Agency felmérését

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_e_n.pdf; illetve ORSZÁGJELENTÉSEK AZ EMBERI JOGOK TISZTELETBEN

TARTÁSÁRÓL 2018 Kiadta az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztériuma (Bureau of Democracy, Human Rights and Labor) 2019. március 13. p.

23. https://hu.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/232/HRR2018_HU.pdf

városi, fővárosi körzetekben sincs másképp.²⁴ A kerületből jelenleg hiányoznak a diszkrimináció elleni fellépés intézményes garanciái, akár civil, akár hivatali szinten.

Kulturális autonómia, intézmények

Az elmúlt két évtizedben országszerte sorra zártak be az egyébként is szűkkörű roma kulturális intézményhálózat szereplőit. A kerület előző vezetése 2016-ban kiürítette és egy roma kulturális és oktatási központ céljából az államnak átadta a Roma Parlament és a Phralipe közös Tavaszmező utcai székházát, az épület azóta is üresen áll. Egy megállapodás értelmében a Fővárosi Roma Oktatási- és Kulturális Központ (FROKK) Szentkirályi utcai épülete is más funkciót kap. A roma közösségnek ma az egész országban nincsenek méltó kulturális gyűjteményei, kiállító és közösségi terei. A Roma Parlament páratlan festészeti gyűjteményének bemutatására galéria helyiséget biztosított a Kőfaragó utcában. A helyzet ezen túl – a kerület döntéshozóinak minden igyekezete ellenére – sem javult.

A kerületben folyamatosan működik roma nemzetiségi önkormányzat (RNÖ), melynek a kerület kisebbség önkormányzati testületeivel való együttműködését a következő fejezet írja le. Ugyanakkor számos roma civilszervezet is aktív a kerületben, a velük történő önkormányzati konzultáció ad hoc jellegű.

Célok

- Egy olyan józsefvárosi közpolitika kialakítása, amely érzékenyen reagál a roma közösséget érintő szociális hátrányokra és a különböző diszkriminációs jelenségekre, a közösség méltóságával, elismerésével is összefüggésben álló pozitív identitás megélésének és a közösség méltó reprezentációjának igényére. Ezek kapcsán szükségesnek tartja az intézmények- és szolgáltatások fejlesztését, a diszkrimináció elleni fellépést, és a megerősítő intézkedések alkalmazását.
- Olyan szolgáltatások működtetése, amelyek minden rászorulóhoz elérnek, tervezésüket folyamatos adatgyűjtés és közösségi támogatás és mediálás segíti.
- Olyan intézményrendszer kialakítása, amely nyitott **a közösségi megerősítő intézkedésekre**, melynek érdekében roma munkatársak kerülhetnek olyan pozíciókba, ahol alkalmazásuk elősegíti roma ügyfelek elérését.
- Szolgáltatások révén a lemorzsolódás veszélyének kitétt, illetve frissen lemorzsolódott fiatalok hatékony támogatása
- a Józsefváros területén működő oktatási-nevelési intézményekben tapasztalható szegregáció csökkentése, hosszú távon felszámolása.
- A kerület intézményei diszkriminációmentes működésének biztosítása, ennek kapcsán folyamatos visszajelző mechanizmusok kiépítése.
- Olyan Józsefváros kialakítása, amely elismeri és támogatja az itt élő roma közösség kulturális igényeit, beleértve a saját intézmények kialakítását és fenntartását.

²⁴ Id az Idetartozunk Egyesület felmérését:

https://minorityrights.org/wp-content/uploads/2021/03/MRG_Rep_RomaHung_HU_Mar21_E.pdf

5. Idősek esélyegyenlősége

Az idős kor nem betegség, bár számos betegség nehezíti. A közbeszédben gyakran méltatlan az élet utolsó szakaszának megítélése, ami nehezíti az elfogadást, az empátiát. A fogyasztói társadalom bővelkedik az idős kor tagadására irányuló termékek garmadájával, mely tovább fokozza az ellenállást, az idős kor értékeinek hátrítását. Az életkor egy adat, mely nem minden esetben fedi annak szubjektív megítélését. A test fiziológiás állapota (biológia kor), a mentálhigiéné (a pszichológia kor) gyakran függvénye a szociológiai kornak, vagyis annak a ténynek, hogy milyen lehetőségeket ad az adott közösség, az adott társadalom az egyén, a társadalmi csoport számára.

Az orvostudomány és a farmakológia fejlődésével életkorunk jelentősen meghosszabbodott, de az idősek helye, társadalmi biztonsága gyengült.

A család szerepének, a családi szerepek változása melyet nem csak a makro-, de a mikrokörnyezetváltozások is követtek, már kevésbé ad otthont ennek a generációnak.

A statisztikai adatok alátámasztják, hogy társadalmunk erőteljesen elöregedett. Ez a jellemző igaz Józsefváros tekintetében is, az itt élő lakosság majdnem egynegyede 60 éven felüli. A budapesti kerületek közül ugyanakkor Józsefvárosban a legalacsonyabb a 65 éven felüliek aránya, és itt legalacsonyabbak a nyugdíjak. A havi ellátás átlagos összege (kerekítve) 2018-ban 135 ezer Ft volt, ami a legalacsonyabb érték Budapesten (a fővárosi átlag 88 százaléka).

A társadalombiztosítás jelenlegi rendszere gyakran nem biztosítja a szociális jólétet, mely tény tovább nehezíti a lét hármas szerepének (autonómia, kompetencia, kapcsolódás) kiteljesülését.

Egyéni és társadalmi érdek is, hogy az aktív szakaszt munkával, értelmes szabadidő eltöltéssel, fizikai aktivitással, más tevékenységekkel kitöltve az idősek a lehető legnagyobb mértékben a társadalom aktív közreműködői legyenek.

Idősek intézményrendszere Józsefvárosban

Józsefváros önkormányzata a törvényben meghatározott módon biztosítja az idősek ellátását a Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermejjóléti Központ intézményen keresztül.

Nappali ellátás keretében 5 idősklub működik, ahol a 18. életévüket betöltött, egészségi állapotuk vagy idős koruk miatt szociális és mentális támogatásra szoruló, önmaguk ellátására részben képes személyek vehetnek igénybe az állapotuknak megfelelő napi életritmust biztosító szolgáltatásokat.

Az idősklubok feladatai közé tartozik:

- szabadidős programok szervezése
- egészségügyi felvilágosító előadások szervezése
- gyógytorna, gyógymasszázs
- mentális gondozás
- életvezetés segítése
- hivatalos ügyek intézésének segítése

Rendszeresen szervezünk rendezvényeket (húsvéti ünnepség, majális, szüreti multság stb.) és kirándulásokat.

2022 folyamán a Katolikus Szeretetszolgálattal megkötött együttműködési szerződés szerint lelkigondozói tevékenység is zajlott klubjainkban, melyre nagy igény mutatkozott.

Időskorúak Átmeneti Otthona (JSzSzGyK-IÁO) – szakellátás - Ezüstoffenyő Gondozóház

Szintén a Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermejkölési Központ intézmény keretein belül működik az Ezüstoffenyő Gondozóház, ami a 2016. évi CLXVI. törvény hatálybalépését követően az Időskorúak Átmeneti Otthona feladatait látja el.

Az Ezüstoffenyő Gondozóház a Budapest VIII. kerület által nyújtott szociális szolgáltatás 21 fő részére, mely átmeneti jelleggel biztosít teljes körű ellátást a tartós felügyeletet, gondozást igénylő, de kórházi ellátásra nem szoruló idős személyek számára. Segítségnyújt a kerületben élő családoknak, hogy idős hozzátartozójuk elhelyezését biztosítani tudják pl. nyaralás, betegség, az idősotthoni felvételre történő várakozás idejére.

Az intézmény férőhely kapacitása 21 fő. A lakók elhelyezése 1-2-3 ágyas szobákban biztosított. Az ellátást a szakmai vezető irányításával szakképzett gondozónők, mentálhigiénés szakember, mozgásterapeuták és technikai személyzet biztosítják. A szolgáltatás igénybevételenek időtartama maximum egy év, mely indokolt esetben orvosi javaslatra újabb egy évvel meghosszabbítható.

A személyi térítési díj összege a jövedelem függvényében kerül megállapításra. Az átmeneti elhelyezést nyújtó időskorúak gondozóháza ellátás után fizetendő térítési díj mértéke az ellátott havi jövedelmének 60%-a.

A szociális ellátás ezen telephelye fejlesztések következtében alkalmassá tehető nagyobb léptékű, szakellátást biztosító idősellátás befogadására. Jelenleg a hospice szolgáltatásra igen nagy igény mutatkozik, illetve további gerontológiai, geriátriai szolgáltatások bevezetését is tervezzük.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás kerületünkben igen nagy múltra tekint vissza. E szolgáltatás bevezetése, a kísérleti szakasz kezdetei a mi kerületünkben zajlottak. Az Idősek Átmeneti Otthonában 1997 februárjától került elhelyezésre a beteg-felügyeleti rendszer, az Önkormányzat saját működtetésében, külső vállalkozás igénybevétele nélkül. Ügyeletét főállású, folyamatos műszakban dolgozó, szakképzett kollégák látják el. Ez a rendszer különösen azokban az esetekben növeli az ápolás biztonságát, ahol a beteg teljesen egyedülálló.

A VIII. kerületben élő ellátottaknak az igénybevétele térítésmentes. A rászorultságot a törvényben meghatározottak szerint vizsgálják. Szakmai kapcsolatot tartanak fenn a háziorvosokkal, az alapellátással és a szakrendelők tájékoztatása folyamatos.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás iránti igényeket telefonon lehet jelezni az intézmény felé, mely telefonszám Józsefváros időskorú lakossága számára/érdekében krízistelefonszámként is működik. Az ellátottak számának növekedése munkatársi létszámemelést jelentene, így döntést igényel, hogy tovább növeljük az ellátotti létszámot.

A „demensekért szolgáltatás” 2017

Az Ezüstfenyő Gondozóház és a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás integráltan részt vesz a Józsefváros Önkormányzat Képviselő-testülete által biztosított Speciális gondozást igénylők segítése elnevezésű programban, mely a demencia kórképpel rendelkező személyek és hozzátartozóik életvitelének segítésére fókuszál.

Az önkormányzat döntése alapján a Józsefvárosban élő demens személyek részére térítésmentes az adathordozó biztosítása, és ez által az idős emberek részére szükség esetén a szociális segítségnyújtás biztosított.

A demens személyek és családjaik számára további segítő szolgáltatásokat kívánunk létrehozni a következő két évben.

Idősbarát Önkormányzat

Józsefváros 2013-ban elnyerte az idősbarát önkormányzat címet. Sajnos ez a cím kiüresedett, sok éve nem működik az idősügyi tanács és a cím elnyerésekor bevezetett számos idősügyi rendelkezés a múlté. Továbbra is működik a Józsefvárosi Egészségügyi Szolgálat által működtetett szűrőszombat program, melyet nagy többségében a nyugdíjas korosztály látogat. Ennek keretében negyedévente lehetőség van a prevenció és a diagnosztika érdekében ingyenesen különböző egészségügyi vizsgálatok elvégzésére előzetes bejelentkezés alapján.

Az önkormányzat fontosnak tartja, hogy az idősbarát cím ismét megtöltődjék tartalommal, ennek érdekében az időskorú lakosság körében igényfelmérést végez.

A tervek között szerepel az infokommunikációs akadálymentesítés, illetve olyan szolgáltatások bevezetése, melyek segítségével az idősek leküzdhetik a számítástechnika rohamos fejlődése által képződött akadályt.

Miután az idősek számára több civil és egyházi szervezet is nyújt szolgáltatásokat, rövid távon fontos feladatot jelent egy összefogottabb, koordináltabb információnyújtás megszervezése, mely alkalmazkodik az idősek igényeihez.

6. A gyermekek esélyegyenlősége

Az alacsonyabb társadalmi-gazdasági mutatók közé születő gyerekek esélyei már első napjuktól rosszabbak a társadalom átlagnál: kisebb testsúly, több koraszülött, gyakoribb fejlődésbeli lemaradás, és fokozatosan halmozódnak a későbbi életesélyeket meghatározó

hátrányok. A megtestesülő egyenlőtlenségek mellett elgondolkodtató, hogy a legtöbb mutatóban nem látszik semmiféle javulás az elmúlt húsz évben.²⁵

A legutóbbi időkben csökkent Magyarországon a gyermekszegénység általános mértéke, a gyerekes családok anyagi helyzete javult 2013 és 2017 között.²⁶ Bár csökkent a súlyos anyagi depriváltságban élő gyerekek aránya – 32 százalékról 15 százalékra –, ám ezzel az értékkel Magyarország továbbra is hátul kullog az unióban: a 28 tagország közül csak négyben rosszabb ez a mutató. A nélkülözési arány: 15,2% (EU: 6,4%), a három vagy annál több gyerekeseknél 22%. ez messze a legmagasabb ráta az Unióban (EU:6,7%).³⁰ A társadalom legszegényebb 30 százaléka neveli a magyar gyerekek több mint felét. 2013 és 2017 közt nőtt ugyan a foglalkoztatottság, a legszegényebb szülők viszont többnyire közfoglalkoztatottak. 2017-re ismét emelkedett, 125 ezer volt a legszegényebb gyerekek száma.

Gyermekes családok esetében a munkanélküliség és a munka elvesztése sokkal nagyobb hatást gyakorol a család pénzügyi helyzetére (különösen, ha a gyerekek egyszülős családban nőnek fel). A hozzáférést több ellátás esetében is korlátozták, és a pénzbeli támogatások összege 2010 óta vagy csökkent, vagy változatlan maradt.²⁷

2007 és 2017 között a csecsemőhalandóság 5,9 ezrelékről 3,6 ezrelékre esett vissza. Magyarországon változatlanul nagyon magas (8,5 százalékos) a 2500 gramm alatti születési tömegű csecsemők aránya az európai átlaghoz képest. A gyermekeknek nyújtandó egészségügyi, oktatási, gyermekjóléti szolgáltatásokon most spórolva jóval nagyobb költséget kell majd fizetni a társadalomnak. A szegényebb gyerekek gyakran már a születésükkor hátrányba kerülnek: kisebb súllyal születnek, és többen koraszülöttek közülük, ami egész életükre kiható fejlődésbeli lemaradást okozhat. Az adatok alapján a szegény gyerekek fogai rosszabbak, ők maguk pedig gyakrabban betegek, emiatt kórházba is gyakrabban kerülnek.²⁸

Sok gyermek az alapvető szociális szolgáltatásokból sem részesül Magyarországon. 2016-ban két civil szervezet, A Város Mindenkié és az Utcajogász gyűjtött aláírásokat egy petícióhoz,

²⁵ Hajdú Tamás - Kertesi Gábor: Statisztikai jelentés a gyermekegészség állapotáról Magyarországon a 21.

század második évtizedében.

²⁶ A Gyerekesély Alapítvány összefoglalója Eurostat adatok alapján. Szerkesztette Bass László és Darvas Ágnes. ³⁰ Szegénységi jelentés 2020 Magyarország -- Magyar Szegénységellenes Hálózat, Esély Labor Egyesület https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2020/09/EAPN-EAPN-Hungary-Poverty-Watch-2020_HU-4670.pdf

²⁷ Bass László: Gyermekes családok Magyarország válságövezeteiben (2014–2017). Civil jelentés a gyerekesélyekről, 2014–2017, GYERE, 2019.

²⁸ Hajdú Tamás-Kertesi Gábor: Statisztikai jelentés a gyermekegészség állapotáról Magyarországon a 21. század második évtizedében <https://kti.krtk.hu/wp-content/uploads/2021/02/CERSIEWP202108-1.pdf> ³³ „Hintalovon Gyermekjogi jelentés”, 2016.

amely megoldást követelt az érvényes lakcímmel nem rendelkező gyermekek megfelelő egészségügyi ellátásának problémájára. A Központi Elektronikus Szolgáltató Rendszer szerint 2015-ben országosan mintegy 4500 gyermek nem rendelkezett érvényes lakcímmel, így láthatatlanok voltak az ellátó rendszer számára.³³ Ugyanakkor 2016-ban az ombudsman felhívta a figyelmet arra, hogy mennyire túlterheltek a gyermekvédelmi hatóságok. 2018-ban három jelentés állapította meg, hogy 2016 óta semmiféle előrehaladás nem történt a személyzet hiányát és az aránytalan munkaterheket illetően.²⁹

Bár a gyermekvédelmi törvény 7. §-a tiltja a családból való kiemelést pusztán anyagi indokok miatt, a gondoskodásba vett gyermekek akár 30 százaléka így kerül a gyermekvédelmi rendszerbe.³⁰ Az állami gondoskodásba kerülő gyermekek száma annak ellenére is folyamatosan nő, hogy a születésszám csökken. Néhány szakértő szerint ennek egyik oka a gyermekvédelmi alapellátás eszköztelensége.³¹

Ma Magyarországon a legkisebb a társadalmi mobilitás az Európai Unióban -- az itt élő gyermekeknek van a legkisebb esélye arra, hogy a szüleik státuszához képest érdemben feljebb kerüljenek a társadalmi ranglétrán. Ezt nem utolsósorban az oktatási rendszer durva szelektivitása okozza – ahogy ezt az OECD PISA felmérései is igazolják.³² Minden tizedik, tanulmányait szakképzésben megkezdő fiatal végzettség nélkül hagyja el az iskolát.³³

Komoly gondot okoz a fiatalok között a dizájnerdrogok terjedése: használata a 14 éves vagy annál fiatalabb tanulók között is gyakori. (Erről bővebben ld. a szenvedélybetegekről szóló alfejezetet.)

Józsefvárosban összesen 9520 gyerek él, akik a népesség 13 százalékát teszik ki. A kerület minden nyolcadik lakója 18 év alatti. A gyermeket nevelő családok körében a legjellemzőbbek az egy-gyerekes háztartások (67%), 25%-ot tesznek ki a két-gyerekes és 8%-ot a 3 vagy többgyerekes családok. Nincs okunk feltételezni, hogy a kerületre általában jellemző, a budapesti átlagnál rosszabb szociális vagy egészségügyi mutatók, és kedvezőtlenebb életkörülmények: lakások állapota, vagy a zöldfelületek hiánya ne érvényesülnének a gyermekek életében is.

²⁹ Az AJB-807/2018., AJB-1441/2018. és AJB-488/2018 sz. ügye

³⁰ <https://www.ajbh.hu/-/eroforrasokat-a-megelozesre-es-az-alapellatasra-az-ombudsman-a-gyermekek-csaladb-ol-valo-elsodleges-en-anyagi-okbol-torteno-kiemelesek-gyakorlatarol>

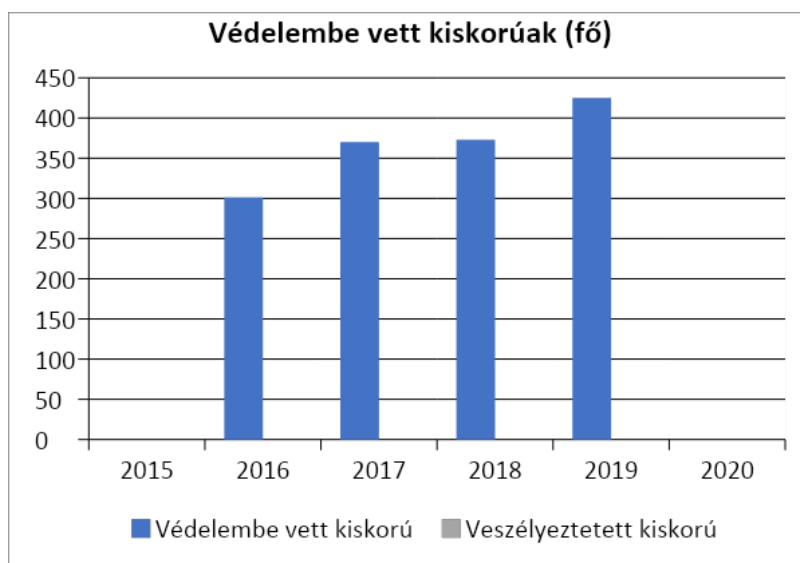
³¹ Gyermekjogi Civil Koalíció: A gyermekjogok helyzete Magyarországon (2014-2019) https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/alternativ_jelentes.pdf

³² <https://www.oecd.org/pisa/>

³³ Széll Krisztián – Nagy Ádám: Oktatási helyzetkép: iskolai életutak, tervek és lehetőségek In. Nagy Ádám (szerk.): Margón kívül – magyar ifjúságkutatás 2016. Excenter Kutatóközpont, Budapest. In: http://www.ifjusagugy.hu/kotetek/Margon_kivul_2016_web.pdf

A halmozottan hátrányos helyzetű 14 év alattiak száma 776-ra tehető, ami a teljes ilyen korú népesség 9,7%-a. A fogyatékkal élő fiatalok számáról nincs kerületi adat, de a budapesti 8%-os arány alapján megbecsülhető, hogy az ő számuk a kerületben 760 körül, de mindenképpen 7-800 között lehet. A JSZSZGYK szakmai beszámolójából tudjuk, hogy a veszélyeztetett kiskorúak száma 2019-ben 544, 2020-ban 503, 2021-ben 509 fő volt.

A védelembe vett gyermekek száma az elmúlt évek során folyamatosan emelkedett, 2016 (301 fő) és 2019 (425 fő) között több mint 30%-kal.



Forrás: TeIR, KSH Tstar

Ugyanakkor a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek számában történt folyamatos ingadozás további vizsgálatokat igényel: 2017 és 2019 között jelentősen (a 2017-es 1516 főről a 2019-es 1007 főre) csökkent, majd 2020-ban 793-ról 2021-re 1028 főre) nőtt.

A rászorultság másik regisztrációs kategóriája a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek száma és aránya. Ezek összevetése az egyes óvodai és iskolafokozatokban, a köztük megfigyelhető változások szinté azt mutatják, hogy vagy az adatgyűjtés szorul fejlesztésre, vagy az elérhető kedvezmények nem teszik érdekeltté a szülőket a nyilatkozat megtételében. (Azt nem feltételezzük, hogy a változások hátterében tömeges ki és beköltözés állna.) Az adatokból jól látszik, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek aránya az óvodákban még 5%, majd az iskolákban 11-17% között mozog. **Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű óvodások és általános iskolások aránya a megfelelő korcsoportokban**

Év	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű óvodás gyermekek aránya az óvodás gyermekekben belül (%)	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya az általános iskolai tanulókon belül (%)

2015	7,53%	17,20%
2016	9,27%	14,84%
2017	7,04%	14,14%
2018	8,94%	13,11%
2019	5,75%	11,70%
2020	-	-

Forrás: TeIR, KSH Tstar

Középfokon azonban egyik évről a másikra gyakorlatilag eltűnnek ezek az arányok (a szakközépiskolákban például 2018-ban még 16%, 2019-ben azonban már csak 0,2%). Azt azonban jól mutatják az adatok, hogy a gimnáziumokba a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók szinte alig jutnak el.

Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet a középszintű oktatásban

Év	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gimnáziumi tanulók száma	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a gimnáziumi tanulókon belül	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű szakközépiskolai tanulók és hátrányos helyzetű szakiskolai és készségfejlesztő iskolai tanulók száma a nappali oktatásban	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű szakközépiskolai tanulók és hátrányos helyzetű szakiskolai és készségfejlesztő iskolai tanulók aránya a tanulók számához viszonyítva	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű szakközépiskolai tanulók száma	Hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya a szakközépiskolai tanulókon belül
	Fő	%	Fő	%	Fő	%

2015	26	1,37%	n.a.	-	n.a.	-
2016	22	1,14%	322	22,35%	213	4,99%
2017	20	1,04%	149	13,75%	127	3,50%
2018	11	0,55%	125	17,46%	42	16,20%
2019	11	0,53%	9	1,35%	5	0,22%
2020	n.a.	-	n.a.	-	n.a.	-

Forrás: TeIR, KSH Tstar

Szolgáltatások és ellátások

A gyermekek esélyegyenlősége kapcsán az egyik legfontosabb változás a Gyerekbárát Józsefváros program, azzal az ambícióval, hogy minden gyermek és fiatal olyan bánásmódban részesüljön a Józsefvárosban, ami tiszteletet, igazságosságot, és odafigyelést tükröz; minden gyermeknek és fiatalnak legyen lehetősége hallatni a hangját; minden gyermeknek és fiatalnak legyen hozzáférése a magas színvonalú szociális ellátáshoz; minden gyermek és fiatal biztonságos és tiszta környezetben nőhessen fel, és minden gyermeknek és fiatalnak legyen lehetősége a szabadidő, játék, közösségi élet számára biztosított magas színvonalú közterek használatára. Az intézkedések a közterek fejlesztésétől a gyermekek egészségének és biztonságérzetének javításán át a korai gyermekkori fejlesztésig és a döntéshozatalba való bevonásig terjednek. A kerület Gyermekvédelmi Irányelv elfogadását tervezi. Az önkormányzat nemrégiben európai uniós forrást nyert a gyermekrésztétel erősítésére. A pályázat abban segíti a gyermekeket, hogy felnőttként aktív állampolgárokká váljanak.

Az önkormányzat alapfeladatain túl is több esélyegyenlőségi karakterű, gyermekekre irányuló programot támogat: a felszálló ágba minden gyermek számára elérhetővé tett óvodai angol élménypedagógiától az óvodások úszásoktatásának, a gyerekek színházlátogatásának, kirándulásainak támogatásán keresztül a bölcsődei és óvodai, valamint játszótéri felújításokig, beruházásokig.

A Józsefvárosban, mint belső fővárosi kerületben értelemszerűen kevésbé tapasztalhatóak az országosan megfigyelhető szolgáltatási hiányok. A Józsefvárosi önkormányzat számos anyagi és természetbeni támogatást nyújt a rászorulóknak, kiemelten a gyermeket nevelő családoknak. (Ezek leírása az Önkormányzati pénzbeli és természetbeni támogatások részben olvashatók.) Nem készültek ugyanakkor sem elégedettségmérések, sem elemzések arról, hogy e támogatások milyen arányban jutnak el a rászorulókhöz, és hogy hányan vannak olyanok, akik kerületi lakcím hiányában (például mert albérletben laknak, és a főbérlő nem járul hozzá a bejelentkezésükhöz) kimaradnak bizonyos szolgáltatásokból.

További felmérést és szakmai tervezést igényel, hogy a TÁRKI egy interjúkutatása szerint³⁴ “a családsegítő, a gyermekvédelem és a védőnői szolgálat messze nem elégséges kapacitással és aktivitással vesz részt a leghátrányosabb helyzetű gyermekek problémáinak kezelésében.” A védőnői szolgálatból jelenleg egyetlen fő hiányzik, a gyermekvédelmi és családsegítő kapacitások szükséges továbbfejlesztése érdekében széleskörű szakmai párbeszédet kell kezdeményezni az érintettek között.

A védőnői szolgálat a Józsefvárosban a rendelkezésre álló státuszok csaknem teljes kapacitáson dolgozik, (a 18 státusból 17 van betöltve), mint más ágazatokban is (pl. az óvodapedagógusok esetében) az alacsony bérek miatt nehézséget okoz fiatal kollégákat toborozni. A kapacitások elegendőnek tűnnek a szakmai munkához, de érdemes mindezt abban a kontextusban vizsgálni, hogy a védőnői szolgáltatás – bár igénybevételének lehetősége nem állandó lakhelyhez, de igény bejelentéshez kötött – így a leghátrányosabb helyzetűek, vagy magyarul nem beszélő, de a Józsefvárosban élő szülők gyermekeinek hozzáférése a szolgáltatásokhoz további intézkedések nélkül nem garantált. A szolgálat mind a gyermekorvosokkal, mind a gyermekjóléti szolgálattal közösen egy külön jelzőrendszert működtet ennek a problémának a kiküszöbölésére, mert volt már rá példa, hogy magyarul nem beszélő családoknál civil szervezetek segítségét is igénybe kellett vennie

Ugyanakkor bizonyos ellátások átalakítása) a jelzések alapján csökkentette bizonyos ellátások igénybevételét (jellemzően az igénylőkre háruló nagyobb bürokratikus teher miatt (pl. a születési támogatás, vagy a gyermek-védőoltások támogatásának esetében).

Intézményi ellátások

Mivel a gyermekvédelmi szolgáltatások nyújtását és koordinálását végző Józsefváros Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ és Család- és Gyermekjóléti Szolgálat bemutatása már korábban megtörtént, ezért csak a többi gyermekellátó intézményről esik ezúttal szó.

Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék

A gyermekek napközbeni ellátását a Józsefvárosi Önkormányzat fenntartásában működő Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (JEB) 7 tagintézménye útján biztosítja ellátási kötelezettségének megfelelően (Gyvt. 94. § (3) bekezdés a pont).

A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (továbbiakban: JEB) hét telephelyen összesen 492 férőhelyen, 198 dolgozójával biztosítja a gyermekek nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, napközbeni gyermekjóléti alapellátás keretében napos bölcsődei szolgáltatásként.

A férőhelyek és a bölcsődébe beíratott gyermekek számának összevetése azt mutatja, hogy a bölcsődei férőhelyek elegendőek jelenleg a Józsefvárosban.

³⁴ Józsefváros lakosságának társadalmi helyzete és az önkormányzati intézményrendszer diagnózisa – komplex kutatás keretében 2021 június

Év	Működő (összes) bölcsődei férőhelyek száma	Bölcsődébe (összes) beírt gyermekek száma
	db	Fő
201 5	n.a.	n.a.
201 6	n.a.	n.a.
201 7	492	469
201 8	492	449
201 9	492	467
202 0	n.a.	n.a.

Minden bölcsőde saját főzőkonyhával rendelkezik, az étlapok összeállítása a JEB alkalmazásában álló szakképzett dietetikus, a bölcsődei gyermekorvos, az ételmezésvezető és a bölcsődevezető közös egyeztetésével történik.

A Tücsök-lak Bölcsőde tagintézmény biztosítja a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek korai rehabilitációs és rehabilitációs célú nevelését és gondozását. 2019. évben 7 fő SNI- s gyermek nappali ellátását biztosították.

A Bölcsődék feltöltöttsége 2019. évben átlagosan 88,5%-os, volt. Ez éves szinten átlag 431 fő beíratott gyermeket jelentett a nagyjából 1600 bölcsődés korú gyermekből, akik a Budapest Intézet 2021-es felmérése szerint a kerületben élnek. A teljesült gondozási napokat figyelembe véve a kerületi bölcsődék 78%-os kihasználtsággal működtek.

A józsefvárosi bölcsődéket - a magas szakmai színvonal elismeréseként - több oktatási intézmény is választotta gyakorlati helyszínül, pl. ELTE-TOK kisgyermeknevelő hallgatói, Apor Vilmos Katolikus Főiskola hallgatói. Rendszeresen látogatnak az intézményekbe a SOTE dietetikus és védőnő hallgatói.

A bölcsődei ellátás térítési díjának mértékét a fenntartó Képviselő-testületének 56/2017. (XII. 20.) önkormányzati rendelete (a továbbiakban: ÖR) szabályozza. A térítési díj megfizetéséhez a szülők kedvezményeket vehetnek igénybe.

- A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben (RGYK) részesülő családok mentesülnek az étkezési díj és a gondozási díj fizetése alól. Számukra a bölcsődei ellátás térítésmentes.
- A három vagy több gyermeket nevelő családok mentesülnek az étkezési díj és a gondozási díj fizetése alól. Számukra a bölcsődei ellátás térítésmentes.
- Az étkezési díj fizetése alól mentesülnek a tartósan beteg vagy fogyatékos gyermeket nevelő családok. Számukra a bölcsődei étkezés térítésmentes.
- A gondozási díj fizetése alól a bölcsődei ellátásban résztvevő tartósan beteg vagy fogyatékos gyermek jogán mentesül a szülő.
- Azok a családok, amelyekben a szülő nyilatkozata alapján az egy főre jutó havi jövedelem összege nem haladja meg a kötelező legkisebb munkabér személyi jövedelemadóval, munkavállalói, egészségbiztosítási és nyugdíjjáradékkal csökkentett összegének 130%-át, mentesülnek az étkezési díj fizetése alól.

Azon családok, ahol az egy főre jutó jövedelem 70.000, - Ft-nál kevesebb volt, a gondozás térítési díjmentes. E jövedelemhatár felett sávosan került meghatározásra a fizetendő térítési díjak mértéke.

Az intézményes ellátáson kívül a józsefvárosi intézmények változatos szolgáltatásokat biztosítanak a gyermekeknek. A JEB által biztosított önként vállalt szolgáltatások térítési díj ellenében:

Időszakos gyermekfelügyelet

A szülő elfoglaltságának idejére, néhány órára kérheti gyermeke felügyeletét a bölcsőde nyitvatartási idejében. 2019. évben időszakos gyermekfelügyelet szolgáltatást összesen 3580 órában, 2020. évben 3270 órában vettek igénybe a családok.

Játszóház – Családi délután

Játszóház, családi délutánok keretében lehetőségük van a szülőknek a bölcsődei étellel való ismerkedésre, a nagyobb gyermekeknek kreatív foglalkozásokon való részvételre, illetve mozgásfejlesztő játékok kipróbálására az apróbb gyermekek részére.

Fejlesztő eszközök, alapvető gyermekgondozási eszközök kölcsönzése

Az eszközök kölcsönzése a Gyerekházban elérhető a JEB-el kapcsolatban álló családok részére. A hátrányos helyzetű, kisgyermeket nevelő családok közvetlenül, vagy a családgondozójuk, otthoni kisgyermeknevelőjük segítségével kérve fordulnak hozzájuk, hogy a gyermek gondozásához szükséges eszközöket térítésmentesen kölcsönözhessek. Leggyakrabban babakocsira, kiságyra van szükség. A Gyerekházba járó szülőknek szakkönyveket is kölcsönöznek, az édesanyák időnként alapvető gyermekgondozási eszközöket is kérnek. A rászoruló családokat, a Gyerekházba érkezett tartós élelmiszerrel, gyermek és felnőtt ruhával, használati tárgyakkal segítették.

Prevenációs fejlesztő programok

A prevenációs fejlesztő programok a JEB szakmai szervezeti egységeiben működnek. Ezen túl megrendezésre kerülnek mozgásfejlődést elősegítő programok, a kisgyermeknevelők számára módszertani előadássorozat, betegségmegelőzés, egészséges táplálkozás, egészséges életmód témakörökben előadások, a Fővárosi Pedagógiai Szakszolgálat

Beszédjavító Intézetének fejlesztő pedagógusai rendszeres beszédfejlesztő foglalkozások.

Pszichológiai tanácsadás

A családok támogatása egyéni és csoportos tanácsadás, a bölcsődei dolgozók segítése személyiségfejlesztő és esetmegbeszélő csoportok formájában történik. A program előre meghatározott időszakokban a JEB szakmai szervezeti egységeiben működik.

Gyógypedagógiai fejlesztés

A JEB főállású gyógypedagógusa munkája során együttműködik a kisgyermeknevelőkkel, szülőkkel és a Pedagógiai Szakszolgálat fejlesztő szakembereivel. Heti rendszerességgel van jelen a gyermekcsoportokban, szűri az újonnan felvett gyermekeket, és szükség szerint egyéni fejlesztéseket, továbbá csoportos fejlesztéseket végez. 2020. évben az ellátott gyermekek létszáma 78 fő.

Integrált szülő- csecsemő/kisgyermek konzultáció

A konzultáció célja a problémák mielőbbi felismerése és segítségnyújtás a család egészségének, a nehézségek fokozódásának megelőzésében. 2020. évben a szolgáltatást 11 család vette igénybe. A családok 80 százalékában mindkét szülő és a testvér vagy testvérek is részt vettek a konzultációs alkalmakon.

Otthoni gyermekgondozás

Az otthoni gyermekgondozás alapvető célja, hogy segítséget nyújtson az arra rászoruló családoknak ikerszülés esetén vagy ha a szülő betegsége miatt nem képes a gyermek gondozására. A szolgáltatás gyakoriságát és időtartamát a család igényei határozták meg.

Otthoni gyermekgondozás szolgáltatás szakképzett munkatárs segítségével, a családban élő hatéves kor alatti gyermekeket érintve a gyermek törvényes képviselőjével kötött írásos megállapodás alapján történik. 2019. évben összesen 1273 órában 329 alkalommal, alkalomként átlag 4 órában, 2020. évben összesen 577 órában 148 alkalommal, alkalomként 4 óra időtartamban látták el feladatukat a kisgyermeknevelő munkatársak. Az otthoni gyermekgondozás szolgáltatásban dolgozó kisgyermeknevelők munkaidejük egy részében vagy egészében a Gyerekház feladatainak ellátását segítették.

Biztos Kezdet Gyerekház

A Biztos Kezdet Gyerekház az országban az elsők között, Budapesten elsőként kezdte meg működését Józsefvárosban. Elsősorban a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, hátrányos helyzetű, vagy halmozottan hátrányos helyzetű óvodáskort még el nem ért gyermekek egészséges fejlődéséhez biztosítja a képesség-kibontakoztató foglalkozást, állapotfelmérést, fejlesztést a szülőknek a gyermekkel együtt történő részvételével. A Biztos

Kezdet Gyerekház alapterülete 2019. decemberben bővült, új, tágas konyhát, dolgozói öltözőt, vizes blokkot, zárható irodát, tárolót, valamint nagyobb játszóteret nyertek a működéshez. Az igénybe vevő családok nagy része nehéz anyagi körülmények között él, alacsony jövedelemmel és nem megfelelő lakáskörülményekkel rendelkezik. Az előző évi pályázati forrásból finanszírozott korai fejlesztő program legsikeresebb elemét 2019. évben is folytatták. A gyógypedagógus mozgásterapeuta folyamatosan, 42 alkalommal látta el a korai fejlesztéssel kapcsolatos feladatait. A Gyerekházban 2019. évben 53 alkalommal tartottak a szakemberek szülői fórumokat, beszélgető köröket és 25 alkalommal vettek részt a szülők védőnői tanácsadáson.

Józsefváros ma is sokféle szolgáltatást és intézményes ellátást nyújt a rászorulóknak, folyamatos kihívás azonban a célcsoport nagyobb mértékű bevonása. A gyermekeknek intézményes ellátást és szolgáltatásokat nyújtó intézmények nagyobb láthatósága, promóciója a rászoruló és potenciális igénybe vevők körében kiemelt feladat. A szolgáltatások továbbfejlesztése, és a velük kapcsolatos közérdekű kommunikáció tervezése érdekében további felmérések és adatfeldolgozások szükségesek.

Gyermekorvosi szolgáltatások, szűrőprogramok

A kerületben a gyermekorvosi ellátottság jónak mondható, a szakorvosi, diagnosztikai egyéb hozzáférést pedig (nem utolsó sorban a Heim Pál kórház közelsége, és a velük kialakított jó kapcsolat miatt megfelelőnek érzik az általunk megkérdezett gyermekorvosok.

Mint más szolgáltatások esetében, ezen a területen is a lakcímek bizonytalansága az egyik legnagyobb aggodalomra okot adó jelenség. az albérletben lakó legszegényebbek esetében a főbérlő gyakran nem járul hozzá, hogy a lakói bejelentkezzenek, nagyon nehéz követni a gyermekek útját, adott esetben azt, hogy megkapták-e a szükséges kezeléseket. Ebből a szempontból, és a gyermeknek nyújtott további szolgáltatások szempontjából is fontosnak tartanak a gyermekorvosok a védőnői szolgálattal és a gyermekjóléti szolgálattal való szorosabb együttműködést.

Bár tömegesen nem tapasztalják, hogy korrekációs eszközökhöz (pl. szemüveg, hallókészülék) ne jutnának hozzá gyermekek a család szegénysége miatt, egy ilyen eshetőségre választ adhatna egy józsefvárosi keret megnyitása.

Az Új Start alapítvány 2018 óta működik együtt a JSZSZGYK-val és a Józsefvárosi Óvodákkal. Az együttműködés keretében ingyen szemüveget biztosít a rászorulóknak. A program fontos segítség abban, hogy egyetlen gyermek se nélkülözze a fontos korrekációs eszközöket anyagi okok miatt.

Józsefvárosi óvodafejlesztés

„Befogadó Óvodák” Program

Az önkormányzat fenntartásában működő Józsefvárosi Óvodák biztosítja a kerületben élő családok óvodáskorú gyermekeinek intézményes ellátását. Mind a tizenkét tagóvoda az Óvodai nevelés országos alapprogramjára épített program szerint dolgozik, kiemelve azokat a

sajátos célokat és feladatokat, amelyekre az adott tagintézményben nagyobb hangsúlyt fektetnek.

A kerület az általános elvonások ellenére is költségvetési prioritásként kezeli az óvodák tárgyi és személyi fejlesztését. a minőségi szakember-gárda toborzása és megtartása érdekében például bérpótlékot nyújt kerületi óvodákban dolgozóknak.

2020-ban egyedülálló lehetőség nyílt Józsefváros számára, hogy az óvodafejlesztési, esélyegyenlőségi terveit ténylegesen meg is valósítsa. Az Európai Bizottság támogatásával a Rosa Parks Alapítvány és a Partners Hungary Alapítvány partnerségével egy olyan befogadó intézményrendszer kialakítása zajlik, amely támogatja az összes gyermek fejlődését és kompenzálja a társadalmi hátrányokat. Fontos célkitűzés, a romák és a hátrányos helyzetű gyermekek szegregációjának csökkentése az önkormányzati óvodákban, és olyan programok indítása, amelyek révén a kerület óvodáiból ma még eljáró gyermekek itt tarthatók.

A Befogadó óvodák projekt keretében inkluzív intézményfejlesztési stratégia készül és valósul meg az önkormányzat óvodáiban. Ennek részeként az óvodapedagógusok mentorálást kapnak, és az óvodai szolgáltatások olyan innovatív programokkal bővülnek, amelyek országosan is egyedülállóak (bűvészprogram, minden óvodában elérhető angol élménypedagógiai program stb.). A tovább futó, gyakran térítési díjas programok azonban nem minden gyermek számára hozzáférhetőek.

Iskolai előmenetel, lemorzsolódás

A józsefvárosi gyerekek körében magas az iskolai lemorzsolódás. a kompetencia-méréseken – bár nagy szórással –, de gyakran az országos átlag alatt szerepelnek. a kerületi oktatási-nevelési intézményekből való elvándorlás és ezzel együtt a szegregáció spontán kialakulásának kockázata szintén magas.

A kerületben működő állami általános iskolák tanulói eredményei -- matematika és szövegértés, 2021

Intézmény	matematika, 8. osztály	szövegértés, 8. osztály	1-es, vagy az alatti szintet elérő diákok aránya szövegértésből (8.o)
Lakatos Menyhért Általános Iskola és Gimnázium*	1295	1242	28,6%
Németh László Általános Iskola	1327	1312	35,7%

Deák Diák Általános Iskola	1409	1482	5,9%
Losonci Téri Általános Iskola	1519	1483	6,1%
Molnár Ferenc Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola	1618	1525	0
Vajda Péter Ének-zenei Általános és Sportiskola	1598	1547	5,7%
budapesti általános iskolai átlag	1651	1629	1,6%
országos általános iskolai átlag	1592	1571	2,5%

*A Lakatos Menyhért Általános iskola és Gimnázium azóta önálló intézményként megszűnt

Józsefváros Önkormányzata 2020 óta dolgozik az „igazságos iskola” közpolitikai programcsomagon, mely tényekre, adatokra, alapozva avatkozik be a 3–6 éves – óvodai – korosztály esetében fenntartóként közvetlenül, míg a 6–18 éves korosztály esetében elsősorban a Tankerület (Klebsberg Központ, Belső-Pesti Tankerület) partnereként közvetve, de a tanodák támogatásával és egyéb módokon közvetlenül is. Mindezt azzal a céllal, hogy javuljon a józsefvárosi gyerekek iskolai teljesítménye, javuljanak továbbtanulási mutatóik, kerüljenek többen az érettségit adó középiskolai képzésbe, csökkenjen aszociális hátrányból fakadó lemaradásuk, lemorzsolódásuk, és általában az oktatási (óvodai, iskola, középiskola) szegregáció. Az „igazságos iskola” program célja tehát az, hogy hozzájáruljunk a különböző háttérű gyerekek minőségi oktatáshoz való hozzáférésehez, sikeres integrációjához, inklúziójához.

Segítő szolgáltatások

Ösztöndíjak

Józsefvárosban jelenleg 22 felsőoktatásban tanuló rászoruló fiatal kap havi korábban 10000 ft-os, jelenleg 12000 Ft-os, a jövőben 15000 Ft-os Bursa Hungarica ösztöndíjat, többségük egy éven át. (De újra is tudnak pályázni)

Karácsony Sándor Közalapítvány a Józsefvárosért: Balogh Paci ösztöndíj

Józsefváros képviselő-testülete 1992-ben alapította a Karácsony Sándor Közalapítvány a Józsefvárosért nevű szervezetet azzal a céllal, hogy a kerületben élő időseket, családokat, illetve a gyermekek, fiatalok nevelését-oktatását támogassa. Az Alapítvány működése 2020. évben átalakult. A KSK-nak az Önkormányzat kifejezetten a hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok – pályázat-alapú – támogatását szabta feladatául. A Közalapítvány kiemelt programja ez évtől kezdve a Balogh Paci Ösztöndíj, egy olyan átfogó és hosszútávú összművészeti ösztöndíj-pályázat, amibe feltörekvő fiatal művészeket várnak több kategóriában. Az ösztöndíjat egy évre lehet elnyerni, két korcsoportban pályáznak a fiatalok – köz- és felsőoktatásban tanulók, illetve pályakezdők -- jelentkezhetnek három művészeti ágban: zeneművészet, képzőművészet és vizuális művészetek, valamint irodalom és előadóművészetek kategóriában. Az elbírálásnál szakmai és szociális szempontokat is figyelembe vesznek. Az ösztöndíjasok rendszeres havi juttatásban részesülnek, Az első évben a zeneművészeti ágban összesen 20, a másik két ágban összesen 5-5 helyet hirdettek meg. A fiatalokat mentorok segítik tehetségük kibontakoztatásában.

Tanodák és mentorprogramok

A józsefvárosi iskolások részére ma is több tanoda szolgáltatása elérhető. A kerület saját intézményt tart fenn Zsendülő tanoda néven, mellette a kerületben több civil szervezet által fenntartott tanoda működik.

Zsendülő tanoda

A JKN által működtetett tanoda 30 gyerek számára nyújt szolgáltatást. közülük 20-25 fő naponta látogatja a tanodát. A tanoda mentorprogramjában éves szinten 100 fő fölötti az időszakosan beiratkozók száma – ők elsősorban felvételi-, osztályozó-, érettségi- és pótvizsgákra kapnak felkészítést. E gyerekek legtöbbször szegény családból érkeznek, elsősorban nekik segíthetnek a tanodák. A szolgáltatás fő célcsoportját a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű, általános iskolai és középfokú tanulmányaikat folytató gyermekek képezik. A „Zsendülő Tanoda”-ban, általános- és középiskolai tanulók fejleszthetik magukat a jobb tanulmányi eredmény elérése érdekében, valamint képességeik, tehetségük kibontakoztatásában. Ezentúl 2020-ban A Kesztyűgyár nyolc hetes napközis tábor szervezett a járvány miatt lemaradó alsó tagozatosok felzárkóztatására, és iskola előkészítő foglalkozásokat óvodásoknak.

Szolgáltatások:

- Tantárgyi segítségnyújtás és felzárkóztatás
- A szabadidő hasznos eltöltését szolgáló programok
- Kirándulások, táborozás, színházlátogatás ● Családi, közösségi és sport rendezvények

További együttműködések

Az önkormányzat együttműködik továbbá a Józsefvárosi Szabadidős Egyesülettel, melynek keretén belül működik a Városi Tanoda, amely a Zsendülő tanodához hasonlóan a tanodaszatenderd szerint működő, államilag támogatott tanoda. Itt szintén 30 gyermek veszi igénybe a szolgáltatást.

Az Önkormányzat a kerületi gyermekek esélyeinek növelése érdekében együttműködik más szervezetekkel is, így például a Rosa Parks Alapítvány Láthatatlan Tanodájával, a Romano Kher Fővárosi Roma Művelődési Házzal az általa működtetett tanodai jellegű szolgáltatás tekintetében. Az e tanodák által elért gyermekek száma azonban messze elmarad a valós szükségletektől.

Közterek, biztonságos és tiszta környezet

A Józsefváros ma az egyik legkisebb zöldfelülettel rendelkező kerület. A levegő szennyezettsége magas, a gyermekek által használható terek, játszóterek egy részét is komfortosabbá szükséges tenni.

Célok

- Olyan józsefvárosi intézmény- és szolgáltatási háló kialakítása, amelynek révén minden gyermek és fiatal hozzáfér a magas színvonalú szociális és gyermek-egészségügyi szolgáltatásokhoz, az esélykülönbségek csökkentése érdekében az egészségügyi, szociális, oktatási szolgáltatások összehangoltan működnek.
- Az intézmények a nyitvatartásától és nyári ügyeleti rendszertől a sokféle családi körülményhez igazodó rugalmas szolgáltatásokig állnak rendelkezésre.
- A kerület óvodái magas színvonalon, minden gyermek számára elérhető szolgáltatást nyújtanak.
- A közoktatásban halmozódó oktatási hátrányokat összehangolt és változatos programokkal csökkenti.
- Olyan Józsefváros kialakítása, ahol minden gyermeknek és fiatalnak van lehetősége a szabadidő, játék, közösségi élet számára biztosított magas színvonalú közterek használatára, és minden gyermeknek és fiatalnak van lehetősége hallatni a hangját; szükségleteit és szempontjait a helyi szakpolitikák, programok, költségvetések és döntések kialakításakor figyelembe veszik. 7. A nők esélyegyenlősége

Számos nemzetközi és magyarországi kutatás mutatja a nők rosszabb gazdasági helyzetét: azt, hogy jellemzően kevesebbet keresnek, és alacsonyabb pozíciókban dolgoznak, mint a férfiak, és azt is, hogy a háztartáson belüli gondoskodási terhek (háztartásvitel, gyereknevelés, idős és beteg hozzátartozókról való gondoskodás) is jórészt a nőkre hárulnak.

A nők munkaerőpiaci helyzete kapcsán a gyerekvállalás kiemelt kockázat. A gyermeküket egyedül nevelő nők szegénységi kockázata különösen magas.³⁵ A gyermekes anyákat célzó pénzbeli ellátások alacsonyak, az intézményi ellátások, főként a bölcsődék gyakran nehezen elérhetőek és sokszor térítési díjat kell értük fizetni.³⁶

³⁵ Cibere, Ibolya (2012): Nők mélyszegénységben. Személyes életvilágok és cselekvési perspektívák a mélyszegénységben élő nők mindennapjaiban. L'Harmattan, Debreceni Egyetem, Budapest

³⁶ Szikra, Dorottya (2018): Ideológia vagy pragmatizmus? Családpolitika az orbáni illiberális demokráciában. In Bozóki A. – Füzér K. (szerk.) Lépték és irónia. Szociológiai kalandozások.

Miután a nők esélyegyenlőtlenségének egyik fontos faktora éppen az aránytalan családi munkamegosztási modellekből fakad, (hogy a gyermekekről, beteg, idős családtagokról való gondoskodás a családok többségében elsősorban a nők feladata), minden olyan szolgáltatásfejlesztés, amely az intézményes gyerek-, idős- és tartósbeteg-gondozás volumenének és színvonalának növelését érinti, közvetve hatással van a nők esélyegyenlőségére is.

A nők társadalmi arányukhoz képest sokkal kevésbé vesznek részt a közéletben és a döntéshozásban, mint a férfiak. Az Európai Unióban Magyarországon a legalacsonyabb a női képviselők aránya a Parlamentben (10% körüli), és ez az elmúlt évtizedekben változatlan maradt.⁴² Az, hogy a nők kimaradnak a politikai döntéshozásból, vagy éppen a vállalatok, cégek irányításából az egész társadalomra nézve hátrányos lehet, hiszen olyan nézőpontok hiányoznak a tervezési, döntési folyamatokból, melyek kifejezetten a nőket érintik. Az azonos jogok érvényesítéséhez elengedhetetlen a képviselet. A nemek közötti munkaerőpiaci szegregáció leküzdéséhez elengedhetetlen, hogy a nők ugyanolyan arányban legyenek jelen a képviselői és vezetői pozíciókban,

Kiemelten fontos cél a nők elleni erőszak megelőzése. Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) 2014-es reprezentatív kutatása szerint a 15 éves koruk óta a fizikai és/vagy szexuális erőszak valamely formájának áldozatává váló magyar nők aránya a válaszadó 18–74 év közötti korosztályban 28%. Ez a 2011-es népszámlálás adataiból kiindulva több mint 1 millió 124 ezer magyar nőt jelent. Minden huszadik 15 év alatti lány, és közel minden tizedik 15 év feletti lány és nő szenvedett már el szexuális erőszakot.³⁷ Egy friss, 2020 végén készült kutatás³⁸ azt is kimutatta, hogy mindez csupán a jéghegy csúcsa: a magyar társadalomban széles körben elterjedt attitűd a nők lenézése, például a rendszeres verbális zaklatás formájában. A kutatásban részt vett több ezer nő több mint fele élt át legalább néhány havonta utcai zaklatást.

Jogi környezet

A jogszabályok közül a megkülönböztetés általános tilalmát az Alaptörvény XV. cikkének (1) bekezdése rögzíti, valamint a XV. cikk (3) és (5) bekezdése kimondja, hogy a nők és férfiak

Budapest: L'Harmattan: 219–240. ⁴² https://www.europarl.europa.eu/EPRS/graphs/2021-EWD_HU.pdf

³⁷ https://nokjoga.hu/wp-content/uploads/Ko%CC%88zpolitikai-javaslatok_2021_No%CC%8Bk-elleni-ero%CC%8Bszak.pdf

³⁸

https://corvonusonline.blog.hu/2021/11/05/szia_cica_van_gazdad_haromezer_magyar_no_az_utcai_zaklatas_rol?fbclid=IwAR3Ejcb0gJo996yep2YGqDOo0KZGY6QKeUuov9pmp8WIHGBVaaczyCWZ7LY

egyenjogúak, valamint Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

Magyarország részese a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló nemzetközi egyezménynek (CEDAW); az egyezményt a 1982. évi 10. törvényerejű rendelet hirdette ki. Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény tiltja többek között a nemi alapú hátrányos megkülönböztetést.

A nők gazdasági és munkaerő-piaci esélyegyenlősége

Egy 2018-as reprezentatív felmérés azt mutatta, hogy a legnagyobb problémát a piaci munka és a háztartási, gondoskodási munkák összeegyeztetése jelenti a nők számára.³⁹

Magyarországon 2016-ban a férfiak foglalkoztatási rátája 73 százalék volt, a nőké 60 százalék, és átlagosan 14 százalékkal keresnek kevesebbet a nők, mint a férfiak. A munkanélküliek aránya azonos a két nem körében.⁴⁰ Több mint kétszer akkora a félállásban foglalkoztatott nők aránya (6,8 százalék), mint a felállításában foglalkoztatott férfiaké (3,1 százalék). A félállás, bár segíti a háztartási, gondoskodási munkák és a bér munka összeegyeztetését, anyagilag jóval kiszolgáltatottabbá teszi a nőket.

A tapasztalatok szerint a nők között is kiemelten hátrányos helyzetben vannak a 45 év felettiek, a pályakezdők és a kisgyermekesek, és emiatt az ő. foglalkoztatásuk különös figyelmet és támogatást igényel.

Év	15-64 év közötti állandó népesség (fő)			Nyilvántartott álláskeresők száma (fő)					
	Nő	Férfi	Összesen	Nő		Férfi		Összesen	
	Fő	Fő	Fő	Fő	%	Fő	%	Fő	%
2013	25777	26276	52 053	1860	7,2%	1775	6,8%	3 635	7,0%
2014	26124	27116	53 240	1544	5,9%	1353	5,0%	2 897	5,4%
2015	25975	27233	53 208	1375	5,3%	1188	4,4%	2 563	4,8%

³⁹ Gregor, Anikó – Kovács, Eszter (2018): Nőügyek. Társadalmi problémák és megoldási stratégiák. A kutatási eredmények összefoglalója. Budapest: Friedrich Ebert Stiftung, Budapest.

⁴⁰ Eurostat (2017): Nők és férfiak élete Európában.

<https://www.ksh.hu/interaktiv/eurostat/womenmen/index.html>

2016	25633	27102	52 735	950	3,7%	790	2,9%	1 740	3,3%
2017	n.a	n.a	52 478	562	-	477	-	1 039	2,0%

Forrás: TeIR, Nemzeti Munkaügyi Hivatal

Az adatok alapján nők körében a munkanélküliség magasabb, mint a férfiak körében. A nők és férfiak közötti különbség a munkaerő-piaci szegregáció jelenségében is nyomon követhető: jól elkülönülnek azok az állások, amelyek női és azok, amelyek a férfi munkaerőt részesítik előnyben.

Józsefváros az általános strukturális egyenlőtlenségeket saját eszközeivel maximum csillapítani tudja, ugyanakkor saját intézményeinek eljárásai, és célzott intézkedései sokat tehetnek a nők esélyegyenlősége irányába.

Budapest Józsefvárosi Önkormányzat munkáltatóként érvényt szerez az egyenlő munkáért egyenlő bér követelményének. Számos cég és önkormányzat mellett a Józsefvárosi Önkormányzat is csatlakozott az Amnesty International Magyarország 2020-ban indított „Egy Lépéssel Közelebb” című kampányához és vállalta, hogy nyilvánosságra hozza a bérszakadékkal kapcsolatos adatait. A felmérés alapján a Polgármesteri Hivatalnál aktív állományban lévő összesen 254 főből 95 férfi (37,4%) és 159 nő (62,6%) volt, vagyis a nők a társadalmi arányuknál jóval nagyobb mértékben vesznek részt a hivatal munkájában. A 39 hivatali vezetőből 13 férfi, tehát a férfiak aránya a vezetők között 33,33%, ami kicsit alacsonyabb, mint a teljes hivatali állományban képviselt arányuk. A hivatalban a nők átlagos és medián bére is valamivel magasabb a férfiakénál, minden más juttatásban azonban minden hivatali dolgozó egyenlően részesül.

A munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatások

Magyarországon a nők munkavállalását jelentősen befolyásolja a családban nevelkedő gyermekek száma. A gyermekgondozás időszaka után a nők 40 százaléka nem tud visszamenni előző munkahelyére, ha egyáltalán volt munkahelye a gyermekvállalás előtt.⁴¹Különösen sérülékeny a gyermeküket egyedül nevelő anyák helyzete, akik a 25–49 éves korosztályba tartozó magyar lakosság 6,6 százalékát teszik ki. A 2011-es népszámlálása adatai szerint Magyarországon összesen 536 614 egyszülős család van, 464 761-ben (87%) az anya a családfő. Az egyedülálló anyák helyzete különösen nehéz, a munkaerő-piacon többszörös hátránnyal indulnak, főleg akkor, ha van 15 év alatti gyermekük. Még nehezebb helyzetben vannak a leányanyák, akik közül jelentős számú az állami gondozásból kikerülő fiatal. A Józsefvárosban 2011-ben a gyermeket nevelő családok száma 10725 volt, melyből 5265 olyan család volt, ahol egy szülő nevel gyermeket.

⁴¹ Vajda, Róza (2014): Munkaerőpiac, foglalkoztatás, vállalkozónők, A nők teljes értékű munkavállalásának akadályairól és esélyeiről. In Juhász, Borbála (Ed.), Nőtlen évek ára, A nők helyzetének közpolitikai elemzése 1989–2013 (pp. 99–151). Budapest: Magyar Női Érdekvédelem Szövetség.

Intézményi környezet

A rugalmas, egyedi munkapiaci feltételek (pl.: részmunkaidős foglalkoztatás, otthoni vagy távmunka, rugalmas munkaidő), mellett a nők esélyegyenlősége szempontjából is kiemelt kérdés a bölcsődei- és egyéb gyermekfelügyeleti szolgáltatások elérhetősége. Józsefvárosban a gyermekek napközbeni ellátása megoldottnak tekinthető a kerületben működő Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék hét telephelyén, valamint a Józsefvárosi Óvodák székhelyóvodájában és 10 tagóvodájában. (További szolgáltatások leírása a gyermekekkel kapcsolatos alfejezetben található.)

A családtervezés, anya- és gyermekgondozás elsősorban a védőnői hálózat szakmai munkájában jelenik meg. Ennek során a szociálisan nehéz helyzetben élő várandós anyára és jövőre várható gyermekére fokozott figyelmet fordítanak. A leendő szülők számára a gyermekgondozással kapcsolatos ismeretek átadása már várandós korban megkezdődik beszélgetések, családlátogatás formájában. A védőnők segítséget nyújtanak a családi szociális juttatások megismertetésében is. A szolgáltatások színvonalának növelése érdekében a kerület együttműködik civil szervezetekkel is, ezen a területen kiemelten a Magyarországi Dúlák Egyesületével. Az együttműködések és a különböző szolgáltatások (pl. a szülésre felkészítő tanfolyamok) ismertté tételére célzottabb kommunikációs tevékenységet szükséges tervezni.

Nagy segítség, hogy a kerületben működik 2018 óta az Egyszülős Központ. Az Egyedülálló Szülők Klubja Alapítvány által létrehozott központ értelemszerűen nem csak a gyermeküket egyedül nevelő nőknek nyújt támogatást, de az egyszülős családokra vonatkozó adatok alapján elsősorban nekik segít. A központ képzéseket, előadásokat, változatos programokat és közösséget nyújt az egyedülálló szülőknek.

A nők szerepe a helyi közéletben

Józsefváros közéletében a nők mindig is fontos szerepet játszottak, de képviselőjük sosem felelt meg a nők társadalmi arányának és súlyának. A Képviselő-testület többségét mindig is férfiak alkották, míg a háttér- és szervező munkát túlnyomórészt nők végezték. Jelenleg a 17 fős testületben 3 fő női képviselő dolgozik (23,5%). Az összesen 22 józsefvárosi külső bizottsági tag közül 15 férfi (68,18%) és 7 nő (31,81%). Vagyis itt valamivel jobb a nők és férfiak aránya, mint a képviselő-testületben, de az önkormányzat összetétel még így is messze nem tükrözi híven Józsefváros lakosságát. Ezzel párhuzamosan a képviselő-testület munkáját támogató, azt szervező Polgármesteri Hivatalban dolgozók kétharmada nő, és a Hivatal jegyzője és aljegyzője is nő. Vagyis megállapítható, hogy míg a döntéshozásban jelentősen túlréprezentáltak a férfiak a végrehajtásban inkább nők vesznek részt.

A nők képviselete a köztereken is csak részben valósul meg: a személynevet viselő budapesti utcák és közterek alig több mint tizedét nevezték el nőkről és ezek csupán fele lett elnevezve valaha élt nőkről (a többi keresztnév vagy irodalmi alak). A Józsefvárosi Önkormányzat 2020-ban teremtett hagyományt azzal a céllal, hogy minden évben a nemzetközi nőnaphoz kapcsolódóan újabb köztereket nevez el női kiválóságokról. Ez eddig négy esetben valósult meg. Ezen kívül, 2021-ben nőnapra ötletpályázatot is hirdetett az Önkormányzat a JKN Zrt.-vel együttműködésben melynek célja, hogy megerősítse és támogassa a kerületben működő női

közösségeket, vagyis azokat a civil szervezeteket és magánszemélyeket, akik elkötelezettek a nemek közötti egyenlőség elősegítésében.

A nők elleni erőszak, családon belüli és partnerkapcsolati erőszak

A Magyarországra vonatkozó reprezentatív adatok alapján milliós nagyságrendű a nők elleni erőszak áldozatainak száma. Jelenleg több mint 220 ezer nő él olyan párkapcsolatban, ahol a partnere fizikailag és/vagy szexuálisan bántalmazza. Magyarországon átlagosan kéthetente meghal egy nő családon belüli erőszak következtében. A magyar államnak nemzetközi kötelezettsége van a hatékony és szakszerű fellépésre, ez kerületi, helyi szinten is feladatot, kötelezettséget jelent.

Az elmúlt évtizedekben történtek pozitív változások a jogszabályok, az intézményrendszer és a szolgáltatások terén is. A kutatások, elemzések, a civil szervezetek tapasztalatai és a nemzetközi szervezetek ajánlásai alapján ugyanakkor számos probléma és hiányosság is tapasztalható. Sok esetben a meglévő jogszabályokat, intézkedéseket sem alkalmazzák a gyakorlatban. Az áldozatok, érintettek ugyanakkor gyakran nem is tudnak a rendelkezésükre álló jogi és egyéb lehetőségekről, vagy arról, hogy hová fordulhatnak segítségért. Az érintettek tapasztalata szerint gyakran előfordul az ügyekben eljáró szakemberek részéről a jelenségre vonatkozó tudáshiány, az áldozathibáztatás, az erőszak bagatellizálása. Sem a segítő szakemberek, sem a jogalkalmazó szervek, hatóságok képzése során nem jelenik meg szisztematikusan, kötelező jelleggel és megfelelő tartalommal a téma. Bár kialakultak a különböző szakmák, intézmények közötti együttműködés keretei, a szereplők együttműködése fejlesztésre szorul. Az áldozatok rendelkezésére álló speciális szolgáltatások vagy nehezen elérhetőek, vagy nem léteznek. Probléma, hogy a témára vonatkozóan nincs naprakész kutatás. Vagy hiányzik a célzott adminisztratív adatok gyűjtése a különböző hatóságok, intézmények részéről, vagy az adatok nem nyilvánosak; ez nehezíti az intézményi fellépés hatékonyságának elemzését, értékelését, és a szükséges lépések meghatározását is.

Helyzetelemzés a kerületre vonatkozóan

A jogi szabályozásnak megfelelően kerületi szinten is működnek releváns intézmények és szolgáltatások. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 17. § (2) a) ponton alapuló jelzések fogadásáért felelős gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató a Józsefvárosi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ JSZSZGYK, míg a hatósági eljárást Budapest Főváros Kormányhivatala VIII. Kerületi Hivatala, bűncselekmények esetén a Budapesti Rendőr-Főkapitányság VIII. Kerületi Rendőrkapitánysága végzi. A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvény alapján a családvédelmi koordinációért felelős szerv feladatait a Polgármesteri Hivatal Családtámogatási Irodája látja el. A kerületben működik továbbá a Józsefvárosi Áldozatsegítő Szakmai Együttműködési Rendszer (JÁSZER), amelynek munkáját szükséges volna szélesebb körben ismertté tenni.

A helyi intézményrendszer szakmai együttműködése más szereplőkkel - civil és egyéb szervezetekkel - jó alapot adnak és lehetőséget teremtenek a közös munkára, fellépésre. A

partnerségben, a feladatok megosztásában a Kesztyűgyár, a FIDO Közösségi Ház a Zsendülő tanoda és a Biztos Kezdet Gyerekház fontos szereplők.

Krizishelyzetben igénybe vehető szolgáltatások

Az otthontalanná vált szülő kérelmére családok átmeneti otthonában együttesen helyezhető el a gyermek és szülője. A Józsefvárosi Önkormányzat 4 db krízislakást működtet, mely 2018. január 1-jétől a Családok Átmeneti Otthonának külső telephelyeként működik. 2018. január 1. napjával a 1086 Budapest, Koszorú utca 14-16. szám alatt 34 férőhelyes Családok Átmeneti Otthona intézmény került kialakításra a JSzSzGyK telephelyeként.

Lakhatás biztosítása családon belüli erőszak áldozatainak

A 2021-ben elfogadott új józsefvárosi lakásrendelet különös figyelmet szentel a családon belüli erőszak áldozatainak és biztosítja annak jogi kereteit, hogy az erőszak elől menekülő nők biztonságos lakhatáshoz jussanak. A 25/2021. (VII. 22.) számú önkormányzati rendelet az önkormányzat tulajdonában álló lakások bérbeadásáról a "lakáshasználati megállapodás rendkívüli élethelyzet miatt" jogcímet. Az új rendelet négy esetet sorol ide, köztük nevesíti a családon belüli vagy kapcsolati erőszak miatt lakhatási válságba kerültek elhelyezését. Az ilyen élethelyzetekben a rendelet lehetőséget ad az önkormányzatnak, hogy soron kívüli eljárásban legfeljebb 6 hónap határozott idejű bérleti szerződést kössön azzal, aki a vele szemben elkövetett családon belüli vagy kapcsolati erőszak miatt veszítette el korábbi lakhatását, és jelenleg krízisközpontban, titkos menedékházban vagy félutas ház szolgáltatásban lakik.

A kerületi intézmények, hatóságok tapasztalatai alapján több fejlesztendő terület is beazonosítható. Több szakma részéről is megfogalmazódik az igény a képzések iránt. Szintén gondot jelent, hogy sok esetben a szakembereknek sincs megfelelő eszközük a hatékony segítségre, a bántalmazottak megerősítésére. Általános probléma, hogy a jelenlegi rendszer elsősorban a krízishelyzeteket kezeli, míg az áldozatok hosszú távra szóló támogatása hiányzik. Fejlesztésre szorul a szakmaközi kommunikáció, a különböző szereplők munkájának összehangolása. előfordul, hogy elmaradnak a jelzések a krízishelyzetekről. Hiányoznak a rendszeres, az összes érintett szakma képviselőinek részvételével zajló fórumok, melyek a tapasztalatcserét és szakmai kapcsolatok építését szolgálnák. Szükség volna a védőnők és civil szervezetek közötti kapcsolatok erősítésére, illetve a helyi egészségügyi szolgáltatók aktívabb szerepvállalására ezen a területen.

Helyi szintű fellépés a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak ellen az Isztambuli Egyezmény fényében

Az Európa Tanács Egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli/párkapcsolati erőszak megelőzéséről és felszámolásáról – ún. Isztambuli Egyezmény – volt az első kötelező európai jogi norma, ami e téren született. Az egyezmény előírásai között számos olyan cikkely is van, amely helyi szinten is gyakorlatba ültethető. A Józsefvárosi Önkormányzat is csatlakozott a PATENT és a NANE Egyesület kísérleti projektjéhez, amely az Egyezmény helyi érvényesítését célozza meg. A két egyesület ingyenes szakértői támogatást és szolgáltatásokat, információs anyagokat, akkreditált képzéseket, intézményközi esetmegbeszélő mentoring és konzultációs, szupervíziós programot biztosít. A projektben az önkormányzatok vállalják, hogy helyi szintű

stratégiát dolgoznak ki az együttműködésre, képzési és mentoring tervet készítenek, továbbá rövid és hosszú távú helyi akciótervet dolgoznak ki és hajtják végre.

Célok

- Józsefváros intézményeiben olyan munkakörnyezet kialakítása, amely reflektál a nők a munkaerő-piaci esélyegyenlőtlenségére, mind a foglalkoztatási formák, mind a munkaidőbeosztás kapcsán.
- A kerületben olyan gyermekfelügyeleti szolgáltatási kapacitások kialakítása, amelyek könnyítik a munka és a családi élet összegyeztethetőségét, és eljutnak a potenciális ügyfelekhez. A kapacitások fejlesztésekor speciális figyelmet szükséges fordítani azokra, akik fogyatékkal élő gyermeket nevelnek.
- Olyan szolgáltatási környezet kialakítása, amelyben speciális figyelem hárul az egyszülős családokra, a gyesről, gyedről visszatérő anyukákra.
- A nők közéleti szerepének erősítése a legkülönbözőbb szinteken a döntéshozataltól és a reprezentáció kérdéseiig.
- A nők elleni erőszak kapcsán hatékony és szakszerű fellépés a helyi önkormányzati szinten, a nemzetközileg is elismert *alapelvek alkalmazásával*.⁴² A *speciális célok* közé tartozik:
 - a. egy kerületi szintű, átfogó fellépést biztosító szakpolitikai keret létrehozása, s ennek összehangolása a releváns helyi szakpolitikai dokumentumokkal;
 - b. a helyi tudatosság növelése a nők elleni erőszak, családon belüli erőszak témájában; az áldozatok, érintettek és az őket támogató, segítő személyek számára; a gyakorlati szakemberek, jogalkalmazók szakmai kompetenciáinak fejlesztése;
 - c. a témában érintett hatóságok, intézmények, szolgáltatók, civil szervezetek intézmény-, és szakmaközi együttműködésének erősítése mind általánosságban, mind az egyes kapcsolódó esetek, ügyek kapcsán;
 - d. A nők elleni erőszak megelőzése érdekében a kerületben élő lányoknak és fiúknak a rendszeres prevenciók alkalmak megszervezése a tanodákban.
 - e. a témára vonatkozó adminisztratív statisztikai adatgyűjtési rendszer fejlesztése.

⁴² Ezek: (1) a nők és férfiak társadalmi egyenlősége szempontjának figyelembe vétele az intézkedések tervezése és végrehajtása során; a fennálló egyenlőtlenségekre reagáló fellépés; (2) zéró tolerancia az erőszak minden formájával szemben; (3) holisztikus szemlélet; (4) kellő hangsúly a prevención, az áldozatok védelmén, és az elkövetők felelősségére vonásán; (5) az áldozatok jogainak, védelmének, biztonságának és szükségleteinek középpontba helyezése minden intézkedés kapcsán; (6) az összes érintett szereplő együttműködésének biztosítása.

8. A szexuális és nemi kisebbségek esélyegyenlősége⁴³

Magyarországon a szocializmus éveiben túrt, sőt részben üldözött státusza után a meleg közösség számára a rendszerváltás hozta el (mint sok egyéb téren is) a szabadság új korszakát, ami persze nem jelentette rögtön társadalmi elfogadottságukat is, de rohamos fejlődésnek indult az LMBTQ kultúra és civil társadalom. A VIII. kerületben nyíltak meg az első szórakozóhelyek, mint a legendás Angyal Bár és Club '93 Pizzéria. A Trefort Kert egyik tömbjében tartotta az ELTE Meleg Kör az összejövetelét, és jelenleg olyan fontos melegjogi szervezetek kötődnek ide, mint a Budapest Pride/Szivárvány Misszió Alapítvány, Labrisz Egyesület és a Közkincs Könyvtár. Már csak emiatt is nehezen magyarázható, hogy a korábbi önkormányzati vezetés által elfogadott esélyegyenlőségi programban eddig miért nem esett szó az LMBTQ kisebbségről, mely minden kimutatás szerint Magyarországon az európai átlagnál is jobban szenved a társadalmi kirekesztettségétől és előítéletektől. A jelenlegi önkormányzat már radikálisan más szemlélettel közelít a szexuális másság kérdéséhez. Nem csupán elfogadta, hogy a meleg kisebbség integráns része a helyi társadalomnak, akiknek sajátos problémáival hivatali kötelessége foglalkozni, hanem szolidaritást is vállal velük (épp úgy, mint a többi hátrányos helyzetű kisebbséggel) és aktívan elő kívánja segíteni integrációjukat.

A fővárosi LMBTQ népesség számáról^{44 45} hivatalos adatok nem állnak rendelkezésre. 2010-ben a Magyar Szexuálterápiás és Párterápiás Egyesület szakértőinek felügyelete mellett folyt internetes kutatásban (válaszadók száma: 151.335 fő) 4,8% vallotta magát melegnek, leszbikusnak vagy biszexuálisnak.⁵¹ Ez az arány a fővárosban magasabb volt, 6,3%, ami világszerte megfigyelhető jelenség. A nagyvárosok multikulturális, szabadabb közege vonzó az LMBTQ emberek számára, akik egy ilyen környezetben bátrabban fölállalhatják identitásukat, partnert, segítő és szolidáris közösséget találhatnak maguknak és persze olyan szórakozó helyeket, melyek kifejezetten az ő közönségüket célozzák meg. A budapesti LMBTQ emberek száma akár több mint százezer főig is terjedhet, akik közül föltételezhetően több ezren élnek Józsefvárosban.

Az Európai Társadalmi Elemzések (ESS) 2014-es adatai szerint szemben a kb. 80%-os európai átlaggal a magyaroknak csupán fele értett egyet azzal az állítással, hogy "hagyni kell, hogy a

⁴³ Szexuális és nemi kisebbségek alatt azon személyeket értjük, akik a többségtől eltérő szexuális irányultsággal, nemi identitással, nemi önkifejezéssel vagy nemi jellegekkel rendelkeznek. A szexuális és nemi kisebbségek nem alkotnak homogén csoportot, tapasztalataik és nehézségeik is nagyon sokfélék lehetnek. E sokszínűséget érzékeltetendő a csoport megnevezésére gyakran az azt alkotó alcsoportok megnevezéséből képzett betűszóval LMBT(QI) szoktak hivatkozni. (Budapest Főváros HEP 2017-2022)

⁴⁴ A fővárosi adatokat taglaló elemzés alapvetően a Budapest Főváros HEP 2017-2022 dokumentumra támaszkodik.

⁴⁵ Bővebb információ: <http://www.parterapia.hu/szexteszt.html>

meleg férfiak és a leszbikus nők szabadon éljék az életüket melegként és leszbikusként, úgy, ahogy akarják”. Ez jelzi, hogy a magyar társadalom egyelőre még inkább elutasító a szexuális és nemi kisebbségekkel kapcsolatban. A negatív attitűdök nem ritkán diszkriminációs helyzeteket szülnék, mely az LMBTQ embereket visszarettenti attól, hogy nyíltan fölvallalják identitásukat. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökség 2019-ben Magyarországon végzett kutatása szerint közel a felük tapasztalt hátrányos helyzetű megkülönböztetést, 35%-uk zaklatást. 72%-uk nem fogja meg a párja kezét, és csupán 32%-uk vállalja nyíltan szexuális orientációját. A budapesti helyzet e tekintetben jobb, a fővárosban élők bátrabbak, nyíltabbak, viszont ennek következtében gyakrabban is éri őket szexuális irányultságuk miatti támadás. Az utóbbi időszak kormányzati kommunikációja és a homoszexualitást a pedofíliával összemósó jogszabályalkotás kifejezetten hátrányosan hat az LMBTQ emberek életére, jogegyenlőségére és biztonságára, ami miatt megnőtt a gyűlölet-bűncselekmények és a homofób támadások száma is. Jellemző ugyanakkor, hogy még mindig nagyon kevesen fordulnak jogsegélyért a zaklató, diszkriminatív fellépésekkel szemben. Csupán 30% van tisztában azzal, hogy a hatályos jogszabályok kötelezik a munkáltatót arra, hogy föllépjen az LMBTQ munkavállalókat munkatársaik részéről érő beszólások, megaláztatások ellen.

Még kevésbé közismert probléma, hogy az előítéletekből illetve részben a tájékozatlanságból fakadóan az egészségügyi dolgozók részéről rendszeresen éri diszkrimináció és méltatlan bánásmód az ellátásra szoruló melegeket. Az Alapjogi Ügynökség kutatása megállapította, hogy a homo- és biszexualitásra betegséggént tekintő elavult nézetek még ma is jelen vannak a szektor dolgozói körében, illetve nagyon hiányosak az ismereteik az LMBTQ embereket érintő speciális egészségügyi problémákkal kapcsolatban.

Az MTA Szociológiai Kutatóintézete és a Háttér Társaság 2010-es kutatása szerint az LMBTQ fiatalok 50%-a már 14 éves kora előtt, további 35%-a 14 és 18 éves kora között válik tudatosá szexuális irányultságával kapcsolatban, amiből aztán számos konfliktusa és sérelme keletkezhet. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökség előbb már idézett kutatása azt találta, hogy az LMBTQ emberek 60%-a személyesen, 93%-a pedig társai révén negatív megjegyzésekkel vagy bánásmóddal találkozott iskolájában. Az MTA-Háttér kutatás résztvevői ugyanakkor arról számoltak be, hogy a tanárok mindössze az ilyen esetek 18%-ban szóltak rá a zaklató diákokra, 59%-uk semmit sem tett, 17% pedig kifejezetten a zaklató diák pártját fogta.

Az LMBTQ fiataloknak elsősorban a fölmerülő kérdések tényszerű megválaszolására, támogatásra van szükségük, különösen, ha kapcsolatuk a családjukkal nem problémamentes. A nemzetközi szakirodalom szerint a családi elutasítás komoly szerepet játszik abban, hogy az LMBTQ fiatalok jelentősen felülreprezentáltak a hajléktalanok között és a gyermekvédelmi rendszerben.

A 2011-es népszámlálási adatok szerint az azonos nemű bejegyzett élettársak 12%-a, az azonos nemű élettársak 24%-a nevel gyermeket Magyarországon. A fent idézett MTA-Háttér kutatás szerint ugyanakkor az LMBT válaszadók 54%-a szeretne gyermeket vállalni, így a jövőben a szivárványcsaládok számának jelentős növekedése várható. Erre egyelőre még nincsen felkészülve az állami és önkormányzati intézményrendszer.

Jelenlegi gyakorlatok

A Józsefvárosi Önkormányzat 2019 óta következetesen kiáll az LMBTQ emberek egyenlősége mellett. Minden évben kirakta az önkormányzat a Polgármesteri Hivatalra a „**Mindenki önkormányzata**” **molinót**, hogy ezzel fejezze ki szolidaritását az LMBTQ emberekkel a Pride hónapjában. Ezen kívül 2020 során az önkormányzat fölkérte a Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoportot, hogy tartson képzést kerületi LMBTQ szervezetek és rendőrök számára, hogy így készüljenek közösen a Pride hónapra. Az együttműködés apropóját részben az adta, hogy a kerületben található Auróra Közösségi Ház, ahol Magyarország egyik legjelentősebb LMBTQ szervezete, a Pride felvonulást szervező Szivárvány Misszió Alapítvány székel, számos alkalommal vált a szélsőséges homofób támadások célpontjává.

Célok

A kisebbségi társadalmi csoportok befogadásának egyik kulcseleme, hogy láthatóvá, más szóval a lakosság természetesen elfogadott részévé váljanak. A Józsefvárosi Önkormányzat részben konkrét intézkedésekkel, részben a mindennapi gyakorlat révén kíván az LMBTQ közösségnek az eddiginél több lehetőséget biztosítani a helyi nyilvánosságban való megjelenésre.

Az önkormányzat természetesen továbbra is határozottan és a nyilvánosság minél szélesebb körét bevonva föllép a gyűlöletbeszéd minden formája ellen és intézményként szolidaritást vállal a szexuális és nemi kisebbségekkel nem csupán konkrét diszkriminatív vagy abuzív esetek kapcsán, hanem intézményi gyakorlatának folyamatos és szerves részeként úgy a hivatalos dokumentumaiban, mint napi intézményes gyakorlatában. A társadalom viselkedési kultúrájának kialakításában óriási felelősség hárul a hatalmi helyzetben lévőkre a tekintetben, hogy milyen értékeket képviselnek és milyen normatív viselkedési formákat közvetítenek a társadalom felé, ezért elvárás minden hivatali dolgozó (illetve együttműködő partner) és különösen azok részéről, akik döntéshozói pozícióban vannak, hogy fokozott érzékenységgel kommunikáljanak, és erősítsék a kisebbségek befogadásának ügyét.

A Józsefvárosi Önkormányzat alapvetése, hogy diszkriminációmentes munkahely, amit az intézmény etikai kódexében is rögzít. Ennek jegyében az önkormányzat odafigyel és igyekszik megoldást találni a transznemű emberek speciális higiéniai (vagy más a munkájukhoz kapcsolódó) igényeinek kielégítésére, határozottan föllép mindenféle előítéletes, diszkriminatív, abuzív megnyilvánulással szemben.

Ugyan jelenleg az iskolák működtetésébe nincs beleszólása az önkormányzatoknak, és a jelenlegi törvényi szabályozás amúgy is rendkívül megnehezíti az ilyen irányú oktatói tevékenységet, de az új jogi kereteken belül meg kell találni annak lehetőségét, hogy folytatni lehessen az ifjúsággal foglalkozó szakemberek körében a fölvilágosító és érzékenyítő programokat. Mivel e korosztály különösen sérülékeny, másrészt viszont még nyitott és formálható egy előítéletmentes attitűd befogadásának irányába, így a velük foglalkozó pedagógusok, szakemberek tudásának bővítése, előítéletmentes attitűdjének kialakítása igen fontos.

Ezért az önkormányzat mindenfajta olyan helyszínt és programot támogatni szeretne, ahol a az LBMTQ emberek problémái a fókuszba kerülnek, ugyanakkor azok a fiatalok, akik nemi identitásuk vagy szexuális orientációjuk miatt tanácsra, segítségre szorulnak, segítséget kaphatnak. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy az ilyen segítő tevékenység csakis akkor lehet hatékony, ha ez az érintett fiatalok közvetlen emberi (családi, baráti, iskolai) környezetével együttműködésben történik. Ennek elősegítése érdekében a segítő szervezeteknek mindent meg kell tenniük.

A szivárvány családok növekvő számára az oktatási és nevelési intézményrendszer még nincs fölkészülve. Erre szintén szükséges lenne képzési és fölvilágosító programokat szervezni a szakemberek számára.

Az egészségügyi ellátásban tapasztalható diszkriminációval szembeni föllépésre az önkormányzatnak ugyan csak korlátozottan van lehetősége, de támogatja civil fölvilágosító programok megvalósítását mind az egészségügyben dolgozók, mind az érintett ellátottak részére. Ez már csak azért is lényeges, mert a mintegy 2 és félezer HIV fertőzött közel 60%-a fővárosban él.

Nem csak az egészségügy terén, de minden egyéb területen is az LBMTQ emberek (hasonlóan a társadalom többi részéhez) rendkívül alultájékozottak jogaikat illetően. Az önkormányzat a jogtudatosság általános erősítése részeként külön figyelmet szentel arra, hogy az LBMTQ emberek jogtudatossága erősödjön. Ebben a már működő intézményeiben és programjaiban rejlő lehetőségeket tervezi még inkább kiaknázni.

Az a tény, hogy a fővárosi LBMTQ emberek nyíltabban vállalják identitásukat konfliktusok vezethet, aminek megelőzésében és kezelésében az Önkormányzatnak mindenképpen szerepet kell vállalnia. A civil stratégia keretén belül az Önkormányzat már megfogalmazta a lakókörnyezeti érdekképviseletek és együttműködések elősegítésének programját és 2022-ben hirdette meg először a szomszédünnep pályázatot, mely a lakószomszédságban élők együttélését hivatott elősegíteni.

Az időskori elmagányosodás és az ezzel járó számtalan szociális probléma nem kifejezetten csak a melegeket érinti, de őket különösen, hasonló okokra visszavezethetően hajléktalanság problémája is sajnos körükben gyakoribb. Ezért fontos, hogy külön figyelmet kapjanak az ilyen irányú önkormányzati programokban.

9. Nemzetiségek

Az egységes nemzeti kultúrára építő és azt érvényesítő országokban a nemzetiségi kérdés szorosan összekapcsolódik az esélyegyenlőség kérdésével. Ezzel éppen mi magyarok nagyon is tisztában vagyunk, hiszen több millió magyar él Magyarországon kívül, és küzd rengeteg hátránnyal annak következtében, hogy kisebbséghez tartozik. Nem csupán az eltérő nyelv jelent hátrányt, de az identitás megélése is sokkal nehezebb egy kisebbségi számára, akinek közösségi és kulturális életét, de érvényesülési lehetőségeit is alapvetően befolyásolja, hogy része-e az államalkotó nemzetnek. Még ha direkt diszkrimináció nem is éri az állami intézményrendszerben meglévő finánciális és minőségi egyenlőtlenségek jellemzően kedvezőtlenül érintik a nemzetiségi intézményeket.

Magyarországon (a roma kisebbséget leszámítva, melyet külön fejezet tárgyal) nem hangsúlyos probléma a nemzetiségek helyzete. Egyfelől kiterjedt és államilag támogatott kisebbségi intézményrendszer áll rendelkezésükre, amit az erős anyaországi kapcsolatok is segítenek, másfelől alacsony a számarányuk a teljes lakossághoz képest. A legnagyobb etnikum a német kisebbség, de a népszámlálási adatok szerint ők sem érik el a 200 ezer főt, és ebből is mindössze nagyjából negyvenezen német anyanyelvűek. A valamely nemzetiséghez tartozó nem magyar anyanyelvűek száma az országban nem éri el a 100 ezer főt (+ kb. 50 ezerre tehető a valamely cigány nyelvet anyanyelvként beszélő népesség). Budapest kb. 1,7 milliós lakosságából – a roma kisebbséggel együtt – 60 ezer nemzetiségi és 18 ezer nem magyar anyanyelvű lakos. Kerületi szintén pár, száz maximum 1000 fő körüli azok létszáma, akik - egy-egy adott nemzetiséghez tartozónak vallják magukat. A 2011-es népszámlálási adatok szerint a német (közel 1000 fő) és a román (622 fő) számított a legnagyobb a nemzeti kisebbségnek a kerületben. Ennél jóval kevesebben regisztrálják magukat a kisebbségi önkormányzati választáson folyamatában. Erről a kisebbségi önkormányzati törvény szerint minden önkormányzati választáson nyilatkozniuk kell. (Minden bizonnyal ennél valamennyivel többen kötődnek egy kisebbséghez.)

A nemzetiségi önkormányzatokat alapvetően a központi költségvetés finanszírozza. A kerületi nemzetiségi önkormányzatok a Bethlen Gábor Alapkezelőtől egységesen 1 millió 40 ezer forint támogatást kapnak kivéve a ruszinokat, akik 520 ezer forintot kapnak és a roma önkormányzatot, melynek állami támogatását az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő finanszírozza. Külön feladatalapú támogatást is kapnak az önkormányzatok, amit az előző évi tevékenységük kiértékelése után nyerhetnek el, ez alapján 100 ezer forinttól akár 1,5 millióig is terjedhet a támogatás összege. Ezt egészíti ki a települési önkormányzat működési támogatása, mely a roma kisebbséget szintén külön kezeli, és önkormányzattól függően 200 és 500 ezer forint közötti juttatást jelent a 8. kerület esetében. Továbbá kb. 400 000 forint összeghez juthatnak hozzá a nemzetiségek a részükre kiírt pályázaton, melynek célja a hazai kisebbségek hagyományainak megőrzése, esélyegyenlőségük elősegítése, a nemzeti identitás erősítését szolgáló kulturális programok támogatása. (A szétosztható keret költségvetés-függő, de az önkormányzat igyekszik a lehetőségeihez mért legmagasabb összeget meghatározni a pályázatban kiosztható keretre.) A pályázók jellemzően rendezvény-szervezésre, könyvkiadásra és egyéb kiadványokra kérnek támogatást, és a tapasztalat az, hogy nem annyira a kisebbségek nagyságától, mintsem inkább a kisebbségi vezetők aktivitásától függ a programok mennyisége és színvonala, ami aztán a döntéseket befolyásolja.

A Józsefvárosi Önkormányzat egyéb módokon is hozzájárul a kisebbségi önkormányzatok megfelelő működtetéséhez. Nemzetiségi referens segíti munkájukat és egy irodaépület áll rendelkezésükre az önkormányzat épületéhez közel, a Vajdahunyad utcában. Ez az úgynevezett nemzetiségi iroda, mely irodaként és kisebb rendezvények helyszínékként is szolgál. Miután az iroda méretei és műszaki állapotát sok kritika érte, ezért a tavalyi évben döntés született egy újabb, közelben lévő tágas irodahelyiség biztosításáról.

A kerületben nincsenek helyi nemzetiség oktatási intézmények, azok mind fővárosi szinten működnek és a nemzetiségi programok javarésze is fővárosi szinten valósul meg a kerület önkormányzatainak aktív részvételével.

Az alábbi lista tartalmazza a józsefvárosi nemzetiségi önkormányzatokat (a roma önkormányzat kivételével) és mellettük zárójelben a 2019. évi választásra nyilvántartásba vettek számát :

- Józsefvárosi Ruszin Önkormányzat (44 fő)
- Józsefvárosi Német Nemzetiségi Önkormányzat (64 fő)
- Józsefvárosi Bolgár Önkormányzat (24 fő)
- Józsefvárosi Szerb Önkormányzat (45 fő)
- Józsefvárosi Lengyel Önkormányzat (23 fő)
- Józsefvárosi Román Önkormányzat (86 fő)
- Józsefvárosi Szlovák Önkormányzat (23 fő)
- Józsefvárosi Görög Önkormányzat (72 fő)
- Józsefvárosi Örmény Önkormányzat (113)
- Józsefvárosi Ukrán Önkormányzat (39 fő)

2020. évben több nemzetiség összefogásával indult el integrációs, edukációs, rekreációs projekt, elsősorban hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok számára. Ugyanebben az évben az Interetnikus-Interkulturális Mozgalom, a Józsefvárosi Görög Önkormányzat, az Esély Budapest Fővárosi Gyermekek- és Ifjúsági Alapítvány, egyházak, országos illetve fővárosi nemzetiségi önkormányzatok együttműködésben valósult meg az interetnikus-interkulturális tábor projekt, mely az összes nemzetiségből összesen 300 gyermek nyári üdültetését tette lehetővé. 2021-ben a Józsefvárosi Önkormányzat táborához kapcsolódott az interetnikus projekt és ismét létrejöhett a nemzetiségek közös tábora. A projekt programjai egész nyáron és ősszel heti rendszerességgel zajlottak több száz gyermek rendszeres részvételével teljesen térítésmentesen, amíg a járványhelyzet ezt megengedte. A munkát önkéntes középiskolás fiatalok is segítették és segítik folyamatosan.

Több nemzetiségi önkormányzat is aktívan részt vett a koronavírus okozta nehézségek könnyítésében ételosztással, ételszállítással és a karanténban lévők ellátásával.

Az önkormányzat vezetése átérzi – programokon, táborokban szerzett saját tapasztalatra építve – a nemzetiségi létben élők problémáit, gondjait, az esélyegyenlőtlenség jelenlétét. Az egyenlő képviselő érdekében tervezi Nemzetiségi Kerekasztal felállítását, hogy a problémák széles körben és transzparens módon tárgyalhatók legyenek.

10. Bevándorlók és menekültek esélyegyenlősége

Magyarországon uniós összehasonlításban viszonylag kevés bevándorló él részben amiatt is, mert az új állampolgársági törvény megkönnyítette a szomszédos országok magyar nemzetiségű lakosaira vonatkozó állampolgársági szabályokat, és korábban a bevándorlók jelentős része onnét érkezett. Ugyanakkor dinamikusan nőtt a Magyarországon élő németek, szlovákok, osztrákok és oroszok száma, az ázsiaiaké pedig tíz év alatt több mint a duplájára, 15 ezerről 33 ezerre emelkedett, ebből 16 ezer kínai. Az észak-afrikai arab államokból és a szubszaharai országokból érkezők száma több mint háromszorosára nőtt egy évtized alatt, megközelítve az ötezer főt, ami összességében még mindig nem számottevő nagyságrend a teljes népességhez viszonyítva. Miután a külföldiek jelentős része a fővárosba koncentrálódik, Budapesten sokkal inkább érzékelhető a jelenlétük, ahol a letelepedőkön túl további közel 100

ezer külföldi él tartósan. A mintegy 160 országból érkezett külföldiek főként a belső, sűrűn lakott városrészekbe költöznek. Ezen belül is az egyik legkedveltebb kerület Józsefváros, ahol lakosságarányosan a legtöbb menekült és bevándorló él. Míg Budapesten az ún. külföldi kötődésű népesség aránya 7% körüli, addig Józsefvárosban ez az arány 10%. A VIII. kerület esetében a kínai és vietnámi közösség alkotja a külföldiek legnagyobb csoportját (csaknem harmadát), és jellemzően inkább az alacsonyabb státuszúak érkeznek ide (míg az európai és észak-amerikai országokból idetelepültek főleg az elit környékekre költöznek). A külföldi háttérű lakosság körében magasabb a fiatal/aktív (15-44 éves) korosztály aránya, és valamennyivel a férfiak vannak többen közöttük, szemben a teljes lakossággal, ahol a nők alkotják a többséget.

A Magyarországon élő, lakcímkártyával rendelkező külföldiek formálisan ugyan jogosultak a helyi szociális szolgáltatások igénybevételére, de az ellátó-rendszerekben alacsonyabb arányban jelennek meg. Lakhatásukat jellemzően magánbérlet útján, esetleg saját tulajdon vásárlásával oldják meg. Az aktív korú külföldiek munkaerő-piaci aktivitása a fővárosi népesség átlagát jelentősen meghaladja. Jelentős részük saját tulajdonú kisvállalkozást működtet főleg a kiskereskedelem és vendéglátás területén. Ezen kisvállalkozások döntő része a VIII. kerületben, illetve a belső városmagban működik, és főként ázsiai országokból, leginkább Kínából és Vietnámból érkező külföldiek üzemeltetik.

Fontos leszögezni, hogy bár a menekültek és a bevándorlók illetve más külföldiek integrációs nehézségei hasonlóak lehetnek, de jogi státuszuk és szociális helyzetük jelentősen eltér. A hivatalosan elismert menekültek és oltalmazottak számára a nemzetközi megállapodások értelmében az országnak kötelessége védelmet és ellátást biztosítani. Ezek az emberek speciális élethelyzetük miatt nagyobb és különleges odafigyelést is igényelnek. A kerület – jelenleg éppen az Ukrajnát ért orosz támadás miatt menekülő ukrajnai állampolgárok humanitárius segítségével is több programot indított, , ama még nem látható, hogy közülük hányan maradnak tartósan a kerületben. A menekültek a többi csoportnál sok tekintetben jóval nagyobb hátránnyal kell szembenézniük (státuszbizonytalanság, saját tőke hiány, stb.).

Problémák

Kevés olyan fővárosi szolgáltatás van, amely célzottan, komplex szemlélettel a (munkavállalás, lakhatás, nyelvi nehézségek, egészségi állapot, helyi kulturális ismeretek terén jelentkező problémák egyidejű kezelésével) segítené a bevándorlók és menekültek társadalmi integrációját, illetve reagálni tudna speciális élethelyzetükből fakadó

szükségleteikre (pl. traumatizált menekültek, családegyesítés alatti lakhatási kérdések stb.) Megfigyelhető, hogy a letelepedő bevándorlók kisebb etnikai kolóniákat hoznak létre egy-egy környéken, ami kezdetben egyfajta szociális védőhálót jelenthet számukra és segítheti kultúrájuk megőrzését, ugyanakkor ez a folyamat hosszabb távon hátrányt és feszültségforrást is jelenthet, hiszen elszigetelheti őket a többségi társadalomtól késleltetve vagy megakadályozva ezzel integrációjukat. Kevés az olyan szolgáltatás, amely ezekre a területekre célzottan vinné el a kulturális izolációt oldó, társadalmi integrációt segítő szolgáltatásokat.

Az előítéletek fokozottan sújtják a menekülteket/bevándorlókat, különösen Magyarországon, ahol a média egy része a legális, illegális bevándorlás és a terrorizmus jelenségeinek összemosásával fölerősíti az előítéleteket. A lakosság jelentős része nincs tisztában a bevándorlók kulturális hátterével, és általában azokkal a nehézségekkel (lelki és szociális terhekkel, információ hiánnyal) melyekkel ezek az emberek küszködnek, az előítéletek pedig gátolják a közeledést és ismeretszerését, végsősoron pedig az integrációt.

Miután nincsenek a kerületben élő külföldiekre vonatkozó statisztikai és egyéb kutatási adatok, ez nem csak az esélyegyenlőségi problémák kezelését hátráltatja, de a kerületi szolgáltatások kapacitástervezését is bizonytalanná teszi.⁴⁶

Hozzáférés a szolgáltatásokhoz

A kerületben élő külföldiek és önkormányzati illetve civil és egyházi szolgáltatók kapcsolatát több tényező is hátráltatja. A legalapvetőbb probléma a magyar nyelvtudás hiánya egyfelől, másfelől az ellátó szakemberek körében tapasztalható elégtelen angol nyelvtudás, valamint a tolmácsok hiánya. A kerületben élő külföldiek sok szolgáltatáshoz éppen a magyar nyelvtudás hiánya miatt nem férnek hozzá. E csoportok sikeres társadalmi integrációja szempontjából egyaránt fontos, hogy az érintettek minél hamarabb megtanuljanak magyarul, és ezzel párhuzamosan megismerjék, és igénybe tudják venni a józsefvárosi szolgáltatásokat. A nyelvtanulás járulékos haszna, hogy idővel maguk is tolmácsként tudják segíteni a helyi hivatalokat.

A magyar nyelv megfelelő szintű elsajátítása több évig is eltarthat, addig is a kommunikáció fő nyelve az angol lehet. Józsefváros ezért 2021-ben elindította a jozsefvaros.hu angol nyelvű oldalát, ahol az önkormányzat friss hírei angolul is olvashatóak. A Covid-járvány időszaka alatt minden fontosabb járványüggyel kapcsolatos információ 6 nyelven volt elérhető online és nyomtatott formában is. Szükség lenne ugyanakkor arra is, hogy az intézményekben, szervezetekben dolgozó alkalmazottak angol nyelvtudása javuljon, nem csak a bevándorlókkal történő kommunikáció miatt, hanem mert amúgy is egyre több külföldi érkezik Budapestre, és egyre gyakrabban kényszerülnek majd rá, hogy külföldiek ügyében intézkedjenek. A nyelvi képzéseknél gondot kell fordítani az adott szakterület speciális szaknyelvének/szókincsének oktatására, és ennek érdekében kiegészítő oktatási anyagok készítése ajánlott. A szaknyelvi szókincs elsajátításához viszonylag rövid idő is elegendő és még kezdetleges nyelvtudás mellett is hatékonyan használható az adott szakterületen.

A másik problémakör, ami a menekültek/bevándorlók és szolgáltatók kapcsolatát jellemzi az információ és bizalom kölcsönös hiánya. Általában elmondható, hogy az érintettekkel kapcsolatba kerülő szakemberek egy részének ismeretei hiányosak, interkulturális/kommunikációs/konfliktuskezelési készségeik fejlesztésre szorulnak.

A menekültek/bevándorlók integrációja szempontjából különösen lényeges, hogy az intézményekbe/közszolgáltatásokba vetett bizalom mértéke miként növelhető. Ehhez komoly

⁴⁶ forrás: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2019/05/ts590502.pdf>

erőfeszítésre volna szükség a hivatalok és szervezetek részéről, amihez persze többleterőforrást és főképpen megfelelő szakembereket kell biztosítani. Ugyanakkor óriási jelentősége lehet olyan - nem különösebben költséges - szimbolikus gesztusoknak a hivatalok részéről, melyek a befogadás üzenetét hordozzák és bizalmat keltenek a bevándorló közösségekben. A menekültek/bevándorlók társadalmi integrációját nagymértékben befolyásolják a befogadó társadalom attitűdjei, a közös helyi események, rendezvények, találkozási pontok, amire előremutató példa, hogy a kerületi önkormányzat első alkalommal 2021 nyarán megemlékezett a Menekültek Világnapjáról, amelynek keretében a kerületi infopontokon menekült és magyar nők alkotásait állították ki, valamint civil és közösségi programokat rendeztek. 2021 őszén a Polgármesteri Hivatal adott otthont az egyedülálló "Jövő vásznai" című kiállításnak, mely menekült alkotók művein keresztül mutatta be a menekültek mindennapjait és tapasztalatait. Az önkormányzat által kezdeményezett kisösszegű pályázati programok keretén belül is támogatja a kerületben élő bevándorlók integrációját segítő programok megvalósítását. Az önkormányzat a menekültek és bevándorlók esélyegyenlősége tekintetében közvetítőként és a különböző csoportok közötti kommunikáció facilitátoraként is szerepet vállal. Különösen fontos ez annak fényében, hogy egy 2018-as felmérés szerint – mely több európai ország és Izrael lakosságának attitűdvizsgálatán alapult – Magyarországon a leginkább elutasítók az emberek a külföldiekkel szemben.⁴⁷ De érdemes megemlíteni azt is, hogy 2021-ben A Józsefvárosi Közösségekért Díj közönségsvazatainak nyertese az indiai bevándorló Zahid Mehmood volt.

Józsefvárosban – csakúgy, mint Magyarország más településein – alacsony fokú a helyi bevándorló közösségek/lakosok bevonása a hivatali érdekegyeztetés folyamataiba, és továbbra sem szoros a szakmai civil szervezetekkel való együttműködés ezen a téren.

Országos szinten sajnos még kevésbé pozitív a kép az intézményes ellátás terén, mely erőteljesen leépült az elmúlt évtized alatt. A menekültekkel és oltalmazottakkal – a 2007. évi LXXX törvény a menedékjogról és az annak végrehajtásáról szóló 301/2007 (XI.9.) Kormányrendelet alapján – a Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal kötött integrációs szerződést 2014. január 1-jétől kezdve. A megkötött érvényes szerződések alapján kötelezték őket a Családsegítő Szolgálatokkal való együttműködésre. A Parlament 2016. május 10-én a menedékjogi törvényt módosította, így ennek a kötelező együttműködésnek megszűnt a jogszabályi háttere. A törvénymódosítás 2016. 06. 01-jén lépett életbe. A kötelező együttműködés 2018. május 31-én ért véget. Jelenleg a JSZSZGYK-nak elenyésző kapcsolata van menekültekkel, holott ez a Szociális törvény alapján enélkül is kötelezettségük lenne.

Az oktatás/nevelés területe

A fővárosi újszülöttek közül ma évente 3000 külföldi szülő gyermeke. Józsefvárosban a gyermekek számottevő hányada részben vagy egészben menekült/bevándorló családból származik. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék (JEB) tagintézményeibe jelenleg beiratott gyermekek 8%-a nem magyar anyanyelvű, további 8%-ot képviselnek a vegyes házasságú családok. Mongol, kínai, vietnámi, nigériai, szerb, ukrán, brit, román, argentin, spanyol,

⁴⁷ forrás: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/14181-20180815.pdf>

venezuelai, mexikói és arab származású gyermekek is kerültek bölcsődei csoportokba. A Józsefvárosi Egyesített Bölcsődéknél (JEB-nél) dolgozó kisgyermeknevelők közel egyharmada felsőfokú végzettségű, ennél azonban kevesebb arányban beszélnek valamilyen idegen nyelvet. A kollégák jobb nyelvtudása gördülékenyebbé tenné a családokkal folytatott munkát és nagyban segítené a bizalmi kapcsolatok kialakulását.

A JEB 2016. év óta projekt partnerként vesz részt a TEMPUS Közalapítvány által kiírt Erasmus+ köznevelési és stratégiai nemzetközi partnerségi pályázatokon, melyek a bölcsődés korú korosztály multikulturális neveléséhez és a felsőfokú szakemberképzéshez adnak támogatást.

⁴⁸

A 2020 októberi statisztikák alapján a józsefvárosi önkormányzati óvodába járó 1091 gyermekből 91 volt külföldi háttérű, jelenleg nem áll adat rendelkezésre arról, hogy közülük hány nem magyar anyanyelvű. 2022 elején a józsefvárosi önkormányzat dedikált forrást különített el a kerületben korábban már zajlott – “multikulturális iskolaelőkészítő” – óvodai programjára, amely elsősorban a nem magyar anyanyelvű gyerekek iskolakezdését segíti.

A kerületben magas az általános iskolás-korú külföldi gyerekek száma. (Pl. a Molnár Ferenc Ált. Isk. 2021 októberi statisztikái alapján a bevándorló háttérű gyermekek aránya 15%. (477 gyerekből 72). Bár több iskolában kialakultak helyi jó gyakorlatok e gyermekek integrációjára, ezek sokszor csak ad-hoc megoldások átfogó szakmai koncepció nélkül. Ezt a szakmai együttműködések alacsony intenzitása/hiánya is magyarázza. A menekült/bevándorló háttérű gyermekek ritkán részesülnek a kerületben működő tanodák szolgáltatásaiból.

Célok

- az önkormányzati szolgáltatások olyan átalakítása, hogy azok igénybevételét ne korlátozza az alacsony szintű magyar nyelvtudás.
- az önkormányzati szolgáltatásokat nyújtók angol nyelvtudásának növelése
- a menekült/bevándorló gyermekek oktatási-nevelési integrációjának elmélyítése – menekültek/bevándorlók minél teljesebb integrációja érdekében együttműködések kialakítása az érintettek és az őket segítő szakmai civil szervezetekkel

11. Helyi szervezetek és közösségek bevonása

Egyházak

Általános helyzetkép

Az egyházak hitéleti és közösségszervező munkájuk mellett hagyományosan mindig is végeztek szociális ellátó karitatív tevékenységet, sőt egészen a modern államiság kialakulásáig meghatározó szerepet tölthettek be a szociális gondoskodás területén. A szekularizált modern állami intézmények és a civil szervezetek e funkciójukat jelentős részben átvették, visszaszorították, illetve a szocialista országok lényegében egy az egyben föl is számolták.

⁴⁸ A tanulmányt ld.: http://www.galileoprogetti.hu/doc/MECEC+%20Final%20Publication_HU

Magyarországon 1990 előtt az egyházak (a történelmi egyházak) szociális tevékenysége hivatalosan az időotthonok működtetésére és a sérült gyermekek ellátására szorítkozott.

Ez a helyzet alapvetően változott meg a rendszerváltás után. Ennek nem csupán az állampolgári jogok kiteljesedése volt az oka, vagyis hogy lehetőség nyílt civil és egyházi szolgáltatók működtetésére, hanem miután az egyházak visszakapták az államosítás előtti ingatlanvagyonuk jelentős részét, rá is kényszerültek arra, hogy a korábbinál jóval kiterjedtebb oktatási, egészségügyi és szociális feladatokat lássanak el. Ez nem csak új intézmények megszületését jelentette (pl. hajléktalan ellátás, alkohol és drog betegek ellátása terén), hanem olyan struktúrák kialakítását is, mint pl. idősek klubja, házi gondozó szolgálat, népkonyha, családsegítés.

A rendszerváltás után bekövetkező robbanásszerű intézményi fejlődés ugyanakkor magával vonta azt is, hogy az állam mind fokozottabban szállt be az egyházi intézményrendszer finanszírozásába, hiszen az intézmények működtetéséhez szükséges gazdasági háttér nem állt – és azóta sem áll – az egyházak rendelkezésére. Ez a helyzet végül egy elkülönült (és nagyon komplex) egyházi finanszírozási rendszer kiépüléséhez vezetett, vagyis mind a normatív finanszírozás, az egyedi (költségvetési, minisztériumi, egyéb pályázati) támogatások valamint az 1%-os följánlások terén is elkülönített rendszer jött létre az egyházi intézmények állami támogatására. A folyamat ugyan már a rendszerváltással megkezdődött, de az igazi fordulat 2011 után következett be (a 2011. évi CCVI. a Lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény által), mikor a kormány alapvetően formálta át az egyházi törvényt privilegizált helyzetet teremtve az egyházi intézmények számára nem csak a civil szektorral szemben, de az önkormányzati intézményekkel szemben is (gondolunk itt az oktatás és egészségügy területén bekövetkezett változásokra). Ezzel párhuzamosan korlátozták az egyházként elismert vallási felekezetek körét elsősorban a történelmi egyházak javára, bár a rendszer e tekintetben nem konzekvens. A törvény négyféle jogállást különböztet meg (vallási egyesület, nyilvántartásba vett egyház, bejegyzett egyház és bevett egyház), melyek különböző jogosultságokkal járnak nem utolsósorban az állami finanszírozás vonatkozásában.

A finanszírozás egyik legfontosabb eleme az államtól átvállalt feladatokra kapható normatív támogatás, amelyek mellett kiegészítő normatívát is kapnak az egyházak. Ennek mértékét mindig az adott évi költségvetési törvény szabályozta, és kezdetben az alapszabály kb. 70 %-a volt, ami kb. 90%-ra nőtt 2011 után az úgynevezett bevett egyházak esetében. A kiegészítő normatív támogatáson túl az egyházak szociális feladataik ellátására kapnak még úgynevezett célzott támogatásokat is. Ezek egyik ismérve, hogy nincs meghatározva, illetve csak nagy általánosságban, hogy mire kapják ezeket a támogatásokat, továbbá az Államkincstár nem vizsgálja ezeknek a támogatásoknak a felhasználását. (Más szóval az egyházak anyagi ügyeinek vizsgálatát kivonták az Államkincstár hatásköréből, de ezen túlmenően is még számos olyan szabálya van a szociális törvénynek, amely a bevett egyházakra nem vonatkozik.) Ezen kívül az egyházak támogatáshoz juthatnak még egyedi döntések vagy pályázati elbírálás alapján elnyerhető forrásokból is. Jelentősebb oktatási és egészségügyi intézmény fenntartása és fejlesztése csupán a normatív, de még a célzott egyházi támogatásból sem oldható meg, ehhez külön további állami forrásra van szükség. Vagyis a jelenlegi rendszerben az egyházak szociális és oktatási tevékenysége alapvetően az állami/kormányzati szervek eseti döntéseitől függ.

Az önkormányzatoknak lényegében nincs semmilyen ráhatásuk sem az egyházi intézményrendszer finanszírozására, sem működési módjára, de még abban a kérdésben sincsenek döntési helyzetben, hogy közfeladatokat ellátó intézményeket vegyenek-e át az egyházaktól vagy adjanak át nekik, hiszen sem az iskolarendszer, sem az egészségügyi rendszer működtetését nem ők végzik. Ez alól csupán a szociális ellátás és a bölcsődei-óvodai ellátás, valamint az egészségügyi szakellátás a kivétel. Sajnos még adatok sem állnak rendelkezésre (illetve nem elérhetők) arról, hogy az egyházi intézmények milyen nagyságrendben látnak el közfeladatokat (sem országos, sem önkormányzati szinten).

Egyházi szociális ellátás a Józsefvárosban

Józsefvárosban különösen intenzív és sokszínű vallási élet folyik. Rengeteg felekezet, vallási irányzat található itt a történelmi keresztény és zsidó felekezetektől kezdve a legkülönbélebb új, vagy legalább is Magyarországon korábban (érdemben) nem gyakorolt vallási irányzatokig. Ennek egy része a bevándorlók relatíve magas számának is köszönhető, mint például az iszlám esetében. Egy kisebb imahely már meg is kezdte működését a kerületben

(a Dobozi utcában), és több iszlám előírást betartó (halal) húsbolt és étterem is üzemel.

A legjelentősebb felekezet a római katolikus egyház, melyhez országosan és Budapesten is a vallásos lakosság túlnyomó része kötődik, bár így is csupán a kerületi lakosok bő negyede vallotta magát katolikusnak. A 2011-es népszámlálási adatok szerint reformátusnak számít nem egészen 10%, a többi felekezet híveinek száma pedig legföljebb pár száz fő. Mindösszesen a lakosok nagyjából 40%-a deklarálta magát vallásosnak (igaz, közel ugyanennyien nem nyilatkoztak).

A Palotanegyed Horánszky utcai részét a háború előtt csak kis Vatikánként emlegették, annyira sok és jelentős katolikus intézmény épült egymás mellé, melyek aztán a rendszerváltás követően javarészt ismét egyházi kézbe kerültek. Ezek közül is kiemelt fontosságú a magyar jezsuiták központja és az ugyancsak a környéken székelő Pázmány Péter Egyetem, melynek hamarosan a teljes kampusza is a közelben, a Nemzeti Múzeum mögött fog fölépülni a volt Magyar Rádió területén. De ugyancsak a Palotanegyedben található a Károly Gáspár Egyetem, a magyar evangélikus egyház irányítási és tudományos központja, és nem utolsósorban Közép-Európa egyetlen egyetemi szintű rabbiképző és zsidó tudományos oktatási intézménye, az ORZSE. Mindezek csupán pár perc sétányi távolságra helyezkednek el egymástól. Esélyegyenlőség szempontjából azonban az imént felsorolt kiváló, de elsősorban felsőfokú oktatási intézményeknél nagyobb jelentőségük van azoknak az egyházi fenntartású intézményeknek, melyek ténylegesen szociális ellátó szerepet töltenek be, ezek viszont már nem a Palotanegyedben, hanem főként a „nagy vízválasztó”, vagyis a körút túloldalán található. Legjelentősebb közülük az Iványi Gábor vezette Magyar Evangéliumi Testvérközösség, mely kifejezetten a szociálisan hátrányos helyzetű emberek segítségét tartja fő missziójának. Az általa működtetett Oltalom Karitatív Egyesület és Wesley János Lelkészképző Főiskola a hajléktalan-ellátástól kezdve, az idősgondozáson át egészen a főiskolai szintű szociálismunkás-képzésig bezárólag foglalkozik a területtel, és országosan is, de fővárosi szinten mindenképp meghatározó szereplőnek számít. A vidéken is számos intézményt működtető egyház összesen 25-30 ezer ember ellátását végzi. Ugyanakkor mivel a felekezet a

mai napig nem kapta meg a jogosultságok teljes köréhez szükséges ún. "bevett" egyházi státuszt, sőt 2020-ig még vallási egyesületként sem ismerték el, ami az 1%-os támogatás feltétele, illetve a mai napig számtalan hátrány éri a finanszírozásban, ezért folyamatos anyagi válsághelyzetben kénytelen ellátni feladatait. (A szervezet anyagi kára számításaik szerint évi 2 milliárd forint.)

A másik országosan is ismertté vált és ugyancsak jelentős karitatív tevékenységet végző közösség, a Józsefvárosi Evangélikus Gyülekezet, melyet Bolba Márta lelkésznő vezet a Mandák Házban, ahol hátrányos helyzetűek, hajléktalanok ellátása folyik és tanodafoglalkozás is üzemel. A lelkésznő gyermekprogramokat, és bérlői érdekvédelmi csoportot is szervez a Magdolna és Orczy Negyed Szociális Városrehabilitációs Program Lakóház és Család Mentorálás projekt részeként. Emellett nagyon sokat tesz mindenféle kisebbség: etnikai, vallási, szexuális kisebbségek befogadásának előmozdításáért egészen odáig, hogy a Budapest Pride népszerűsítését is föl vállalta.

A jezsuita egyház kollégiumi helyek biztosításával (ill. lakhatási támogatással) nyújt támogatást roma (és más hátrányos helyzetű) fiataloknak ezzel segítve a diákok előremenetelét középiskolai és felsőoktatási szinten. Ugyancsak a Palotanegyedben működik az Isteni Megváltóról Nevezett Nővérek Kongregációja, mely közösség hivatása a tanítás-nevelés és betegápolás.

A Santo'Egidio (Szent Egyed) Közösség a Szentszék által elismert laikus közösség. Alapeszméje szerint tagjai a mindennapi munka és családi élet mellett segítenek rászoruló, beteg, szenvedő embereknek. Kiemelkedőek a menekültek támogatásában, de ugyancsak szerepet vállalnak a romák és hátrányos helyzetűek támogatásában, elsősorban a hajléktalanellátás terén.

A Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus Magyarországi Orthodox Exarchátusa méretét tekintve kicsinek mondható, de kiemelt ügyként kezeli a helyi szociális feladatokban és kulturális életben való részvételt. Jelenleg épül az Exarchátusnak a Múzeum utca 11. szám alatt található központja, melynek megnyitásával jelentősen bővül majd az egyház kapacitása ezen a téren is.

A Szt. József plébánia is komoly karitatív tevékenységet végez (Tóni Atya vezetésével). A Szeretet Misszionáriusai (Teréz Anya Nővérei) népkonyhát üzemeltetnek a Tömő u. 19. szám alatt.

A többi VIII. kerületi katolikus közösség egyéni akciókon kívül a Katolikus Karitáson belül fejt ki szociális munkát. Ennek a szervezetnek az egyik alközpontja a Betánia Magyar Karitás az a kerületben a Bláthy Ottó u. 10. szám alatt található.

A Magyarországi Baptista Egyház leginkább egészségügyi területen nyújt segítséget többek között szenvedélybetegek részére is. Az **Üdvhadsereg** működteti a Dobozi utca 29. szám alatt az Új Reménység Háza elnevezésű rendkívül színvonalas férfi átmeneti szállót és népkonyhát. Ezen kívül az Üdvhadsereg Józsefvárosi Gyülekezete is bekapcsolódott a „Láthatatlan” nevű programba, amely a családon belüli erőszakot elszenvedőknek kíván segítséget nyújtani.

A számos zsidó vallási intézmény közül, mely a kerületben működik, az Olajág otthonok részeként a Mátyás tér 6. szám alatt működő időotthon számít jelentősebb szociális intézménynek és a Baross u 61. szám alatti épületben helyet foglaló CEDEK Izraelita Szeretetszolgálat. Mindkettő fenntartója az **Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH)**. A CEDEK legfőbb tevékenysége a népkönyha működtetése és a nevelőszülőket támogató program, ugyanakkor jelenleg az ukrán menekültek segítésével is kiemelten foglalkozik.

Az egyházi szervezetekről általánosan kijelenthető, hogy adománygyűjtő és elosztó szerepet mindegyik vállal.

A roma lakosság szociális segítésében speciálisan fontos szerepet töltenek be az egyházak, mivel az átlagnál erősebb vallási kötődés jellemzi őket, és ez különösen igaz a tradicionális közösségekre. A romák többsége katolikus, a Szt. József Főplébánia a fő helyszín, ahová sokan rendszeresen járnak. Kisebbségük református, a zömében Kelet-Magyarországról származó lovári cigányok pedig többnyire a görögkatolikus egyház tagja, (mely óvodát és iskolát is fenntart a Józsefvárosban), ugyanakkor viszonylag sokan hívei az új evangélikus egyházaknak is, mint amilyen a Jehova Tanúi és a Hit Gyülekezete. Az egyházak jellemzően nem csak a szociális ellátásban segítik a rászorult romákat, de támogatják a roma kulturális hagyományok megőrzését is.

Az önkormányzat, bár mint arról már esett szó, meglehetősen korlátozottan tud csak az egyházakkal intézményi együttműködést kialakítani, ugyanakkor fontosnak tartja a velük való partneri viszony kialakítását. Rendszeresen legalább alpolgármesteri szinten képviselteti magát az egyházi ünnepeken és egyéb fontosabb eseményeken. A 2020 februárjában megalakult Egyházügyi Tanácsban folyamatosan egyeztet az összes felekezettel az őket érintő önkormányzati intézkedésekről. Az egyházak szervezeteit támogatja a civil és egyházi támogatási pályázatokon, pl. a lakhatási támogatási pályázaton, ahol az önkormányzat civil és egyház szervezetek közreműködésével támogatja szociális bérlakások kialakítását és fenntartását.

Célok

Az önkormányzat minden olyan szervezettel együtt kíván működni és partneri viszonyt kíván kialakítani, mely közfeladatokat lát el, segíti a hátrányos helyzetű csoportok helyzetének javulását és általában közösségszervező és társadalom integráló szerepet tölt be függetlenül attól, hogy azt vallási vagy szekuláris meggyőződéssel teszi, illetve hogy milyen felekezethez tartozik vagy éppenséggel milyen társadalomfilozófiai indíttatás hajtja. Amennyiben tevékenységével hatékonyan hozzájárul a társadalmi integrációhoz, úgy az önkormányzat partnerként tekint rá. Fontos, hogy olyan bizalmi légkör alakuljon ki a kerületben, melyben a hitbéli és meggyőződésbeli különbségek természetes részei a közéletnek, és nem válnak akadályává a kooperációnak.

A jelenlegi önkormányzat nem kíván különbséget tenni vallásos és nem vallásos emberek között. Meggyőződése, hogy az egyházak a társadalmi kohézióknak fontos részei: fontos

szociális szerepet töltenek be, sok ember számára jelentenek lelki támaszt különösen az elesettek körében. A vallási tanítások követése a történelem kezdete óta meghatározó szerepet tölt be az emberek életében: értékrendjük, személyiségük, lelki egészségük formálásában és megőrzésében. A vallási közösségek igen erős közösségek. Egymást és gyakran a közösségen kívülieket is támogatják, oltalmazzák, segítik, általában olyan stabil intézményrendszerei a társadalomnak, mely biztonságot jelent sokak számára. Az önkormányzat ennek tudatában vallja, hogy mindenkit, aki életét a vallási hit szerint szeretné élni, tisztel és rendelkezésre álló eszközeivel segít, bármilyen felekezethez is a tagja vagy vallási irányzatnak a követője.

Az Önkormányzat fontosnak tartja, hogy sikerüljön az egyházakkal közös értékeket elfogadni és azokért együttesen föllépni, legelső sorban is a hátrányos helyzetűek érdekében, a gyűlöletbeszéddel szemben, a szexuális erőszak áldozataiért, és egy alapvetően a nyitott, bizalomra épülő, elfogadó és befogadó társadalomért. Arra törekszik, hogy a helyi nyilvánosság számára illetve kölcsönösen egymás számára is átlátható és számonkérhető módon működjenek a programok és az azokat lehetővé tevő támogatási rendszerek, éppen a szakmai hatékonyság érdekében. Az önkormányzati és egyházi intézmények viszonyát általában a kölcsönös nyitottság és bizalom kell hogy jellemezze.

Civilek

Helyzetkép

A civil szervezetek, egyházak, vallási közösségek és a legkülönbözőbb informális közösségek kulcsszerepet töltenek be nem csupán a társadalmi kohézió megteremtésében, de a politikai képviselői rendszer hatékony és demokratikus működtetésében is. Ezek révén képesek a társadalom legkülönbözőbb helyzetű és szemléletű csoportjai kialakítani, megfogalmazni és közvetíteni céljait és tud kialakulni egy autonóm közösségekre épülő demokratikus társadalom, mely képes kontrollálni a hatalmi központok (legyenek azok politikai vagy gazdasági erő) törekvéseit.

A 2019-ben megválasztott kerületi vezetés elkötelezett a civil szervezetekkel történő partneri viszony megteremtésében és a lakosság közösségi aktivitásának megerősítésében. Programjában olyan működési modell meghonosítását tűzte ki célul, amely visszaadja az önkormányzás szó valódi értelmét: részvételt és beleszólást a döntésekbe, ami alapfeltétele annak, hogy a kerület lakosai magukénak érezzék a helyi politikát, és felelős állampolgárként vegyenek részt a közügyekben. Ez teremti meg a demokratikus közmegegyezésen alapuló hatékony kormányzás lehetőségét, melyben a véleménykülönbségeket képesek az emberek átlátható és konstruktív módon egyeztetni.

Józsefváros mélyen gyökerező polgári hagyományokkal rendelkezik, és jelenleg is kiemelkedő a helyi civil szféra aktivitása. A fővárosi lakosság nem egészen 5%-át kitevő kerületben a nagyjából 1000 bejegyzett civil szervezet összevetve a mintegy összesen 13000 szervezetről álló fővárosi civil szektorral viszonylag magas számnak tekinthető. Ez részben összefügg

Józsefváros központi elhelyezkedésével, a relatíve olcsó ingatlanárakkal és bérleti költségekkel és a rendkívül sokszínű, intenzív és magas színvonalú szellemi élettel. Több országos jelentőségű egyetem (ELTE, SOTE, NKE, SZFE, PPKE, Andrassy Gyula Egyetem), kiemelkedő gimnázium (Fazekas, Vörösmarty, Trefort), kulturális intézmény (Nemzeti Múzeum, Szabó Ervin Könyvtár) és fontos egyházi központ működik a kerületben. Szinte valamennyi jelentősebb vallási irányzat jelen van. Itt található a magyar jezsuiták és a magyar evangélikus egyház központja, és Közép-Európa egyetlen egyetemi szintű rabbiképzője (ORZSE) továbbá a szociális ellátásban rendkívül aktív szerepet játszó metodista egyház (Magyar Evangéliumi Testvérközösség) oktatási és szociális központja (Wesley János Főiskola, Oltalom Karitatív Egyesület). Számos magas presztízsű, nemzetközileg is elismert civil szervezet Józsefvárosban építette ki bázisát: a menekültekkel-bevándorlókkal foglalkozó Menedék Egyesület, és olyan meghatározó LMBTQ szervezetek, mint a Budapest Pride és a Labrisz Egyesület. A jelentős számban itt élő roma illetve szociálisan hátrányos helyzetű lakossággal is összefüggésben jó néhány országos jelentőségű roma és szegénységgel foglalkozó civil szervezet működik a kerületben, mint az Idetartozunk roma polgárjogi szervezet, Roma Sajtóközpont vagy a hajléktalan ellátásban kiemelkedő jelentőségű Menhely Alapítvány. Továbbá csak felsorolásszerűen de említsük itt meg a Város Mindenkié mozgalom, az Utcajogász Egyesület, a Habitat for Humanity, a Heti Betevő, a Partners Hungary Alapítvány és a drogbeteg ellátásban fontos eredményeket fölmutató Kék Pont Alapítvány nevét. A kerülethez kötődnek olyan kiemelkedő emberi jogi és a demokratikus nyilvánosságért küzdő szervezetek, mint a Magyar Helsinki Bizottság, az Átlátszó.hu, és a NANE, de kerületi illetőségű az új urbanista mozgalom egyik zászlóvivője, a Járókelő Egyesület, a fogyatékosok gondozásában országos hírnévre szert tevő Nem Adom Fel Alapítvány, és az egyik legrégebbi és legfontosabb környezetvédő szervezet, a Levegő Munkacsoport.

Nem elhanyagolható jelentőségű az is, hogy az utóbbi évtized eredményeképpen az underground és progresszív kultúra is egyre inkább itt találja meg az otthonát. Az egyre bővülő minőségi klubok mellett olyan közösségi központok épültek ki, mint az Aurora, a Gólya vagy a Grund, melyek részben vagy egészben civil szervezetként működnek, és a kulturális programszervezésen túl fontos közösségszervező szerepet is betöltenek, illetve inkubátor házként otthont nyújtanak szervezeteknek és civil kezdeményezéseknek. Kijelenthetjük tehát, hogy Józsefváros az ország egyik civil központja, ugyanakkor fontos látni azt is, hogy ezeknek a szervezeteknek illetve többségüknek a tevékenysége nem elsősorban a helyi lakosok ügyeire irányul, és nem a helyi lakosok a kezdeményezői és működtetői, még ha van is nyilván hatásuk közvetlen környezetükre. Amennyiben ugyanis a helyi lakosság civil aktivitását nézzük, akkor már nem annyira rózsás a kép.

A választásokon való részvétel nem az egyetlen, mégis fontos fokmérője annak, hogy az ország és a település polgárai mennyire érzik úgy, hogy érdemes élni állampolgári jogaikkal és részt venni az őket képviselő emberek megválasztásában majd számonkérésében. Józsefvárosban azzal a lehangoló adattal kell szembenézni, hogy fővárosi összehasonlításban rendkívül alacsony a választási részvétel. A 2014-es önkormányzati választásokon a szavazásra jogosultak 32%-a jelent meg a választáson (szemben a budapesti 43%-kal), míg a 2019-es önkormányzati választáson ez az arány 40% volt (szemben a budapesti 51%-kal).

A TÁRKI által az önkormányzat megbízásából végzett széleskörű kutatás⁴⁹ eredményei átfogó képet adnak a józsefvárosi lakosság közéleti/közösségi részvételéről, amely alapján elmondható, hogy a szűk lakókörnyezetében a kerületi lakosok többsége szokott segíteni valamilyen formában a szomszédainak vagy ismerőseinek (61%). Önkénteskedni a kerületi lakosok 14%-a szokott, míg csupán 6% (!) tagja valamilyen civil szervezetnek.

Az egyes közösségi tevékenységek gyakorisága különböző társadalmi kategóriák mentén változik: az 'új lakók' kissé nagyobb arányban végeznek önkéntes munkát (17%), mint azok, akik már több, mint 5 éve a kerületben élnek (14%). Ezen felül a diplomások nagyobb arányban (11%) tagjai valamilyen civil szervezetnek, mint a kevésbé kvalifikáltak. Érdekesség továbbá, hogy míg a fiatalok (64%) és középkorúak (69%) körében viszonylag gyakori a szűk lakókörnyezetben való aktivitás (szomszédoknak, ismerősöknek való segítség), addig az idősök többsége nem ennyire aktív a közösségben: a 60 évnél idősebbeknek a fele (49%) szokott a szomszédoknak, ismerősöknek segíteni.

Önkormányzat és civil szervezetek együttműködése

Az esélyegyenlőség szerves eleme, hogy a helyi közülethez minden lakó egyformán hozzáférjen és lehetősége legyen alakítani azokat a döntéseket, amelyek közvetlenül vagy közvetetten érintik. A polgárok részvétele a közületben azonban nem tud, de semmiképpen sem tud hatékonyan megvalósulni civil szervezetek közreműködése nélkül, melyek az egyéni akaratokat társadalmi akarattá formálják, artikulálják és közvetítik a döntéshozók felé.

Ugyanakkor a civil kurázsinak nem csak az érdekérvényesítés terén van óriási szerepe, hanem óriási innovációs potenciállal rendelkezik, rengeteg plusz energiát és erőforrást tud mozgósítani részben a civil szervezeti keret rugalmasabb működése folytán, részben azért, mert résztvevői motiváltak, saját ügyüknek tekintik a tevékenységet, amit végeznek.

A különböző civil és egyházi szervezetek olyan szolgáltatásokat képesek ellátni, melyek az önkormányzat által fenntartott intézményekben nem működnek, és teljes körű ellátásukra nincs lehetőség.

2020 decemberében a józsefvárosi képviselő-testület nevében eljáró polgármester elfogadta **Józsefváros Civil Stratégiáját**, ami nem csak abban a tekintetben volt újdonság, hogy korábban az önkormányzat ilyen koncepcióval nem rendelkezett, de teljesen új szemlélet is hozott a civilek és önkormányzat együttműködési rendszerébe. A stratégia alapvető célkitűzése az volt, hogy a civil szervezetek és közösségek és az önkormányzat közötti együttműködés átlátható és nyitott legyen, az önkormányzat partnernek tekintse a civil szervezeteket és közösségeket, és az állampolgárok bele tudjanak szólni az őket érintő döntésekbe. Ennek jegyében a következő programok és intézkedések valósultak meg (részben vagy már egészben):

- Új civil pályázati rendszer elfogadása
- Civil szervezetek kedvezményes helyiségbérleti szerződéseinek felülvizsgálata

⁴⁹ Józsefváros lakosságának társadalmi helyzete és az önkormányzati intézményrendszer diagnózisa. 2021. április TÁRKI Társadalomkutatási Intézet Zrt.

- Helyiségtámogatás beindítása pályázat útján
- Bérbeszámítás rendszerének felülvizsgálata a kedvezményes helyiségbérek esetén
- Rövidtávú terembérek átláthatóvá tétele
- Civil centrum-hálózat kialakításának előkészítése
- Civil hírlevél elindítása
- Civil szervezetek tanácskozási jogának rendezése
- Szakmai/civil egyeztető fórumok rendezése
- Kapcsolattartás fejlesztése a civil szervezetekkel
- A civil szervezetekkel kötött szerződéses együttműködések felülvizsgálata
- A lakosok, cégek és a civil szervezetek közti kapcsolat erősítését szolgáló koncepció kidolgozása
- Józsefvárosi Közösségekért kitüntetés alapítása

Az esélyegyenlőség szempontjából egyik legfontosabb intézkedésnek tekinthető, hogy az Önkormányzat kiemelten kezeli a hátrányos helyzetű emberekkel/közösségekkel foglalkozó programok támogatását. Minden évben pályázati alapot különít el a költségvetésből, amelyből a kerület érdekében tevékenységet végző szervezetek, egyházak, sportegyesületek, nemzetiségi önkormányzatok, illetve művészeti tevékenységet folytató magánszemélyek munkája támogatható. Annak érdekében, hogy a civil és egyházi szervezetek aktív szerepet vállaljanak az esélyegyenlőség megteremtésében, a pályázat elbírálása során a hátrányos helyzetű embereket támogató programok többletpontot kapnak.

Támogatja továbbá az önkormányzat a helyi lakosokat megcélzó civil szervezetek helyiséghez juttatását. Az általános kedvezmény mellett lehetőséget biztosít arra, hogy az első néhány évben civil szervezetek gyakorlatilag a teljes bérleti díj elengedésben részesüljenek. A pályázatok elbírálása során figyelembe veszi, hogy az adott civil szervezet hány helyi lakos számára nyújt szolgáltatást. Plusz pontot jelent, ha a pályázó civil szervezet szándéka, hogy a helyiséget más szervezettel is megossza, vagyis ezáltal egyfajta civil inkubációs szerepet valósítson meg.

Az önkormányzat új díjat alapított, amelyre civil és közösségi munkát végző szervezeteket, magánembereket és informális közösségeket lehet jelölni, akik a társadalmi igazságosságért, az egyenlőségért, a befogadásért, Józsefváros lakóinak biztonságáért és a környezeti fenntarthatóságért végzett munkájukban értek el kiemelkedő eredményt.

Az új stratégia egyik legmeghatározóbb eleme olyan civil innovációk támogatása, melyek viszonylag kevés anyagi hozzájárulást igényelnek, mégis képesek a közösségi aktivitás fölélnkítésére és a lakosság szemléletformálására, mint azt az alábbi példák mutatják:

- Ötletcsarnok pályázat a Rákóczi téri csarnok közösségi térré változtatásáról
- Józsefvárosi Szomszédünnep pályázat a helyi közösségek megerősítésére
- „Nem kérünk virágot” – alternatív nőnap
- Bérzőkijelölési jog civil és egyházi szervezeteknek (alternatív szociális bérlakás program)

Az új támogatói stratégia vezérelve, hogy kisebb támogatással, inkább a kreativitásra és a lakossággal való együttműködésre építő civil szervezetek részesülnek előnyben mintsem azok,

amelyek az állami is önkormányzati vagy egyéb nagy támogatói alapok forrásaira hagyatkoznak és ennek megfelelően is alakítják tevékenységüket.

Kommunikáció

Az önkormányzat mindenki számára átlátható és elszámoltatható módon kíván működni, aminek lényegi része a folyamatos kommunikáció és egyeztetés a lakossággal, és különösen a civil szervezetekkel, részben közvetlen kapcsolattartás útján, részben a nyilvánosság különböző fórumain.

A civil szervezetek és közösségek három különböző formában vehetnek részt a Józsefvárosi Önkormányzat munkájában.

- a) Civil hírlevél
- b) Civil szervezetek tanácskozási joga

(Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény kötelezővé teszi, hogy a képviselőtestület szervezeti és működési szabályzatában (SZMSZ) meghatározza, mely önszerveződő közösségek képviselőit illeti meg az adott tevékenységi területet illetően tanácskozási jog a képviselő-testület és bizottsága ülésein. Ennek érdekében a civil szervezetek az SZMSZ-ben is lefektetett tanácskozási jogot kapnak a képviselőtestület, valamint a bizottságok ülésein.)

- c) Szakmai/civil egyeztető fórumok

A Józsefvárosi Önkormányzat **Szociálpolitikai Kerekasztalt, Egyházügyi Tanácsot, Kábítószerügyi Egyeztetőt, valamint HEP Fórumot** működtet, melyek segítségével a helyben működő civil és egyházi szervezetek a saját területükön lévő döntések előkészítésében és véleményezésében is szerepet kapnak. Ezen kívül évente egyszer Civil Fórum néven tanácskozást tart a civil szervezetekkel és helyi informális csoportok képviselőivel.

Amennyiben egy civil szervezetnek hivatalos megállapodása van az önkormányzattal, akkor elsősorban a Humánkapcsolati Irodával tartja a kapcsolatot, amely indokolt esetben bevonja a Közösségi Részvételi Irodát is.

Az önkormányzat hivatalos honlapján a civil szervezeteknek szóló információk egységesen vannak kezelve, így könnyen elérhetőek a pályázatokkal és egyéb civil témákkal kapcsolatos információk. Ezen kívül az önkormányzat aktív kommunikációt folytat a lakossággal az önkormányzat Facebook felületein, mindenekelőtt a Jóban Nyolcban Facebook-csoportban, a havonta megrendezésre kerülő közösségi fogadóórákon, valamint az ún. *Józsefváros appon* keresztül, amely ingyenes és anonim bejelentési lehetőséget biztosít elsősorban közterületi problémákkal kapcsolatban.

Közösségi Részvételi Iroda

A Józsefvárosi Önkormányzat az országban elsőként hozta létre a *Közösségi Részvételi Irodát*, melynek feladata a helyi lakosság aktivizálása, a szolidaritás erősítése, valamint a civil szervezetek, informális közösségek, önkormányzati intézmények és a helyi lakosság közötti együttműködés erősítése. Az Iroda felelős azért, hogy a választott képviselők felé közvetítse a civil szervezetek igényeit, és elősegítse a civil szervezetekkel közös rendezvények, programok

lebonyolítását. Az önkormányzat közösségi eseményei és rendezvényei szervezésekör törekszik arra, hogy mindig bevonja a területileg vagy tematikusan érintett civil szervezeteket a szervezésbe és megvalósításba. Másfelől az Iroda feladata a széleskörű közérdekű és közérthető tájékoztatás olyan módon, hogy a helyi közszolgáltatások és a helyi közelet mindenki számára egyenlő módon hozzáférhető lehessen társadalmi vagy vagyoni helyzetől és nemi, szexuális vagy etnikai identitástól függetlenül. Ennek érdekében a Polgármesteri Kabinet kommunikációs stábjával együttműködésben számos online és offline felületet működtet, amelyeken nagy hangsúlyt kapnak a sérülékeny csoportok számára fontos információk, és megkülönböztetett figyelemmel törődik az önkormányzati lakásban élő bérlők tájékoztatásával, akik számára különösen fontosak a jogtudatossághoz és érdekérvényesítéshez szükséges ismeretek. A tájékoztatás egyik legfontosabb csatornája – együttműködve a szociális ellátórendszerrel – a **józsefvárosi zöld szám**, amely egy ingyenes segélyvonal és tanácsadó szolgálat minden kerületi lakos számára, akinek információra vagy akár konkrét segítségre van szüksége. A Közösségi Részvételi Iroda által szervezett helyi önkéntesek szintén rendszeresen együttműködnek a szociális ellátórendszer intézményeivel különösen krízishelyzetekben. Szintén az Iroda koordinációjával valósulnak meg az önkormányzat adománygyűjtő kampányai, amelyek során pénzbeli és természetbeni adományokat gyűjt a helyi rászorulóknak részére.

Célkitűzés

Ugyan Magyarországon jelentős méretű a civil szektor, a közel 60 ezer szervezet a GDP mintegy 5%-t termeli ki és nagyjából 150 ezer főt foglalkoztat, a szektor fejlettsége viszont nagyon egyoldalú és jelentős mértékben függ az állami és egyéb pályázati forrásoktól, miközben társadalmi beágyazottsága alacsony fokú. Leginkább szolgáltató szervezetként, ún. NGO-ként működik. Kulcskérdés a magyar demokrácia szempontjából, hogy minél több alulról építkező, saját tagságra és lakossági bázisra támaszkodó, azokat képviselő, a nyilvánosság és szolidaritás erejével föllépő szervezet jöjjön létre. Ez nem csak a demokratikus kontroll miatt lényeges, hanem mert a marginalizált csoportok kezében az egyik legerősebb eszköz arra, hogy saját érdekükben hatékonyan föllépjenek, és kiszolgáltatottságukon enyhítsenek.

A civil szféra társadalmi beágyazottságát erősítendő az önkormányzat civil támogatási gyakorlatán is változtatni kell oly módon, hogy a civil szervezetek tevékenységüket elsősorban ne a pályázati források szempontrendszeréhez igazítsák, hanem a környezetükben fölmerülő társadalmi igényekhez. Ennek fényében az Önkormányzat azokat a szervezeteket, civil kezdeményezéseket kívánja előnyben részesíteni, melyek kreatív ötletekkel tudnak a közösségi élet katalizátorává válni, és erős társadalmi bázist építenek.

A Civil Stratégiában megfogalmazott és már megvalósítás alatt álló tervekkel összhangban és a lehetőségek függvényében Józsefváros folytatja tovább azt a fajta közösségalapú, közösségfejlesztő önkormányzati politikát, mely a kreatív tevékenységet végző, közösségi kapcsolatokat építő és ebben örömet és társadalmi megbecsülést lelő ember eszméjén alapul.

A Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Terve (JEP IT)

Az elemzés alapján az egyes területekhez javasolt intézkedések, vagyis a JEP Intézkedési Terv részletei külön dokumentumban találhatóak. Ahogy a bevezetőben volt róla szó, ez az intézkedési terv bővebb, mint a HEP intézkedési terve.

Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programért Felelős Fórum

Önkormányzatunk a HEP kidolgozására és megvalósítására, továbbá értékelésére, ellenőrzésére és az ennek során nyert információk visszacsatolására, valamint a programba történő beépítésének garantálására a jogszabályi előírásoknak megfelelően a Helyi Esélyegyenlőségi Programért Felelős Fórumot hozott létre és működtet, melynek összetétele és működési szabályai a HEP-ben megtalálhatóak. Ezek a fórumok alkalmasak arra is, hogy – szükség esetén a HEP-től különválasztva – megtárgyalják a JEP-nek a HEP-ben nem szereplő intézkedéseinek végrehajtását is.

A JEP megvalósítása - kötelezettségek és felelősség

Önkormányzatunk az általa fenntartott intézmények vezetői számára feladatul adja és ellenőrzi, a településen működő nem önkormányzati fenntartású intézmények vezetőit pedig partneri viszony során kéri, hogy a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programot valósítsák meg, illetve támogassák.

Önkormányzatunk azt is kéri intézményeitől és partnereitől, hogy vizsgálják meg, és a program elfogadását követően biztosítsák, hogy az intézményük működését érintő és az esélyegyenlőség szempontjából fontos egyéb közszolgáltatásokat meghatározó stratégiai dokumentumokba és iránymutatásokba épüljenek be és érvényesüljenek az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó azon kötelezettségek, melyek az önkormányzat Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programjában részletes leírásra kerültek.

Önkormányzatunk elvárja, hogy intézményei a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Program Intézkedési Tervében szereplő vállalásokról, az őket érintő konkrét feladatokról intézményi szintű akcióterveket és évente cselekvési ütemterveket készítsenek.

A település vezetése, az önkormányzat tisztségviselői és a települési intézmények vezetői felelősek azért, hogy ismerjék az egyenlő bánásmódra és esélyegyenlőségre vonatkozó jogi előírásokat, biztosítsák a diszkriminációmentes intézményi szolgáltatásokat, a befogadó és toleráns légkört, és megragadjanak minden alkalmat, hogy az esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismereteiket bővítő képzésen, egyéb programon részt vegyenek.

Felelősségük továbbá, hogy

- ismerjék a JEP IT-ben foglaltakat és közreműködjenek annak megvalósításában;
- az esélyegyenlőség sérülése esetén hivatalosan jelezzék azt a JEP IT kijelölt irányítóinak;

- az önkormányzati intézmények vezetőiként intézményi akciótervben gondoskodjanak a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programban foglaltaknak az intézményükben történő maradéktalan érvényesüléséről.

Minden, az önkormányzattal és annak intézményeivel szerződéses viszonyban álló, számukra szolgáltatást nyújtó fél felelőssége, hogy megismerje a HEP IT-t, ha szerződés magára nézve kötelezőként kövesse azt; és megfeleljen az elvárásainak, amelyre vonatkozó passzust a jövőben bele kell foglalni a szerződésbe. Szükséges továbbá, hogy a jogszabály által előírt feladatmegosztás, együttműködési kötelezettség alapján a települési önkormányzattal kapcsolatban álló szereplők ismerjék a HEP-et, annak megvalósításában aktív szerepet vállaljanak. Amennyiben a szerződés olyan témához kapcsolódik, amely a HEP-ben nem szerepel, de a JEP-ben igen, úgy ezek az előírások értelemszerűen a JEP-re is vonatkoznak. A JEP végrehajtását ugyanolyan módon nyomon kell követni, mint a HEP-ét.

A helyi esélyegyenlőségi program nyilvánossága

Az esélyegyenlőségi programot két körben véleményeztette az önkormányzat. A tervezetet írásban és szóban is lehetett véleményezni. A nyilvános társadalmi egyeztetés összefoglalója felkerült az önkormányzat honlapjára a "Konzultációk" menüpontba.

Az elfogadott dokumentum hozzáférhető a Budapest Józsefvárosi Önkormányzat honlapján, www.jozsefvaros.hu a „Stratégia” menüpont alatt, valamint közzétesszük az önkormányzat Facebook-oldalán is (www.facebook.com/jozsefvaros.hu). Papír alapú formátumban a dokumentum a 1082 Budapest, Baross utca 63-67. szám alatt található Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Polgármesteri Hivatal Humánkapcsolati Irodáján elérhető.

A nyilvánosság folyamatos biztosítására legalább két évente tájékoztatjuk a program megvalósításában elért eredményekről, a monitoring eredményeiről a település döntéshozóit, tisztségviselőit, az intézményeket és az együttműködő szakmai és társadalmi partnerek képviselőit.

A JEP-pel is foglalkozó HEP Fórum által végzett két éves monitoring vizsgálatok eredményeit nyilvánosságra hozzuk a személyes adatok védelmének biztosítása mellett. A nyilvánosság biztosítására az önkormányzat honlapja áll rendelkezésre. Az eredményekre felhívjuk a figyelmet az önkormányzat és intézményeinek különböző rendezvényein, beépítjük kiadványainkba, a tolerancia, a befogadás, a hátrányos helyzetűek támogatásának fontosságát igyekszünk közvetíteni a lakosság felé a támogató szakmai és társadalmi környezet kialakítása érdekében. Az egyes intézkedéseket végrehajtó önkormányzati intézmények évente beszámolót készítenek, amelyet az illetékes bizottságok fogadnak el. Mind az intézményi beszámolók, mind a bizottsági anyagok elérhetőek az önkormányzat honlapján.

Elfogadás módja és dátuma

I. A Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programjának szakmai és társadalmi vitája megtörtént. Az itt született észrevételeket a megvitatást követően a JEP Intézkedési Tervébe beépítettük.

II. Ezt követően a Budapest Főváros VIII. kerület Józsefvárosi Önkormányzat Képviselőtestülete a Józsefvárosi Esélyegyenlőségi Programot (melynek része a javasolt intézkedéseket tartalmazó Intézkedési Terv) megvitatta és a/2023. (...../.....). számú határozatával elfogadta.

Pikó András polgármester